

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
TSIVILÕIGUSE ÕPPETOOL

Merilyn Pappel

**TÄIENDAV TÄHTAEG KOHUSTUSE TÄITMISEKS LEPINGUST TAGANEMISE
EELDUSENA ASJA LEPINGUTINGIMUSTELE MITTEVASTAVUSE KORRAL**

Magistritöö

Juhendaja: MA Piia Kalamees

Tallinn
2013

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	3
1. TAGANEMISÕIGUSE TEKKIMINE TÄIENDAVA TÄHTAJA ANDMISE KOHUSTUSETA.....	8
1.1 Oluline rikkumine VÕS § 223 lg 1 tähenduses.....	8
1.1.1 Täitmise võimatus.....	8
1.1.2 Heastamise ebaõnnestumine.....	13
1.1.3 Müüja keeldub asja parandamast või asendamast või ei tee seda mõistliku aja jooksul.....	19
1.2 Tarbijale põhjendamatute ebamugavuste tekitamine.....	23
1.3 VÕS § 223 lg 3 ja VÕS § 116 lg 4 vahekord.....	25
2. TAGANEMISÕIGUSE TEKKIMINE PÄRAST TÄIENDAVA TÄHTAJA ANDMIST.....	28
2.1 Lepingupool jääb olulisel määral ilma sellest, mida ta õigustatult lepingust lootis.....	28
2.2 Kohustuse täpset järgimist vajava kohustuse rikkumine.....	38
2.3 Kohustuse tahtlik ja hooletu rikkumine.....	42
2.4 Rikkumised, millest võib eeldada kohustuse edaspidist mittetäitmist.....	46
2.5 Täitmiseks antud täiendava tähtaja rikkumine või kui müüja teatab, et ta oma kohustust ei täida.....	51
KOKKUVÕTE.....	58
SUMMARY.....	62
KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU.....	66
LÜHENDID.....	71

Sissejuhatus

Käesoleva magistritöö teemaks on lepingust taganemine ja täiendav tähtaeg kohustuse täitmiseks asja puuduste korral. Tulenevalt sellest, et viimaste aastate Riigikohtu lahenditest võib leida vastuolulisi seisukohti selle kohta, millal on ostjal õigus müügieseme puuduste tõttu lepingust taganeda, käsitleb magistritöö taganemisõiguse teostamist võlaõigusseaduse¹ (VÕS) §§-de 223 ja 116 alusel ja sellega seonduvalt ostja kohustust anda müüjale eelnevalt täitmiseks täiendavat tähtaega (VÕS § 114) ning ühtlasi müüja võimalust rikkumine heastada (VÕS § 107).

Küsimust, kas ja millal saab ostja lepingust VÕS § 223 lg 1 alusel taganeda, kui talle on üle antud puudustega asi on leidnud varasemalt käsitlemist ka K. Sein'a Juridica artiklis,² milles on analüüsitud Riigikohtu lahendites 3-2-1-11-10³; 3-2-1-80-10⁴ ning 3-2-1-147-11⁵ leiduvate seisukohtade vastuolulisuse põhjuseid ja kuidas tekkinud vastuolusid ületada. Nimelt vaieldi kõigis kolmes kohtuasjas selle üle, kas ostja võis müügilepingust VÕS § 223 lg 1 alusel taganeda ilma, et ta oleks eelnevalt müüjale esitanud täitmisnõude ning andnud selleks täiendava tähtaja. Siinkohal tuleb märkida, et kõigis kolmes kohtuasjas esinesid müügiesemetel puudused, mis olid iseenesest kõrvaldatavad ja milles ostja taganes lepingust ilma müüjale puuduste kõrvaldamiseks täiendavat tähtaega andmata.

Lahendis 3-2-1-11-10⁶ ei nõustunud Riigikohtu tsiviilkolleegium alama astme kohtute seisukohaga, et müügilepingu olulise rikkumisega on tegemist üksnes siis, kui ostja nõuab enne taganemist asja parandamist. Lisaks märkis Riigikohus oma otsuses, et VÕS § 223 lg 1 viimase alternatiivi kohaldamise eelduseks on see, et ostja teatab müüjale asja lepingutingimustele mittevastavusest, mitte lepingu täitmise nõude esitamine õiguskaitsevahendina. Kui ostja on asja puudusest müüjat teavitanud, on müüjal võimalik rikkumine VÕS § 107 kohaselt heastada. Kui müüja seda mõistliku aja jooksul ei tee, on ta lepingut VÕS § 223 lg 1 viimase alternatiivi järgi oluliselt rikkunud ning ostjal on õigus lepingust taganeda. Lepingu olulise rikkumisega ei ole tegemist, kui müüja pakub ostjale asja

¹ Võlaõigusseadus. 26. september 2001.- RT 2001, 81, 487; RT I, 08.07.2011, 21.

² K. Sein. Millal saab ostja müügieseme puuduste tõttu lepingust taganeda? Kommentaar Riigikohtu otsustele tsiviilasjades 3-2-1-11-10, 3-2-1-80-10, 3-2-1-147-11. – Juridica 2012, nr 9.

³ RKTKo 3-2-1-11-10, p 11.

⁴ RKTKo 3-2-1-80-10, p 12.

⁵ RKTKo 3-2-1-147-11, p 13.

⁶ RKTKo 3-2-1-11-10, p 11.

parandamist või asendamist mõistliku aja jooksul, kuid ta ei saa seda teha ostjast tulenevate asjaolude tõttu.

Vastupidiselt eelnevale märkis Riigikohus teises lahendis 3-2-1-80-10,⁷ et kui ostja taganeb lepingust seetõttu, et asi ei vasta lepingutingimustele, on kõrvaldavate puuduste korral lepingust taganemine lubatud üldreeglina vaid siis, kui ostja on andnud müüjale täiendava tähtaja kohustuse täitmiseks. Lepingust võib kõrvaldavate puuduste korral ilma täiendavat tähtaega andmata taganeda erandjuhul. Taoliseks erandiks võib VÕS § 116 lg 4 kohaselt olla asjaolu, et rikuti kohustust, mille täpne järgimine oli lepingust tulenevalt teise lepingupoole huvi püsimise eelduseks lepingu täitmise vastu või kui teine lepingupool teatab, et ta oma kohustust ei täida.

Sarnaselt teisele lahendile selgitati ka kolmandas kohtulahendis 3-2-1-147-11,⁸ et ringkonnakohus peab hindama, kas ostja pidi andma müügilepingust taganemiseks müüjale täiendava tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Lepingust taganemine kohustuse täitmiseks ei ole VÕS § 116 lg 4 kohaselt VÕS §-s 114 nimetatud täiendavat tähtaega andmata lubatud, kui kohustust rikkunud lepingupool kannaks teise lepingupoole lepingust taganemise korral kohustuse täitmiseks või täitmise ettevalmistamiseks tehtud kulutustega võrreldes ebamõistlikult suurt kahju.

Kui eelmainitud artiklis on analüüsitud täiendava tähtaja andmise kohustust VÕS § 223 lg 1 puhul, siis on käesoleva magistritöö eesmärgiks analüüsida, kas ka VÕS § 223 lg 2 ja VÕS § 116 lg-s 2 sätestatud rikkumiste puhul on vajalik anda müüjale täitmiseks täiendav tähtaeg. Lisaks uuritakse, mille poolest erinevad omavahel VÕS § 116 lg-s 2 ja VÕS § 223 lg-s 1 ja 2 nimetatud olulise lepingurikkumise juhtumid, et ühel juhul on üldreeglina vajalik anda enne taganemist müüjale täiendav tähtaeg ning teisel juhul on see Riigikohtu lahenditest tulenevalt vaieldav. Tulenevalt sellest, et VÕS § 116 lg-s 2 sätestatud oluliste lepingurikkumiste loetelu on mitteamendav ning VÕS § 223 lg-d 1 ja 2 sätestavad üksnes täiendavad olulise rikkumise alused asja puuduse korral⁹ tekib küsimus, et kui mõlemat mainitud sätet on võimalik asja puuduse korral kohaldada, siis miks peab ostja määrama VÕS § 116 lg-s 2 esinevate rikkumiste korral VÕS § 116 lg 4 kohaselt müüjale enne taganemist täitmiseks täiendava tähtaja. VÕS § 116 lg 4 alusel tuleb müüjale anda täiendav tähtaeg, kui müüja

⁷ RKTko 3-2-1-80-10, p 12.

⁸ RKTko 3-2-1-147-11, p 13.

⁹ P. Varul jt (koost). Võlaõigusseadus II. Eriosa (§§ 208-618). Komm vlj. Tallinn: Juura 2007, § 223, komm 1.

peaks kandma ostja taganemise tõttu ebamõistlikult suurt kahju, kuid tuginedes VÕS § 223 lg-le 1 või 2 võib ostja müügilepingust nimetatud sätte lg 3 alusel ilma täiendavat tähtaega andmata taganeda.

Seetõttu keskendubki käesolev magistritöö peamiselt küsimusele, kas nii VÕS § 223 lg-te 1 ja 2 kui ka VÕS § 116 lg 2 rakendamisel peaks olema tegemist olukorraga, kus ostja on enne taganemist andnud müüjale täiendava tähtaja või peaks mõlemal juhul olema võimalik müügieseme puuduse korral lepingust täiendavat tähtaega andmata taganeda. Selleks, et eristada VÕS §-s 116 ning VÕS §-s 223 sätestatud oluliste lepingurikkumiste juhtusid, on töös teatud määral peatunud ka olulise rikkumise mõiste käsitlesele ning müüja õigusele ja kohustusele müügieseme puudus heastada.

Lisaks ostja poolt antavale täiendavale tähtajale, võib ostja õigus lepingust müügieseme puuduse korral taganeda sõltuda ka sellest, kas müüja on pärast puudusest teadasaamist rikkumise heastanud (VÕS § 107).¹⁰ Nimelt on müüjal võimalik puudus ka vabatahtlikult heastada ilma, et ostjal tekiks koheselt taganemisõigust. Seetõttu uurib magistritöö kas lisaks täiendava tähtaja andmise kohustusele piirab asja puuduse korral lepingust taganemise õigust müüja heastamisõigus nii VÕS § 223 kui ka VÕS § 116 sätestatud rikkumiste puhul.

Töö esimeseks hüpoteesiks on, et VÕS § 116 lg-st 4 tulenevat täiendava tähtaja andmise nõuet ei tuleks kohaldada lepingust taganemise eeldusena, kui müügilepingu oluline rikkumine seisneb asja puuduses. Töö teiseks hüpoteesiks on, et ostjal võiks olla õigustatud huvi müüja heastamisest keelduda, kui tegemist on VÕS § 116 lg 2 p-des 3 ja 4 sätestatud rikkumistega.

Võlaõigusseadus, mis reguleerib müügilepinguga seonduvaid küsimusi, on heastamise osas väljatöötatud¹¹ tuginedes Euroopa lepinguõiguse printsiipidele (PECL)¹³ ja Rahvusvaheliste kaubanduslepingute printsiibidele (PICC)¹⁴ ning täiendava tähtaja andmise osas¹⁵ Saksa Tsiviilseadustikule (BGB).¹⁶ Ühtlasi on võlaõigusseaduse koostamisel eeskujuks olnud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kaupade rahvusvahelise ostu-müügi lepingute

¹⁰ P. Varul jt (koost). Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Komm vlj. Tallinn: Juura 2006, § 107, komm 1.

¹¹ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 107, komm 2.

¹³ O. Lando, H. Beale (eds.) Principles of European Contract Law (PECL). Part I and II. Combined and Revised. The Hague: Kluwer Law International, 2000.

¹⁴ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2010. Rome: UNIDROIT 2010.

¹⁵ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 2.1.

¹⁶ Bürgerliches Gesetzbuch. 18.08.1896. – RGBl. P. 195.

konventsioon (CISG),¹⁷ ja Tarbijalemüügi direktiiv 1999/44/EÜ (tarbijalemüügi direktiiv).¹⁹ Seetõttu on töös võlaõigusseaduse tõlgendamisel lähtunud eelkõige nimetatud allikatest, nende kommentaaridest ja kohtupraktikast.

Töös on suurt rõhku pööratud CISG-i, PECL-i, PICC-i kui ka Euroopa lepinguõiguse ühtse tugiraamistiku (DCFR)²⁰ regulatsioonile. CISG-i olulisus seisneb selles, et eelkõige müügilepingu puhul on nimetatud regulatsioon rahvusvaheliselt kõige aktsepteeritavam nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt.²¹ Kuna VÕS § 116 lg 2 koostamisel on põhiliseks eeskujuks olnud PECL ja PICC, siis tõlgendatakse mainitud sätet eelkõige nende rahvusvaheliste lepinguõiguse instrumentide valguses. DCFR-i puhul on aga tegemist akadeemilise tekstiga, milles ilmnevad Euroopa Liidu õiguse viimased arengud ja suunad. Tegemist on seejuures PECL-i edasiarendusega,²² mis on saavutanud kiirelt olulise koha õigusteaduslike allikate hulgas.²³

Käsitlemist leiab ka Euroopa ühise müügiõiguse eelnõu (CESL),²⁴ mis on käesoleval hetkel oma uudsuse tõttu väga aktuaalne. CESL on leidnud juba enne vastuvõtmist suurt poolehoidu.²⁵ Nimelt on Euroopa Parlament ja nõukogu teinud praeguseks ajaks ettepaneku määruse vastuvõtmiseks, millega luuakse liikmesriikides vahetult kohaldatav vabatahtlik Euroopa ühise müügiõiguse normistik, mille vastuvõtmisel hakkab Eestis kehtima võlaõigusseaduse regulatsiooniga kõrvuti Euroopa ühise müügiõiguse normistik. Siseriiklikus

¹⁷ United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. 11.04.1980.a. Eestis ratifitseeritud seadusega 16. juuni 1993. - RT II 1993, 21/22, 52.

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/44/EÜ, 25. mai 1999, tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta, EÜT L 171, 7.7.1999, lk 12-16.

²⁰ C. von Bar, E. Clive, H. Schulte-Nölke. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline Edition. Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). München: Sellier 2009.

²¹ Võlaõigusseaduse eelnõu seletuskiri (116 SE I). Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain2&content_type=text/html&page=mgetdoc&itemid=991610001 (06.03.2013)

²² C. von Bar, E. Clive, H. Schulte-Nölke, H. Beale, J. Herre, J. Huet, M. Strome, S. Swann, P. Varul, A. Veneziano, F. Zoll (eds.) Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full edition. Vol 1. Munich: Sellier, 2009.

²³ A. Värvi. Lepinguõiguse ühtlustamine Euroopa Liidus. Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakond. 2011, VI, lk 2.

²⁴ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law, COM (2011) 635 final. – ELT C 37/04. Available:

http://ec.europa.eu/justice/contract/files/common_sales_law/regulation_sales_law_en.pdf (12.03.2013)

²⁵ Euroopa Komisjoni pressiteade – Euroopa Komisjon teeb ettepaneku vabatahtlikult kohaldatava ühise Euroopa müügiõiguse kohta, et elavdada kaubandust ja suurendada tarbija valikuvõimalusi. IP/11/1175, 11.10.2011, lk 1.

Kättesaadav: http://ec.europa.eu/justice/contract/files/common_sales_law/i11_1175_et.pdf (25.04.2013)

õiguses muudatusi ei tehta ning Euroopa ühine müügiõiguse normistik annab üksnes lisaväärtuse nendele ettevõtjatele ja tarbijatele, kes osalevad piiriüleste tehingute sõlmimisel.²⁶ Õiguskirjanduses peetakse CESL-i CISG-i ja DCFR-i täiustatud, kuid lühendatud variandiks, mis keskendub vaid müügilepingule.²⁷

Magistritöö sissejuhatuses nimetatud eesmärkide saavutamiseks olen kasutanud eelkõige võrdlevat ja dogmaatilist meetodit.

Töö on jaotatud kaheks peatükiks. Töö esimeses peatükis analüüsitakse VÕS § 223 lõigetes 1 ja 2 sätestatud oluliste rikkumiste sisu ja olemust saamaks vastuse küsimusele, millise institutudiga on vastava sätte puhul seotud taganemisõiguse tekkimine asja puuduse korral. Töö teises peatükis käsitletakse taganemist VÕS § 116 lg 2 punktides 1-5 sätestatud alustel. Seejuures uuritakse sarnaselt esimesele peatükile loetletud oluliste rikkumiste sisu mõistmaks, kas nimetatud juhtudel peaks kohalduma täiendava tähtaja või heastamise instituut. Seeläbi püütakse jõuda vastuseni, kas kehtivas õiguses esineb vastuolu VÕS § 223 lg 1 ja 2 ning VÕS § 116 lg 2 punktide 1-5 vahel ning sellisel juhul, kuidas ületada vastuolu nimetatud sätete vahel.

²⁶ Eesti e-kaubanduse Liit. Euroopa ühise müügiõigusega seotud kohtumine Justiitsministeeriumis. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://e-kaubanduseliit.ee/2012/04/euroopa-uhise-muugioigusega-seotud-kohtumine-justiitsministeeriumis/> (14.02.2013)

²⁷ I. Samoy, T. Dang Vu, S. Jansen. Don't Find Fault, Find a Remedy. – European Review of Private Law 2011, Vol 19 (6), p 857; M. Hesselink. How to Opt Into the Common European Sales Law? Brief Comments on the Commission's Proposal for a Regulation. – European Review of Private Law 2012/20, No 1, p 198.

1. TAGANEMINE TÄIENDAVA TÄHTAJA ANDMISE KOHUSTUSETA

1.1 Oluline rikkumine VÕS § 223 tähenduses

1.1.1 Täitmise võimatus

Müügilepingu olulise rikkumise alused tulenevad võlaõigusseaduse §§-dest 116 lg 1 ja 223 lg 1 ja 2. Õiguskirjanduses on levinud arusaam, et viimati nimetatud sätte lõiked 1 ja 2 täiendavad VÕS § 116 lg-s 2 sätestatud olulise lepingurikkumiste aluste loetelu müüjapoolse müügilepingu mittekohase täitmise puhuks, mitte et tegemist oleks erinormiga VÕS § 116 lg 2 suhtes. Erinormina võib käsitada aga VÕS § 223 lõiget 3, mille kohaselt ei ole nimetatud sätte lg-te 1 ja 2 korral vaja anda täiendavat tähtaega.²⁸

Kui VÕS § 116 lg 4 kohaselt tuleb teatud juhtudel enne taganemist anda müüjale puuduste kõrvaldamiseks eelnevalt täiendav tähtaeg, siis nagu juba sissejuhatuses mainitud on VÕS § 223 lg 1 puhul Riigikohtu lahendid täiendava tähtaja andmise kohustuse suhtes eriarvamusel.²⁹ Käesoleva töö autor leiab, et VÕS § 223 lõike 1 sätte sõnastusest pole koheselt võimalik aru saada, kas olulise lepingurikkumise olemasoluks peab ostja olema müüjale andnud täiendava tähtaja või piisab asja lepingutingimustele mittevastavuse puhul teavitamisest lõike 1 puhul nii esimese, teise kui ka kolmanda alternatiivi korral või kehtib teavitamine üksnes kolmanda alternatiivi suhtes? Jõudmaks selgusele, mis eesmärgil on VÕS §-s 223 sätestatud täiendavad olulise lepingurikkumise alused, käsitlen järgnevalt selles reguleeritud rikkumiste sisu ja olemust ning leidmaks vastuse, kas nendel juhtudel tuleb müüjale määrata täiendava tähtaja rikkumise kõrvaldamiseks. Nimelt peetakse VÕS § 223 lg 1 kohaselt müüjat müügilepingut oluliselt rikkunuks muuhulgas ka siis, kui asja parandamine või asendamine ei ole võimalik või ebaõnnestub või kui müüja keeldub õigustamatult asja parandamast või asendamast või ei tee seda mõistliku aja jooksul pärast talle lepingutingimustele mittevastavusest teatamist. Seega on VÕS § 223 lg 1 pinnalt võimalik eristada nelja olulise lepingurikkumise alternatiivi.³⁰ Olulise lepingurikkumisega on tegemist muu hulgas siis, kui:

- a) asja parandamine või asendamine ei ole võimalik;
- b) asja parandamine või asendamine ebaõnnestub;

²⁸ P. Varul jt (koost). Võlaõigusseadus II § 223, komm 1; K. Sein. (viide 2), lk 719.

²⁹ RKTko 3-2-1-11-10; RKTko 3-2-1-80-10; RKTko 3-2-1-147-11.

- c) müüja keeldub õigustamatult asja parandamast või asendamast
- d) müüja ei paranda ega asenda asja mõistliku aja jooksul.

VÕS § 223 lg-s 1 kirjeldatud regulatsiooni otseselt rahvuvaheliste õigusaktide ja mudelseaduste normistikes sätestatud ei ole. Lepingu rikkumise olulisust VÕS § 223 lg- s 1 nimetatud sarnaste asjaolude esinemisel tuleb hinnata sellisel juhul PICC art 7.3.1 lg 2 p-de (a)-(e), PECL art 8:103 p-de (a)-(b), CISG art 25, BGB § 440, DCFR art III.-3:502 lg 2 p-de (a) ja (b) ning CESL art 87 lg 2 p-de (a) ja (b) kohaselt ehk sarnaselt VÕS § 116 lg 2 p-le 1 ja 4. Nii näiteks on sarnaselt VÕS § 116 lg-s 2 mainitud punktidele on CESL-i ja CISG-i kohaselt lepingurikkumine oluline, kui kohustuse rikkumise tõttu jääb teine lepingupool olulisel määral ilma sellest, mida ta õigustatult lepingust lootis, välja arvatud juhul, kui kohustust rikkunud lepingupool ei näinud lepingu sõlmimise ajal niisugust tagajärge ette ja temaga sarnane mõistlik isik ei oleks seda tagajärge samadel asjaoludel samuti ette näinud. Nõnda on CESL-s märgitud olulise rikkumise alusena ka see, kas kohustuse rikkumine annab kahjustatud lepingupoolele mõistliku põhjuse eeldada, et teine lepingupool ei täida kohustusi ka edaspidi. VÕS § 223 lg-ga 1 on aga väga sarnane tarbijalemüügidirektiivi art 3 lg 5 ja BGB § 440, milles on samuti märgitud taolised olulise lepingurikkumise alused, kus müüjal on juba olnud asja puuduse kõrvaldamise võimalus ning mille ebaõnnestumisel tekib ostjal taganemisõigus. Tarbijalemüügi direktiivis on sätestatud, et ostja võib lepingu lõpetada, kui tal ei ole õigust nõuda asja parandamist ega asendamist või kui müüja ei paranda ega asenda asja mõistliku aja jooksul. BGB § 440 kohaselt võib ostja lepingu lõpetada, kui müüja on keeldunud asja parandamast ja asendamast või kui asja puuduse kõrvaldamine on ebaõnnestunud või kui seda ei saa müüjalt mõistlikult oodata.

Niisiis nagu juba mainitud on VÕS § 223 lg-s 1 sätestatud olulise rikkumise aluseks esiteks see, kui asja parandamine või asendamine ei ole võimalik ehk teisisõnu kui müügilepingu täitmine on võimatu. Nii DCFR art III.-3:302 lg 3 p-s (a), CESL art 110 lg 3 p-s (a), PECL art 9:102 lg 2 p-s (a) kui ka PICC art 7.2.2 p-s (a) on sätestatud, et võlausaldaja ei või võlgnikult nõuda lepingust tuleneva mitterahalise kohustuse täitmist kui sellise kohustuse täitmine on võimatu. Teisiti öeldes, kui asja puuduse parandamine või asendamine on võimatu, võib ostja lisaks kahju hüvitamise nõudele ka lepingust taganeda. Seeläbi ei saa võlausaldaja huvid ülemäära kahjustatud.³¹ Selline reegel on seotud ladina kõnekäänuga *impossibillum nulla est obligatio*, mis kehtib enamikes siseriiklikes õigussüsteemides. Ehkki PICC ei täpsusta

³¹ C. Von Bar *et al* (eds). DCFR III. – 3:101, III.- 3:302; O. Lando *et al* (eds). PECL art 9:102/B; S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp. Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC). Oxford: Oxford University Press 2009, art 7.2.2, com 15.

täitmise võimatuse juhtumeid, siis PICC-i puhul on märgitud, et täitmise võimatuse puhul ei ole oluline täitmise võimatuse ilmnemise ajahetk ega ka põhjus. Täitmise “võimatus” hõlmab kõiki võimalikke võimatuse viise, nii subjektiivseid kui ka objektiivseid ning esmaseid ja hilisemaid, kuid ka osalisi ja täielikke võimatuse juhtumeid. Peale selle hõlmab see ka faktilist ja õiguslikku võimatust.³²

Ehkki CISG-i normistikus eraldi täitmise võimatust lepingu lõpetamise alusena reguleeritud ei ole, siis sellegipoolest märgitakse CISG- i kommentaaris, et kui täitmine on võimatu, siis on iseenesest mõistetav see, et täitmist pole võimalik nõuda. Püsiva objektiivse täitmise võimatuse korral on täitmise nõue välistatud üksnes siis, kui tegemist on ilmse ja vaieldamatu võimatusega.³³ Kui täitmine ei ole lõplikult võimatu, vaid üksnes ajutiselt, siis on täitmise nõue välistatud üksnes selleks ajahetkeks.³⁴ PICC-i kohaselt on parandamine võimatu, kui see ei ole tehniliselt võimalik ning asendamine reeglina võimatu kauba unikaalse laadi tõttu, milleks võib pidada individuaaltunnustega asju. Tüüpilisteks sellekohasteks näideteks on kunstnike maalid ja kasutatud kaubad.³⁵ Näiteks pole olemas ühtegi identset kasutatud autot, mis oleksid ühtviisi kulunud, mistõttu ei saa müüjal olla sellise kauba asendamine võimalik. Samas võib olla täitmise võimatus seotud ka mõne õigusega. Näiteks ei saa müüja anda üle omandit kinnisasjale põhjusel, et see on kolmanda isiku omandis.³⁶ Ka Riigikohus on täitmise võimatusena käsitanud lahendis 3-2-1-157-12³⁷ olukorda, kus ostja taganes lepingust müüja olulise lepingurikkumise tõttu sellepärast, et ostja oli ostnud müüjalt kinnisasja, millel olid peal muinsuskaitsealased piirangud ehkki müügilepingu järgi pidi kinnisasi olema muinsuskaitsealastest piirangutest vaba. Piirangutest tingituna polnud ostjal võimalik kinnisasja lammutada ega kõrgemaks ehitada. Samaselt võib VÕS § 223 lg 1 esimese alternatiivi puhul tuua näitena juhtumi, kus ostja ostab internetist ainulaadse antiikse vaasi, mille kättesaamisel avastab, et selle peal olev muster on tegelikult suures osas kulunud ehkki pildil oli muster säilinud, mida kinnitas ka kuulutusel olev informatsioon. Kuna taolisel juhul ei pruugi asja parandamine osutada võimalikuks ja mõistlikuks ning asendamine osutub võimatuks, siis ei saa olla mõistlik ja otstarbekas lahendus, et ostja peab enne lepingust taganemist esitama esmalt parandamise või asendamise nõude ja/ või andma täitmiseks

³² S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.2.2 (a), com 18, 19.

³³ P. Huber, P. Schlechtriem (eds). Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG). New York: Oxford University Press, 1998, art 46, com 15.

³⁴ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.2.2 (a), com 20.

³⁵ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.2.2, com 20. E. Hondius, V. Heutger, C. Jeloschek, H. Sivesand, A. Wiewiorowska. Principles of European Law. Study Group on a European Civil Code (PEL S). New York: Oxford University Press, 2008, p 268-269.

³⁶ I. Kull. Võlaõigus I. Üldosa. Juura kirjastus, Tallinn 2004, lk 220.

³⁷ RKTko 3-2-1-157-12.

täiendava tähtaja. Nii on ka P. Kalamees leidnud, et täitmise võimatuse puhul ei pea ostja nõudma asja asendamist või parandamist selleks, et müüja oleks oma kohustust oluliselt rikkunud VÕS § 223 lõike 1 tähenduses.³⁸

Seda, et täitmise võimatuse korral võib ostja kasutada esmase õiguskaitsevahendina lepingust taganemist kinnitab Eesti õiguses sarnaselt rahvusvahelise lepinguõiguse instrumentidele ka VÕS § 108 lg 2 p-s 1 sätestatud üldine põhimõte. VÕS-i kommentaaris on märgitud, et lepingu lõpetamise võimalust õigustab esmajoonel lepingulise suhte edasise määramatuse (leping on aga täitmist nõuda ei saa) lõpetamise vajadus.⁴⁰ Sellest võib järeldada, et täitmise võimatuse korral võib esmase õiguskaitsevahendina kasutada lepingust taganemist täiendava tähtaja andmise vajaduseta.

Lisaks täitmise võimatusele tuleneb PECL art 9:102 lg 2 p-st (b), PICC art 7.2.2 p-st (b), DCFR III.-3:302 lg 3 p-st (b) ja CESL art 110 lg 3 p-st (b) põhimõte, mille kohaselt on ostjal õigus lepingust taganeda ka juhul, kui müüja kohustuse täitmine on ebamõistlikult koormav või kulukas ostja poolt saadava kasuga võrreldes. Ehkki VÕS §-s 223 ei ole vastavat taganemisõiguse alust otsesõnu sätestatud, tuleneb see VÕS § 108 lg 2 p-st 2. Sisuliselt võib VÕS § 108 lg 2 p 2 käsitada VÕS § 223 tähenduses heastamise ebaõnnestumisena, kus müüja parandamine või asendamine on ebaõnnestunud tulenevalt sellest, et müüjal pole võimalik asja puudust kõrvaldada, kuna see oleks liigselt koormav või kulukas.

Mainitud rahvusvahelise lepinguõiguse instrumentide puhul on lähtutud ühtsest põhimõttest, mille kohaselt on kohustuse täitmine ebamõistlikult koormav või kulukas, kui kohustuse täitmise kulud ületavad mitmekordselt kauba tegeliku väärtuse.⁴¹ PICC regulatsiooni kohaselt viitab mõiste „liigselt kulukas“ majanduslikule hinnangule. Seejuures tuleb niisiis hinnata milliseid kulusid müüja kannaks selleks, et asja puudust kõrvaldada ning lisaks, milline on lepingu tegelik hind või väärtus.⁴² Samas tuleb silmas pidada, et üksnes lepingu hind ei saa olla hindamisel määravaks.⁴³

³⁸ P. Kalamees. *Speculum practici*. Müügilepingust taganemise õigus asja lepingutingimustele mittevastavuse korral. Kommentaar Riigikohtu otsusele tsiviilasjas 3-2-1-11-10. – *Juridica* 2010, nr 10, lk 798.

⁴⁰ P. Varul (koost). *Võlaõigusseadus I § 105, komm 5.3.*

⁴¹ O. Lando *et al* (eds). PECL art 9:102/F; S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.2.2, com 27; C. von Bar *et al* (eds). DCFR III.-3:302/F.

⁴² S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.2.2, com 26, 27.

⁴³ M. van Kogelenberg. Article III.3:302 DCFR on the Right to Enforced Performance of Non-monetary Obligations: An Improvement – Albeit Imperfect – Compared with Article 9:102 PECL. – *European Review of Private Law* 2009/17, Vol 4, p 603.

DCFR-s on aga rõhutatud, et nimetatud põhimõtte ei hõlma üksnes kohustuse täitmise rahalist kulukust, vaid tegemist on palju laiema mõistega. Nii on täitmise nõue piiratud ka juhul, kui kohustuse täitmiseks tuleks teha ebaproportsionaalseid jõupingutusi või kui kohustuse täitmine osutuks võlgniku jaoks äärmiselt ebamugavaks. Seejuures aga ei ole võimalik ette näha kindlat reeglit, mil kohustuse täitmine oleks liigselt koormav või kulukas.⁴⁴ Ka VÕS-i kommentaarid on märgitud sarnaselt selle eeskujudeks olevatele allikatele, et VÕS § 108 lg 2 p-ga 2 on hõlmatud juhtumid, kus nõude täitmine ei ole objektiivselt või võlgniku jaoks küll võimatu, kuid täitmisega seoses peab ta tegema selliseid kulutusi või pingutusi, mida ei saa temalt võlasuhet ja näiteks lepingu puhul hinda ja ulatust arvestades pidada oodatavaks. Sellistel juhtudel asendab täitmise nõuet teised õiguskaitsevahendid, sealhulgas lepingust taganemine.⁴⁵

Tulenevalt eeltoodust leiab töö autor, et nii täitmise võimatuse korral kui ka juhul, kui kohustuse täitmine ehk asja parandamine või asendamine on müüjale ebamõistlikult koormav või kulukas, piisab ostjal lepingust taganemiseks sellest, kui ta on antud olukorras müüjat lepingutingimustele mittevastavusest teavitanud (VÕS § 220) ning esitanud taganemisavalduse (VÕS § 188). Nimetatud seisukohta toetab ka eelmainitud VÕS § 108 lg 2 p 1 ja 2, millest tulenevalt ei või kohustuse täitmist nõuda kui kohustuse täitmine on võimatu, täitmine on liigselt koormav või kulukas. Kuna täiendava tähtaja eesmärk on anda müüjale uus võimalus rikkumise kõrvaldamiseks, siis nagu öeldud, ei ole see täitmise võimatuse korral vajalik ja kohane. Seega ei peaks ostja VÕS § 223 lg 1 esimese alternatiivi kohaselt andma müüjale taganemisõiguse tekkimiseks täiendavat tähtaega.

Ehkki VÕS § 107 lg 1 sätestab müüja õiguse mistahes rikkumise mõistliku aja jooksul heastada, siis leiab magistrilt töö autor, et käesoleva VÕS § 223 lg 1 esimese alternatiivi näol on tegemist rikkumisega, mille olemus välistab automaatselt ka müüja heastamise võimaluse tulenevalt sellest, et müüdü eseme puuduse korral saab heastamine seisneda üksnes asja parandamises või asendamises, millest kõneldakse pikemalt järgnevas punktis (vt p 1.1.2). Seetõttu leiab töö autor, et ostja kohest taganemisõigust nimetatud rikkumise korral ei piira ka müüja õigus rikkumine heastada.

⁴⁴ C. von Bar *et al* (eds). DCFR III.–3:302/F.

⁴⁵ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 108, kamm 7.3.

1.1.2 Heastamise ebaõnnestumine

VÕS § 223 lg-s 1 on ühe müügilepingu olulise rikkumise alusena sätestatud heastamise ebaõnnestumine ehk teisisõnu, kui müüja ei ole suutnud müügilepingust tulenevat rikkumist kõrvaldada. Selleks, et mõista, millal on müüja heastamine ebaõnnestunud ning, kas sellisel juhul peaks ostja määrama müüjale enne taganemist täiendava tähtaja, käsitletakse järgnevalt heastamise tähendust ja eesmärki ning selle õiguslikke tagajärgi.

Lepingupoole õigus oma kohustuse rikkumine heastada tingimusel, et sellega ei põhjustata kahju kannatavale poolele liigseid ebamugavusi, on saanud kaasaegse lepinguõiguse, eriti kaasaegse müügilepinguõiguse üheks põhielemendiks.⁴⁶ VÕS § 107, millest tuleneb müüja õigus rikkumine heastada allikas on PICC art 7.1.4. Lisaks PICC-le on heastamise instituut ettenähtud ka CISG art-s 48, PECL art-s 8:104, DCFR art III.-3:202 lg-s 1 ja CESL art-s 109. BGB-s rikkumise heastamise võimalus üldiselt puudub.⁴⁷ Müüja õigus heastada lepingurikkumist kohaldub rahvusvahelise lepinguõiguse instrumentide regulatsioonide kohaselt enamasti juhtudel, kus müüja on ostjale üleandnud lepingutingimustele mittevastava asja.⁴⁸ Sellisest lähenemisest annab aimu ka VÕS eelnõu, milles on märgitud, et nimetatud heastamise säte annab võlgnikule õiguse oma rikkumine veel ise parandada või asendada, näiteks puudustega kaupade asemel tarnida uued kaubad või parandada puudused.⁴⁹

PICC art 7.1.4 näeb sarnaselt VÕS §-ga 107 ette müüja võimaluse asja puudus omal kulul heastada, kui heastamine on vastavalt asjaoludele mõistlik, heastamisega ei põhjustata kahjustatud lepingupoolele põhjendamatuid ebamugavusi ja kahjustatud lepingupoolel ei ole õigustatud huvi heastamisest keelduda. Heastamise eesmärgiks on säilitada lepingut ja vähendada pooltele tekkivat majanduslikku kahju. Heastamine peegeldab lahendust, mis kaitseb mõlema lepingupoole huvisid parimal viisil.⁵⁰ Ka VÕS § 107 sätte eesmärgiks on müüja rikkumisest tuleneda võivate negatiivsete tagajärgede nagu näiteks kahju hüvitamise

⁴⁶ J. Yovel. The Seller's Right to Cure a Failure to Perform in International Sales: an analytic comparison of the respective provisions of the CISG and the PECL. – Nordic Journal of Commercial Law, 2005, p 3,5. Available: http://works.bepress.com/jonathan_yovel/13 (24.02.2013)

⁴⁷ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 107, kamm 2.

⁴⁸ C. Von Bar *et al* (eds). DCFR III. – 3:204; P. Schlechtriem, I. Schwenzer. Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG). Third Edition. Oxford University Press, 2010, art 48; S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC, art 7.1.4 (1), com 11.

⁴⁹ Võlaõigusseaduse eelnõu seletuskiri (116 SE I). (viide 21).

⁵⁰ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC, art 7.1.4 (1), com 3.

kohustuse või ostja lepingust taganemise leevendamine ning lepingu kui terviku säilitamise võimaldamine olukorras, kus müüjal on võimalik rikkumine kõrvaldada.⁵¹

Heastamise õiguse tekkimise eelduseks, on see et müüja oleks oma heastamise soovist pärast puudusest teadasaamist ostjale teada andnud. PICC- i regulatsioonis ei ole täpsustatud mis aja jooksul peab müüja heastamisest teatama. Selle art 7.1.4 lg 1 p-s (a) on sätestatud üksnes kohustus teha seda ilma viivitamata alates sellest ajast, kui ta asja puudusest teada sai.⁵² Ka VÕS-i kohaselt kehtib eeldus, et müüja peab teatama heastamise kavatsusest mõistliku aja jooksul pärast seda, kui ta on kohustuse rikkumisest teada saanud (VÕS § 107). Teade peab sisaldama piisavalt täpset kirjeldust selle kohta, kuidas rikkunud pool kavatseb rikkumise heastada ja millise aja jooksul on tal kavas seda teha. Heastamise teade peab sisaldama teavet, mis võimaldab kahjustatud poolel mõistlikult otsustada, kas heastamisest keeldumine on konkreetsetel asjaoludel õigustatud või mitte.⁵³ CISG-i kommentaaris on märgitud, et otsustamiseks küsimust, millal ostjal peaks olema õigustatud huvi heastamisest keeldumiseks ei saa otsustada üksnes sellele kohalduvate üldiste kriteeriumite alusel, mille kohaselt heastamine peab olema mõistlik ja asjakohane, st heastamisega ei põhjustata kahjustatud lepingupoolele põhjendamatuid ebamugavusi ega kulutusi ning, et heastamine peab toimuma mõistliku aja jooksul. Heastamise mõistlikkus sõltub iga üksikjuhu konkreetsetest asjaoludest. Küll aga ei ole heastamise ebamõistlikkuse üle otsustades määravaks üksnes see, kas pakutav heastamine võiks viia olulise lepingurikkumiseni või mitte. Kuna heastamine on lepingut rikkunud poolt kaitsev meede, siis kannab müüja tõestamiskoormat näitamaks, et vajalikud tingimused heastamiseks oleks täidetud, välja arvatud juhul, kui ostjal puudub õigustatud huvi keeldumiseks.⁵⁴ Kui aga ostjal peaks olema müüja pakutud heastamise suhtes õigustatud huvi keelduda, siis peaks ta sellest mõistliku aja jooksul müüjale teada andma, vastasel juhul loetakse tema vaikimine heastamisega nõustumiseks, mille tagajärjel kaotab ostja lepingust taganemise õiguse.⁵⁵

Kuna heastamine kohaldub müügilepingute puhul üksnes asja lepingutingimustele mittevastavuse juhtudel, mitte tähtaja ületamise korral, siis heastamise ainsateks ja kohasteks vormideks on enamasti kas parandamine või asendamine.⁵⁷ Samas on VÕS § 107 puhul tegemist üldnormiga, seega võib heastamine seisneda Eesti õiguses seisneda ka muus kui asja

⁵¹ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 107, komm 1.

⁵² S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.1.4 (1), com 9.

⁵³ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus II § 107, komm 5.2.1.

⁵⁴ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.1.4 (1), com 7, 8.

⁵⁵ I. Schwenzer. P. Schlechtriem (eds). CISG art 48, com 9.

⁵⁷ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC, art 7.1.4 (1) (b), com 13.

puuduse heastamises. Nii peaks see kohalduma kõikide VÕS eriosas sätestatud lepingute puhul, nagu näiteks töövõtulepingu puhul töö (VÕS § 647) või üürilepingu puhul üürieseme (VÕS § 279) puuduse kõrvaldamises, kui töövõtja või üürileandja soovib vältida töö tellija- või üürnikupoolset lepingu lõpetamist.⁵⁸

PESL kommentaarides on öeldud, et Eestis on müüjal ainult üks heastamise katse, sest ebaõnnestunud asja parandamise või asendamise katse tähendab olulist lepingurikkumist VÕS § 223 lg 1 tähenduses,⁵⁹ mida on võimalik järeldada ka võlaõigusseaduse kommenteeritud väljaandest.⁶⁰ Selles on öeldud, et asja parandamine ebaõnnestub kui puudus, mida parandamise teel kõrvaldada üritati, ilmneb uuesti või kui parandamise tagajärjel tekib asjale uus puudus, mis kujutab endast lepingutingimustele mittevastavust §- de 217 ja 77 mõistes. Küll aga ei ole Eesti õiguses seni täpsustatud, mis aja jooksul sama vea uuesti avaldumine paranduse ebaõnnestumiseks loetakse. Euroopa tarbijaõiguste direktiivi suhtes on märgitud, et parandamine või asendamine on ebaõnnestunud, kui sama viga avaldub lühikese ajaperioodi jooksul uuesti. Samas, kui pikk nimetatud ajaperiood peaks olema, ei ole selgitatud.⁶¹ Sarnane on ka BGB § 440 regulatsioon, mille kohaselt on parandamine ebaõnnestunud pärast kahte ebaõnnestunud katset, välja arvatud juhul, kui asja olemust või asja puudust või muid asjaolusid arvestades, on teistsugune lahendus asjakohane. PICC kommentaarid peetakse mõeldavaks, et müüja õigust heastada asja puudust ei ole piiratud vaid ühe heastamise katsega. Kui kohustust rikkunud lepingupool vajab asja parandamiseks mitu katset, siis heastamist saab pidada asjakohaseks niikaua kuni see toimub ilma viivitamata. Selle üle, mitu heastamise katset müüjal võib olla otsustab konkreetsel juhul kohus. Parandamine, kui heastamise vorm on asjakohane üksnes siis, kui see ei jäta ühtki märki varasemast mittekohasest täitmisest.⁶² Selliselt on ka Eesti kohtupraktikas leitud, et heastamine on sisuliselt täitmise alternatiiv ning peab vastama samale tasemele kohase täitmisega.⁶³

CISG-st otseselt ei tulene mitu korda on müüjal õigus asja parandada. Seda, kas ostja peab nõustuma rohkem kui ühe ja seejuures kui mitme müüja ebaõnnestunud katsega, sõltub sellest kas see on konkreetsel asjaoludel mõistlik.⁶⁴ Küll aga on heastamine ebaõnnestunud kui asja

⁵⁸ K. Sein (2), lk 722; P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 107, komm 4.

⁵⁹ E. Hondius *et al* (eds), p 279.

⁶⁰ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus II § 223, komm 3.2.

⁶¹ G. Howells, R. Schulze. *Modernising and Harmonising Consumer Contract Law*. Sellier European Law Publishers 2009, p 164.

⁶² S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.1.4 (1) (d), com 15.

⁶³ HMKo 2-10-40483.

⁶⁴ P. Schlechtriem, P. Huber (eds). CISG art 48, com 11.

puudust ei ole pärast mõistliku aja möödumist suudetud parandada.⁶⁵ Sama kehtib ka asendamise puhul. Asendamine on ebaõnnestunud, kui asendamise tinginud puudus ilmneb ka asendatud asjal. Samas on VÕS kommentaaris märgitud, et seadus ei anna otsest vastust küsimusele, kas asendamise ebaõnnestumine saab kõne alla tulla ka juhul, kui asendatud asjal ilmneb muu, esialgsega mitteseotud puudus, lisades, et seda võib põhimõtteliselt jaatada.⁶⁶ Seega on võrreldes CISG-ga võlaõiguse regulatsioon, mis võimaldab müüjale üksnes ühte heastamise katset ostja suhtes soodsam, kuid sellegipoolest töö autori hinnangul põhjendatud. Olukorras, kus on ilmnenud asja puudus on ostja oluliselt nõrgemal positsioonil, sest enamasti on ostja selleks ajaks juba oma soorituse täitnud, so müüjale tasunud ostusumma. Ostjal pole taolises olukorras võimalik kasutada ei tasutud ostusummat ega sageli asja. Samas ei saa sellist heastamise võimalust pidada ka müüja suhtes liigselt kahjustavaks, sest lõpuks on müügilepingu kohaselt müüja esmaseks ja ülimaliks kohustuseks anda üle asi, mis vastab VÕS § 217 lg 1 kohaselt lepingutingimustele. VÕS § 107 lg 2 võimaldab müüjal kohustuse rikkumise heastada mõistliku aja jooksul. Müüjal on võimalik arvestada sellega, et ostja võib lepingust taganeda, juhul kui asja puudust ei suudeta kõrvaldada heastamise käigus.

Eeltoodu pinnalt on võimalik järeldada, et müüja, kes soovib vältida VÕS § 223 lg 1 teise alternatiivi alusel ostja taganemist peab eelkõige omal algatusel pärast puudusest teadasaamist pakkuma ise ostjale heastamist ja rikkumise ka tegelikult heastamise käigus kõrvaldama. Heastamise instituut eeldabki, et müüja teeb seda vabatahtlikult, mitte ostja ei pea nõudma täitmist ega andma selleks täiendava tähtaja. Seega tulenevalt sellest, et asja asendamine ja parandamine võib ebaõnnestuda ka müüja poolt lepingust tuleneva kohustuse rikkumise vabatahtliku heastamise käigus, ei pea parandamise või asendamise nõuet esitama ega andma müüjale täitmiseks täiendavat tähtaega ka VÕS § 223 lg 1 teise alternatiivi puhul.

VÕS §-s 220 on märgitud, et ostja peab müüjat üksnes teatama asja lepingutingimustele mittevastavusest mõistliku aja jooksul pärast seda, kui ta asja lepingutingimustele mittevastavusest teada sai või pidi teada saama. Tarbijalemüügi puhul aga peab tarbija teavitama müüjat asja lepingutingimustele mittevastavusest kahe kuu jooksul pärast seda, kui ta sai mittevastavusest teada. VÕS § 220 sätte allikaks on CISG art 39.⁶⁷ CISG- i regulatsioon näeb sarnaselt võlaõigusega ette, et asja lepingutingimustele mittevastavuse korral, peab ostja sellest müüjat teavitama mõistliku aja jooksul pärast seda kui ta mittevastavusest teada sai või

⁶⁵ P. Schlechtriem, P. Huber (eds). CISG art 25, com 20.

⁶⁶ P. Varul (koost). Võlaõiguseseadus II § 223, komm 3.2.

⁶⁷ P. Varul (koost). Võlaõiguseseadus II § 220, komm 2.

pidi teada saama.⁶⁸ Heastamise ebaõnnestumisel või kui täitmine on võimatu tekib ostjal CISG art 49 kohaselt kohene lepingust taganemise õigus. Täiendava tähtaja andmise regulatsioon on CISG-s mõeldud eeskätt täitmisega hilinemise korral, kui ostja soovib kõrvaldada kahtluse rikkumise olulisuse suhtes,⁶⁹ kuid asja puuduse korral täiendavat tähtaega andma ei pea. CISG art 49 sõnastusest ega ka muudest sätetest ei tulene, et ostja peaks olema enne taganemist nõudnud müüjalt lepingu täitmist. Seonduvalt müüjale heastamise võimaluse loomisega võib ka CISG-s kasutada esmase õiguskaitsevahendina lepingust taganemist.⁷⁰ Ka DCFR art-s III.–3:107 on märgitud, et kui tegemist on asja lepingutingimustele mittevastavusega, on ostjal üksnes kohustus müüjat sellest õigeaegselt teavitada. Artiklist III.-3:502 tuleneb võlausaldaja õigus olulise lepingurikkumise korral kasutada esmase õiguskaitsevahendina lepingust taganemist,⁷¹ mis tähendab, et sarnaselt VÕS-le ja CISG-le ei ole DCFR-i kohaselt vajalik taganemisõiguse teostamiseks nõuda varasemalt lepingu täitmist kui tegemist on olulise rikkumisega. Nii on ka CESL art 122 lg-s 1 sätestatud ostja kohustus teavitada müüjat asja puudusest mõistliku aja jooksul. Erinevalt VÕS-st ja teistest rahvusvahelistest õigusaktidest ja mudelseadustest ei ole CESL art 106 lg 3 p (b) kohaselt tarbijast ostja kohustatud müüjat asja puudusest teavitama. Seevastu on VÕS regulatsioon ostja suhtes rangem. VÕS § 220 lg 3 kohaselt kaotab ostja õiguse kasutada õiguskaitsevahendeid, sealhulgas lepingust taganemist, kui ta ei teavita müüjat asja puudusest õigeaegselt, mis sisuliselt toob kaasa müüja vastutusest vabanemise lepingutingimustele mittevastavuse osas.⁷²

Eelkirjeldatud regulatsioonidest erineb üksnes tarbijalemüügilepingu direktiiv ja BGB. Tarbijalemüügilepingu direktiivi art 3 lg-s 3 ja 5 on taganemisõiguse teostamise eelduseks see, et ostja oleks eelnevalt nõudnud lepingu täitmist, st kas asja parandamist või asendamist. Ostjal on õigus kasutada taganemisõigust üksnes siis, kui parandamine või asendamine ebaõnnestub.⁷³ Ka BGB § 440 kohaselt peab ostja andma nii asja puuduse kui ka tarnega hilinemise korral müüjale kõigepealt täiendava tähtaja täitmiseks. Ehkki BGB ei reguleeri eraldi normistikus täiendava tähtaja andmist, on täiendava tähtaja tulemusteta möödumine

⁶⁸ H. M. Flechtner. Funky Mussels, a Stolen Car, and Decrepit Used Shoes: Non Conforming Goods and Notice Thereof under the United Nations Sales Convention (CISG). – Boston University International Law Journal, 2008, Vol 26, Issue 1, p 15.

⁶⁹ P. Schlechtriem, P. Huber (eds). CISG art 25, com 6.

⁷⁰ I. Schwenzer. P. Schlechtriem. CISG art 45, com 12.

⁷¹ M.B.M. Loos. Consumer Sales Law in the Proposal for a Consumer Rights Directive. – European Review of Private Law, 2010, No 1, p 27.

⁷² P. Varul (koost). Võlaõigusseadus II § 220, komm 3.3.

⁷³ M.B.M. Loos. Review of the European Consumer Acquis. European Law Publishers, 2008, p 28.

üldiseks eelduseks, et BGB § 323 lg 1 järgi lepingu rikkumise tõttu lepingust taganeda.⁷⁴ BGB kohaselt pelgalt asja puudusest teavitamisest taganemisõiguse tekkeks ei piisa.

Erinevus heastamise ja täiendava tähtaja instituutide vahel määrab ära kumb pool, kas siis ostja või müüja peab müügieseme puuduste korral initsiatiivi üles näitama ehk siis, kas ostja peab andma müüjale puuduse kõrvaldamiseks täiendava tähtaja või peab müüja pärast puuduste ilmumist ja teadasaamist ise pakkuma heastamist.⁷⁵ Nii tarbijalemüügi direktiivi kui ka BGB regulatsioonide puhul tuleb kõigepealt esitada täitmise nõue. Seeläbi on seadusandja eesmärgiks olnud tagada lepingu säilimine võimalikult pikaks ajaks. Nii on olnud ka Eesti seadusandja eesmärk VÕS koostamisel, kuid selle saavutamise vahendid on olnud erinevad.⁷⁶ Nagu varasemalt mainitud, võimaldab VÕS müüjal rikkumise heastada pärast asja puudusest teadasaamist. Heastamise õnnestumisel kaotab ostja õiguse lepingust taganeda.

Siinkohal on oluline märkida, et kui VÕS § 223 võimaldab ostjal taganeda lepingust ka mitteolulise asja puuduse korral, muutes selle pärast heastamise ebaõnnestumist oluliseks lepingurikkumiseks, siis CISG-i puhul asja puuduse heastamise ebaõnnestumine ei muuda mitteolulist lepingurikkumist oluliseks rikkumiseks.⁷⁷ Täpsemalt mõeldakse selle all olukorda, kus ostja annab rikkumise kõrvaldamiseks tähtaja, mil tegemist on puudusega, mis iseenesest ei takista asja kasutamist, siis täiendava tähtaja möödumine puudust kõrvaldamata ei muuda konkreetset rikkumist veel oluliseks, mis õigustaks omakorda lepingust taganema. Kaaludes asja puuduse olulisust, tuleb CISG- st lähtuvalt võtta arvesse, kas ostja ootused saaksid täielikult rahuldatud kahju hüvitamise või hinna alandamise näol.⁷⁸ Asja mitteolulise puuduse tõttu ei ole ka PICC-i, PECL-i, DCFR-i, BGB kui ka CESL-i kohaselt võimalik taganeda. A. Prants⁷⁹ on kritiseerinud VÕS § 223 lg 1 regulatsiooni, mis võimaldab lepingust taganeda asja mitteolulise puuduse korral selgitades, et müüjal on väga raske ette aimata, et kauba mitteolulise puuduse kõrvaldamata jätmisel, on ostjal õigus leping lõpetada juhul, kui ostja ei ole parandamise või asendamise nõuet esitanudki. Lisaks märgib ta, et olukorra muudab veelgi problemaatilisemaks VÕS § 223 lg 3, mis võimaldab lepingu lõpetada ka ilma kohustuse täitmiseks täiendavat tähtaega andmata. Käesoleva töö autor leiab, et selline

⁷⁴ P. Varul (koost). Võlaõiguseseadus I § 114, komm 2.1.

⁷⁵ K. Sein. (viide 2), lk 720.

⁷⁶ P. Kalamees. Hierarchy of Buyer's Remedies in Case of Lack of Conformity of the Goods. – *Juridica International* 2011, p 71.

⁷⁷ P. Schlechtriem, P. Huber. CISG art 25, com 21.

⁷⁸ P. Schlechtriem, P. Hube. CISG art 25, com 20.

⁷⁹ A. Prants. Ostja õigus nõuda lepingu täitmist ja leping lõpetada Euroopa ühise müügiõiguse määruse ettepanekus. *Magistritöö*. Tartu 2012, lk 72.

põhjendus on vaieldav, kuna vastupidiselt eelnevale peaks müüja just eeldama, et kui ostja teavitab teda asja puudusest, on tal sõltumata asja puuduse olulisusest kohustus rikkumine igal juhul mõistliku aja jooksul kõrvaldada. Kui ostjal ei oleks asja mitteolulise puuduse korral pärast müüja heastamisvõimaluse kasutamist võimalik lepingust ilma täiendavat tähtaega andmata taganeda, võib see viia olukorrani, kus müüjal kaob huvi tegeleda mitteoluliste rikkumiste kõrvaldamisega. Vaadates ka võlaõigusseaduse müügilepingu regulatsiooni üldiselt, siis lähtuvalt VÕS § 222 lg 1, 2 ning VÕS § 220 lg 1 ja 2 sõnastusest, milles on märgitud, et kui asi ei vasta lepingutingimustele, siis ostja peab teavitama müüjat asja puudusest, kuid võib ka nõuda müüjalt asja parandamist või asendamist. Nendest sätetest tulenevalt ei ole täitmisenõude esitamine kohustuslik. Seega, kui ostja soovib asja parandamist või asendamist, peab ostja üksnes teavitama asja puudusest müüjale,⁸⁰ mille viimane peab mõistliku aja jooksul heastama.

Oleks ka ebamõistlik, kui ostja taganemisõigus sõltuks sellest, kas ta on müüjale esitanud täitmisenõude ja/või andnud täiendava tähtaja üksnes seetõttu, et müüja on oma kohustust rikkunud. Arvestades müüja võimalusega asja puudus heastada, ei ole seetõttu ka müüja huvid liigselt kahjustatud, kuna müüjal on võimalik piirata ostja lepingust taganemist kõrvaldades asja puuduse omal initsiatiivil. Heastamise instituudi olemus ja eelis seisnebki eelkõige selles, et see aitab kiiremini selgusele jõuda, kas müüja kavatseb asja puuduse heastada või mitte.⁸¹

1.1.3 Müüja keeldub asja parandamast või asendamast või ei tee seda mõistliku aja jooksul

Kui VÕS § 223 lg 1 esimese ja teise alternatiivi alusel taganemisõiguse teostamiseks ei ole vajalik, et müüjalt oleks eelnevalt nõutud puuduse kõrvaldamist ja määratud täiendav tähtaeg, siis kas sama saab väita ka nimetatud sätte kolmanda ja neljanda alternatiivi puhul, kus müüja on keeldunud asja parandamast või asendamast või ei ole teinud seda mõistliku aja jooksul?

VÕS § 223 lg 1 kolmanda alternatiivi kohaselt loetakse müüjat müügilepingut oluliselt rikkunuks, kui müüja keeldub õigustamatult asja parandamast või asendamast. Kuigi vastav rikkumise alus rahvusvahelistes õigusaktides ja mudelseadustes puudub, siis sellegipoolest on

⁸¹ P. Kalamees (viide 76), p 71.

näiteks CISG-i kohtupraktikas loetud oluliseks lepingurikkumiseks olukorda, kus müüja sõnaselgelt keeldub lepingu täitmisest, küll aga mitte seda kui ta on avaldanud, et ta ei saa lepingut käesoleval hetkel täita.⁸² Ka BGB § 440 sätestab, et müüja keeldumiseks saab lugeda olukorda, kus ta sõnaselgelt keeldub kohustuse täitmisest.

VÕS kommentaar selgitab, et parandamisest ja asendamisest keeldumisega on võrdsustatud olukord, kus müüja ei paranda või asenda asja mõistliku aja jooksul pärast talle asja puudusest teavitamist.⁸³ Kui VÕS § 223 lg 1 esimese ja teise alternatiivi puhul piisab ostjal üldreeglina asja puudusest teavitamisest (VÕS § 220), siis iseenesest ei ole ostjal keelatud pärast asja puuduse ilmnemist määrata müüjale ka täitmiseks täiendav tähtaeg (VÕS § 114)- vt p 2.5. Arvestades VÕS § 223 lg 1 kolmanda alternatiivi sõnastust, siis selleks, et müüja saaks asendamisest või parandamisest üldse keelduda, on loogiliselt järeldades vajalik ostja eelnev sellekohane täitmise nõue. Heastamine aga eeldab, et asja puuduse kõrvaldamine toimub müüja poolt pärast puudusest teadasaamist vabatahtlikult, kui ta soovib vältida ostja lepingust taganemist. Seetõttu leiab töö autor nii nagu ka P. Kalamees, et VÕS § 223 lg 1 kolmas alternatiiv, mil müüja on keeldunud kohustuse täitmisest eeldab, et ostja on esitanud müüjale eelnevalt vastavasisulise nõude.⁸⁴ Küll aga niipea, kui müüja on ostja esitatud parandamise või asendamise nõude täitmisest keeldunud, võib ostja tulenevalt VÕS § 223 lg-st 3 ilma täiendavat tähtaega andmata lepingust taganeda (vt p 1.1.4).

VÕS § 223 lg 1 neljanda alternatiivi kohaselt loetakse müüjat müügilepingut oluliselt rikkunuks muuhulgas siis, kui müüja ei ole asja mõistliku aja jooksul pärast talle lepingutingimustele mittevastavusest teatamist parandanud või asendanud. Nimetatud sätte viimase alternatiivi sõnastus, täpsemalt kui müüja ei heasta rikkumist mõistliku aja jooksul pärast teavitamist ei tekita kahtlust, et ostjal piisab konkreetsel juhul rikkumisest teavitamisest. Ka Riigikohus on lahendis 3-2-1-11-10 selgitanud, et VÕS § 223 lg 1 viimase alternatiivi kohaldamise eelduseks on see, et ostja teatab müüjale asja lepingutingimustele mittevastavusest, mitte lepingu täitmise nõude esitamine õigukaitsevahendina. Pärast puudusest teavitamist on müüjal võimalik rikkumine mõistliku aja jooksul VÕS § 107 kohaselt heastada. Kui ta seda mõistliku aja jooksul ei tee, on ta VÕS § 223 lg 1 viimase

⁸² R. Koch. The Concept of Fundamental Breach of Contract under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. – Kluwer Law International, 2003, p 246. Available: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/koch.html> (28.02.2013)

⁸³ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus II § 223, komm 3.3.

⁸⁴ P. Kalamees. (viide 38) lk 798.

alternatiivi järgi müügilepingut oluliselt rikkunud.⁸⁵ Mida saab pidada mõistlikuks ajaks sõltub asja puudusest, selle parandamise või asendamise võimalustest, asja vajalikkusest tarbija jaoks ja muudest asjaoludest, mida tuleb iga vaidluse korral eraldi otsustada. Mõistlikkuse hindamise üheks kriteeriumiks võib pidada aega, mis kulub mõistlikke pingutusi rakendades tavaliselt sama tüüpi asja parandamiseks või asendamiseks.⁸⁶

Tulenevalt eeltoodust leiab käesoleva töö autor, et VÕS § 223 lg 1 kolmanda ja neljanda alternatiivi puhul tuleb eristada, kas müüja on konkreetsel juhul keeldunud rikkumise kõrvaldamisest või ta lihtsalt ei ole seda teinud mõistliku aja jooksul, sest kolmas alternatiiv eeldab, et ostja on esitanud müüjale täitmisenõude ja/või andnud täitmiseks täiendava tähtaja ning neljas alternatiiv sarnaselt esimese ja teise alternatiiviga eeldab, et ostja on üksnes puudusest teavitanud, mille müüja oleks pidanud mõistliku aja jooksul heastama. Magistritöö koostaja hinnangul välistab täitmisenõude esitamine võimaluse, et tegemist oleks müüjapoolse heastamisega, sest heastamine peab olema vabatahtlik ja toimuma müüja initsiatiivil.

Kui enne peatuti rikkumise kõrvaldamise mõistliku aja üldistel kriteeriumitel, siis siinkohal tuleks rõhutada, et selleks et ostjal tekiks pärast asja lepingutingimustele mittevastavusest teatamist lepingust taganemise õigus, peab tingimata olema möödunud mõistlik aeg heastamiseks. Nii CISG art 48 lg 2 kui ka DCFR art III.-3:204 lg 1 puhul on rõhutatud põhimõtet, et kui mõistlik aeg heastamiseks ei ole möödunud, siis ostjal puudub õigus lepingust taganeda. Müüja huvid peavad olema kaitstud heastamise võimalusega.⁸⁷ Sarnaselt on ka Eestis VÕS § 107 lg-s 3 sätestatud tingimustel lubatud müüjal rikkumine mõistliku aja jooksul heastada. Üheks sellekohaseks näiteks on töös palju viidatud Riigikohtu lahend 3-2-1-11-10, kus hageja oli teinud kostjale kaks taganemisavaldust järjest, mille pinnalt pidas kohus hageja taganemise õiguspärasuse üle otsustades oluliseks, kas kahe taganemisavalduse vahele oli kostjale jäetud mõistlik aeg heastamiseks.⁸⁸ See, mida saab heastamise puhul pidada mõistlikuks ajaks sõltub reeglina konkreetsetest asjaoludest. Mõistlik aeg võib sõltuda nii rikkumisest endast kui ka asja olemusest. Igal juhul peab aga nimetatud periood olema sellise pikkusega, et müüjal tekiks reaalne võimalus asja puudust parandada või tarnida puudusteta

⁸⁵ RKTko 3-2-1-11-10, p 11.

⁸⁶ M. Kingisepp. Tarbijakaitseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. Läte, 2010, lk 243.

⁸⁷ E. C. Schneider. The Seller's Right to Cure under the Uniform Commercial Code and the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. 1989-1990, p 83-84. Available: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/schneider.html#89> (27.02.2013); I. Schwenzer, P. Schlechtriem. CISG art 48, com 15; C. Von Bar *et al* (eds). DCFR III. – 3:204/A.

⁸⁸ RKTko 3-2-1-147-11, p 13.

asi.⁸⁹ Isegi, kui ostjal peaks olema õigustatud huvi heastamisest keelduda, siis PECL art 9:303 p-s (b) on sätestatud, et kui kahjustatud lepingupool on teadlik teise poole kavatsusest rikkumine heastada ja ta ei teata, et ta ei ole heastamisega nõus, siis kaotab ta õiguse lepingust taganeda, kui rikkuv pool ka tegelikult rikkumise heastab.

Nii PECL art 8:104, art PICC art 7.1.4, CISG art 48, DCFR art III.-3:202 kui ka VÕS § 223 lg 1 puhul võib öelda, et nendes regulatsioonides prevalveerib müüja õigus asja puudus heastada ostja õiguse üle lepingust taganeda, kui lepingutingimustele mittevastavat asja on võimalik asendada või parandada ning kui ostjal puudub õigustatud huvi heastamisest keeldumiseks. Tulenevalt VÕS §§-dest 107 ja 223 on müüjal üldreeglina õigus rikkumine heastada ning üldreeglina peab ostja talle selleks võimaluse andma.⁹⁰ VÕS § 107 lg 1 p-de 1-3 kohaselt on heastamine enamasti lubatud, kui see on vastavalt asjaoludele mõistlik ja sellega ei põhjustata kahjustatud lepingupoolele põhjendamatu ebamugavusi ega kulutusi. Ostjal on heastamise ajal õigus üksnes keelduda oma kohustuse täitmisest. Muid õiguskaitsevahendeid võib ta heastamise ajal kasutada juhul, kui need ei ole heastamisega vastuolus. Heastamisega vastuoluliseks võib aga kindlasti pidada lepingust taganemist, sest ühelt poolt toimub lepingu täitmine ja teiselt poolt lepingu lõpetamine.

Seega, arvestades eeltoodut ei pea ostja ka VÕS § 223 lg 1 kolmandas ja neljandas alternatiivis märgitud alustel määrama müüjale enne taganemist täitmiseks täiendavat tähtaega. Ostjal piisab VÕS § 223 lg 1 neljandas alternatiivis sätestatud olulise rikkumise esinemiseks sellest, kui ta on asja puudusest müüjat teavitanud (VÕS § 220). Küll aga selleks, et VÕS § 223 lg 1 kolmandas alternatiivis sätestatud alus saaks üldse esineda, st et müüja oleks keeldunud asja parandamast või asendamast, tähendab sisuliselt seda, et ostja on eelnevalt ise nõudnud müüjalt lepingu täitmist. Sarnaselt rahvusvahelistele lepinguõiguse instrumentidele peab ostja VÕS § 107 ja § 223 lg 1 kohaselt lubama müüjal üldreeglina rikkumise heastada, kui heastamise eeldused on täidetud. Ostja ei või lepingust taganeda enne kui heastamiseks on ilma tulemusteta möödunud mõistlik aeg.

⁸⁹ I. Schwenzer, P. Schlechtriem. CISG art 45, com 12.

⁹⁰ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 107/3-5; P. Varul (koost). Võlaõigusseadus II sissej §§-de 217-218 juurde, komm 2.2.5; K. Sein. Tarbijate õiguste kaitse Euroopa müügiõiguse eelnõus: kas kõrgem tase Eesti tarbija jaoks? – Juridica 2013, nr 1, lk 70.

1.2 Tarbijale põhjendamatute ebamugavuste tekitamine

Tarbijalemüügi direktiivi art 3 kohaselt peab asja parandamine või asendamine toimuma põhjendamatute ebamugavusteta ostjale.⁹¹ Direktiivi art 3 lg 5 eeskujul on see sarnaselt sätestatud ka VÕS § 223 lg-s 2 olulise lepingurikkumise alusena, mis annab õiguse lepingust taganeda.⁹² Nii on ka CISG art 48 lg 1, PICC art 7.1.4 lg 1 p-de (a)-(d), DCFR art III.-3:203 p (c) kui ka CESL art 109 lg 4 p (a) kohaselt sätestatud müüja heastamisõiguse tekkimise ja toimumise eelduseks see, et müüja ei tohi heastamisega tekitada ostjale põhjendamatuid ebamugavusi. Kui VÕS § 223 lg 1 kohaselt võib ostja asja puuduse korral taganeda lepingust täiendavat tähtaega andmata, siis järgnevalt analüüsitakse, kas ka VÕS § 223 lg 2 märgitud alusel võib ostja koheselt lepingust taganeda.

Üldjuhul ei ole võimalik otseselt öelda, mida mõiste „põhjendamatud ebamugavused“ tähendab, kuna seda saab kindlaks teha üksnes igal konkreetsel juhul eraldi.⁹³ CISG-i kommentaaris on märgitud, et põhjendamatute ebamugavuste tekitamine saab kõne alla tulla näiteks juhul, kui müüja on kasutanud ilmselt ebaprofessionaalseid meetmeid puuduse kõrvaldamise käigus, mis on lõppenud mitmete ebaõnnestumistega. Samas on jäetud selgitamata, mida nõ ilmsete ebaprofessionaalsete võtete all tuleb silmas pidada. Sealjuures on aga märgitud, et hindamaks, kas müüja poolt kasutatud meetmed on olnud mõistlikud, tuleb ühe aspektina arvestada seda, kui palju aega on müüjal kulunud asja puuduse kõrvaldamiseks.⁹⁴ Ostjale ebamugavuste tekitamine tuleb kõne alla ka siis, kui ostja kannab müüja heastamise tõttu kulusid. Heastamise lubatavuse väga oluliseks kriteeriumiks on, et lepingut rikkunud pool peab seda tegema omal kulul. See hõlmab näiteks transpordi, laenu või materjali kulusid.⁹⁵

Sarnaselt on ka VÕS kommentaaris märgitud, et tarbijale põhjendamatute ebamugavuste tekitamine leiab aset, kui parandatava või asendatava asja kasutamise võimalus on pikema aja jooksul takistatud ning sarnase asja kasutamise võimalused on piiratud või seotud varaliste kulutustega, mida müüja ei soovi hüvitada.⁹⁶ Näiteks on Tarbijakaebuste Komisjon käsitanud

⁹¹ Vt. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/44/EÜ, art 3 lg 5.

⁹² P. Varul (koost). Võlaõigusseadus II § 223, komm 2.

⁹³ L. Chengwei. Remedies for Non-performance - Perspectives from CISG, UNIDROIT Principles and PECL. Law School of Renmin University of China, 2003, p 5.2.3 Available: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/chengwei.html> (27.03.2013)

⁹⁴ I. Schwenzer. P. Schlechtriem (eds). CISG art 48, com 11.

⁹⁵ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.1.4 (1), com 7, 8.

⁹⁶ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus II § 223, komm 3.3.

tarbijale põhjendamatute ebamugavuste tekitamisena VÕS § 223 lg 2 mõttes olukorda, kus tarbija oli sunnitud ühe ja sama vea parandamiseks pöörduma müüja poole kolmel korral.⁹⁷ Nagu näha kattub käesolev säte suures osas VÕS § 223 lg 1 neljanda alternatiiviga, mille kohaselt loetakse müüjat lepingut oluliselt rikkunuks, kui ta ei ole asja puudust mõistliku aja jooksul kõrvaldanud.

Õiguskirjanduses esineb vastakaid arvamusi selle kohta, kas ka VÕS § 223 lg 2 suhtes esineb täitmise nõude ja lepingust taganemise vahel õiguskaitsevahendite hierarhia. Näiteks jääb M. Kingisepp'a arvamuse kohaselt VÕS §§- de 222 ja 224 pinnalt pigem mulje, et müügilepingu regulatsioonis esineb teatud hierarhia ning tarbija esimeseks valikuks on seaduse kohaselt parandamise või asendamise nõude esitamine,¹⁰⁰ kuid seejuures jätab ta oma seisukoha täpsemalt põhjendamata.

Vastupidiselt eelnevale leiab P. Kalamees, et ostja võib esimese õiguskaitsevahendina kasutada ka lepingust taganemist tingimusel, et vajalikud eeldused on selleks täidetud.¹⁰¹ VÕS § 223 lg 2 sätestatud olukord saab esineda siis, kui ostja on nõudnud täitmist, kuid ka juhul kui müüja on otsustanud rikkumise omal initsiatiivil heastada. Ostja peab seejuures õiguskaitsevahendite valikul arvestama VÕS §-s 6 ja tsiviilseadustiku (TsÜS) §-s 138 sätestatud hea usu põhimõtet. Ehkki tarbijalemüügi direktiiv näeb reeglina ette asja puuduse korral esmalt täitmisnõude esitamise, märgib P. Kalamees, et tegemist on miinimumharmoniseerimist taotleva direktiiviga, mis lubab VÕS-s kehtestada tarbija jaoks soodsama regulatsiooni.¹⁰² Olenemata aga eeltoodust tekib ka tarbijalemüügi direktiivi art 3 lg 5 viimase alternatiivi kohaselt ostjal taganemisõigus, kui müüja ei ole kohaldanud parandusmeedet tarbijale märkimisväärseid ebamugavusi põhjustamata. Müüja heastamise ebaõnnestumiseks loetakse ka rahvusvahelise lepinguõiguse instrumentide tähenduses ostjale põhjendamatute ebamugavuste tekitamist, mille tulemusel tekib ostjal kohene lepingust taganemise õigus. Arvestades mõiste „põhjendamatute ebamugavuste“ olemust ja et VÕS § 223 lg 2 puhul on tegemist põhimõtteliselt müüja heastamise ebaõnnestumisega, siis leiab käesoleva töö autor, et kui müüja on tekitanud tarbijale põhjendamatuid ebamugavusi, siis võib ostja lepingust taganeda ka VÕS § 223 lg 2 alusel ilma täiendavat tähtaega andmata.

⁹⁷ Tarbijakaebuste Komisjoni otsus 26.oktoobril 2004 nr 7-1/2852/48-04.

¹⁰⁰ M. Kingisepp. The European Consumer Sales Directive- the Impact on Estonian Law. – Juridica International 2008 no 14, p 224.

¹⁰¹ P. Kalamees (viide 76), p 68.

¹⁰² P. Kalamees.(viide 38) , p 68; Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/44/EÜ, põhjendus 24.

Ka VÕS § 223 lg 2 puhul ei saa mainimata jätta, et ka VÕS § 220 lg 1 ja § 223 lg 2 sõnastus ja süstemaatika viitab sellele, et ostjal on õigus asja puudusest üksnes teavitada mõistliku aja jooksul ning müüjal on kohustus asja puudus mõistliku aja jooksul heastada tekitamata tarbijale põhjendamatuid ebamugavusi. Seega ei eelda VÕS § 223 lg 2 alusel taganemine tingimata kõigepealt täitmise nõude esitamist ja/ või täiendava tähtaja andmist, vaid taganemisõigus võib tekkida ka müüja heastamise käigus.

1.3 VÕS § 223 lg 3 ja VÕS § 116 lg 4 vahekord

Seni on töös jõutud järeldusele, et ostja ei pea VÕS § 223 lg 1, v.a kolmanda alternatiivi ja lg 2 puhul andma müüjale täiendavat tähtaega ning võib lepingust taganemist kasutada ka esmase õiguskaitsevahendina. Järgnevalt aga tõstatub küsimus, et kui VÕS § 223 loetleb oluliste lepingurikkumiste täiendavad alused VÕS § 116 lg 2 suhtes ning tegemist ei ole erinormiga, siis kas ehk peaks nimetatud sätte puhul arvestama VÕS § 116 lg-ga 4, mis kohustab ostjat andma müüjale enne taganemist täiendava tähtaja, kui kohustust rikkunud lepingupool kannaks teise lepingupoole lepingust taganemise korral kohustuse täitmiseks või täitmise ettevalmistamiseks tehtud kulutustega võrreldes ebamõistlikult suurt kahju?

Sellisele seisukohale, nagu peaks VÕS § 223 kohaldamisel arvestama VÕS § 116 lõikega 4 on näiteks ka Riigikohus oma kahes lahendis viidanud,¹⁰³ selgitades, et lepingust taganemine VÕS § 116 lg 4 alusel VÕS §-s 114 nimetatud täiendavat tähtaega andmata ei ole lubatud. Samas on aga VÕS § 223 lg-s 3 on märgitud, et nimetatud sätte lõigetes 1 ja 2 sätestatud juhtudel ei pea ostja määrama müüjale tema kohustuse täitmiseks VÕS §-s 114 nimetatud täiendavat tähtaega ning võib muu hulgas lepingust taganeda. Selline sõnastus viitab aga sellele, et konkreetse sättega on loodud erinorm VÕS § 116 lg 4 suhtes.

VÕS kommentaaris on märgitud, et VÕS § 114, mis sätestab täiendava tähtaja kohustuse täitmiseks põhieesmärgiks on lepingu lõpetamise ja täitmise asemel kahju hüvitamise nõude esitamise lihtsustamine, kui muul põhjusel ei saa tugineda vastaspoole olulisele lepingurikkumisele või kui selle olemasolu on vaieldav. Vastav sätte aga ei kanna iseseisvat regulatsiooniideed, vaid täiendab esmajoonel paragrahve 115, 116 ja 196.¹⁰⁴ Eelnev kinnitab

¹⁰³ RKTko 3-2-1-80-10, p 12; RKTko 3-2-1-147-11, p 13.

¹⁰⁴ P. Varul (koost). Võlaõiguse seadus I § 114, kumm 1.

veelkord, et ostjal ei ole vaja müüjale anda asja puudusest tuleneva rikkumise korral VÕS § 223 lg-te 1 ja 2 alusel täitmiseks täiendavat tähtaega. Nagu juba eespool on selgitatud, piisab ostjal asja puudusest teavitamisest (VÕS § 220) müüjale, mille müüja peab mõistliku aja jooksul heastama (VÕS § 107). VÕS § 116 lg-s 4 viidatud täiendava tähtaja andmise kohustus ei kohaldu VÕS § 223 suhtes, millest tulenevalt nõustub käesoleva töö autor K. Sein arvamusega,¹⁰⁵ et VÕS § 223 lõiget 3 tuleb käsitada erinormina VÕS § 116 lõike 4 suhtes. Sellist arusaama toetavad ka eelnevalt käsitletud VÕS allikmaterjalid ning mudelseaduseadused, mille kohaselt peab ostja asja puudusest vaid teavitama. Seejuures on CESL art 106 lg-ga 3 kehtestatud tarbijast ostjale VÕS-st veelgi soodsam regulatsioon, mis ei kohusta tarbijast ostjat isegi puudusest teavitama.

Eeltoodu kokkuvõtteks võib öelda, et töö autor nõustub Riigikohtu lahendis 3-2-1-11-10, punktis 11 väljendatud seisukohaga, et müügilepingu olulise rikkumisega ei ole tegemist ainult siis, kui ostja nõuab kõigepealt asja parandamist või asendamist.¹⁰⁶ Küll aga leiab magistriltöö autor, et parandamise või asendamise nõude esitamine ja/ või täiendava tähtaja andmine on eelduseks, et VÕS § 223 lg 1 kolmandas alternatiivis sätestatud alus saaks üldse esineda. Selleks, et täitmisest oleks võimalik keelduda tuleb kõigepealt esitada VÕS § 223 lg 1 kolmanda alternatiivi alusel taganemisel müüjale sellekohane nõue. Niipea, kui müüja on asja parandamisest või asendamisest keeldunud, võib ostja lepingust täiendavat tähtaega andmata taganeda tulenevalt VÕS § 223 lg-st 3. Eelmainitud Riigikohtu seisukohta tuleks täiendada vaid selles osas, et asja puuduste korral piisab ostjal teavitamisest nii VÕS § 223 lg 1 neljanda alternatiivi kui ka esimese ja teise alternatiivi puhul, kuid ka sama paragrahvi lõike 2 puhul. Samas ei saa töö autor nõustuda Riigikohtu lahendites 3-2-1-80-10¹⁰⁷ ja 3-2-1-147-11¹⁰⁸ esitatud vastupidiste seisukohtadega, nagu peaks müüja enne taganemist andma müüjale VÕS § 223 rakendamisel täiendava tähtaja tulenevalt VÕS § 116 lg- st 4. Töö autor nõustub pigem õiguskirjanduses levinud arusaamaga, et VÕS § 116 lg-t 4 ei ole võimalik kohaldada VÕS § 223 lõigete 1 ja 2 puhul, sest nimetatud sätte lg 3 kehtestab erandi VÕS § 116 lg-st 4.

VÕS § 223 alusel taganemine on tihedalt seotud heastamisega. Üldeeglina on aga müüjal VÕS § 107 kohaselt õigus oma rikkumine heastada ning üldreeglina peab ostja andma selleks ka võimaluse, vastasel juhul pole ostjal võimalik VÕS § 223 lg-te 1 ja 2 alusel võimalik lepingust taganeda. Asja puuduse korral tekib ostjal müügilepingust taganemise õigus müüja

¹⁰⁵ K. Sein. (viide 2), lk 719.

¹⁰⁶ RKTKo 3-2-1-11-10, p 11.

¹⁰⁷ RKTKo 3-2-1-80-10, p 12.

¹⁰⁸ RKTKo 3-2-1-147-11, p 13.

heastamise ebaõnnestumisega, sealhulgas kui täitmine on võimatu, müüja keeldub asja parandamast või asendamast või ei tee seda mõistliku aja jooksul ning ühtlasi, kui tarbijale on tekitatud põhjendamatuid ebamugavusi. Täiendava tähtaja määramine ei ole asja puuduse kõrvaldamiseks VÕS § 223 lg-te 1 ja 2 puhul vajalik tulenevalt VÕS § 223 lg 3 kohaselt.

2. TAGANEMISÕIGUSE TEKKIMINE PÄRAST TÄIENDAVA TÄHTAJA ANDMIST

2.1 Lepingupool jääb olulisel määral ilma sellest, mida ta õigustatult lepingust lootis

Ostjal on asja puudusest tuleneva rikkumise korral võimalik lepingust taganeda tuginedes lisaks VÕS §-le 223 ka VÕS § 116 lg 2 punktidele 1-5, mis sätestavad olulise lepingurikkumise alused. VÕS § 116 lg 2 allikateks võib pidada PECL art 8:103, 9:301 ja 9:302, PICC art 7.3.1 ning CISG art 49, 64, 73. Säte vastab üldjoontes ka tarbijalemüügi direktiivi art 3 lõigetele 5 ja 6 ning sarnane lepingu ühepoolse lõpetamise võimalus on ette nähtud ka BGB §-s 323.¹⁰⁹ Kõige rohkem sarnaneb VÕS § 116 lg 2 taganemise alused PICC regulatsiooniga.

Ehkki VÕS § 116 lg-s 2 on sätestatud olulise lepingurikkumise mitteammendav loetelu võimalikest rikkumisest, siis enamasti on rikkumise olulisus asjaolude ja tõlgendamise küsimus. Samas on ostjal ja müüjal võimalik müügilepingu sõlmimisel kokku leppida, millist kohustuse mittetäitmist nad oluliseks peavad. Seejuures on võimalik kokku leppida, et ka mitteolulise kohustuse rikkumise korral loetakse vastav rikkumine oluliseks.¹¹⁰

Ehkki VÕS § 116 lg- s 1 on märgitud, et lepingupool võib olulise lepingurikkumise korral lepingust taganeda, siis lepingupoole kohest taganemise õigust VÕS § 116 lg-s 2 sätestatud alustel võib piirata VÕS § 116 lg 4, mis kohustab taganemise eeldusena andma üldjuhul alati täiendava tähtaja, kui kohustust rikkunud lepingupool kannaks teise poole lepingust taganemise korral ebamõistlikult suurt kahju. Kuna taganeval lepingupoolel on sageli raske ette näha teisele poolele tekkivat kahju, siis praktikas on vaidluste vältimiseks soovitatud üldjuhul enne taganemist anda täitmiseks täiendav tähtaeg ja seejuures teha teisele poolele lähtuvalt hea usu põhimõttest selgeks, et tähtaja tulemusteta möödumisel võib vastaspool lepingust taganeda.¹¹¹ Lepingupool, kes soovib lepingust taganeda peab enamasti kaaluma, kas taganemine põhjustab kohustust rikkunud poolele ebamõistlikult suurt kahju võttes arvesse kohustuse täitmiseks või täitmise ettevalmistamiseks tehtud kulutusi. Riigikohus on selgitanud, et kahju hindamisel võrreldakse täitmiseks või täitmise ettevalmistuste tegemiseks

¹⁰⁹ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 2.1, 2.2.

¹¹⁰ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.1.

¹¹¹ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.2.

tehtud kulutusi ja taganemisest tekkivat kahju.¹¹²

Siinkohal aga tekib küsimus, et kui töö esimeses peatükis selgus, et VÕS § 223 puhul ei pea ostja andma müüjale asja puuduse kõrvaldamiseks ja taganemise teostamiseks täiendavat tähtaega, siis miks erineb sellest VÕS § 116 regulatsioon? Järgnevalt püütakse sellele leida vastus, kuidas nimetatud vastuolu ületada ja milles seisneb sellise vastuolu põhjus.

PECL art 8:103 p (b), PICC art 7.3.1 lg 2 p (a), CESL art 87 lg 2 p (a) ja CISG art 25 kohaselt on lepingurikkumine oluline, kui kohustuse rikkumise tõttu jääb kahjustatud lepingupool olulisel määral ilma sellest, mida ta õigustatult lepingust lootis, välja arvatud juhul kui, kui teine lepingupool ei näinud kohustuse rikkumise niisugust tagajärge ette. Selline olulise lepingurikkumise alus on sätestatud ka VÕS § 116 lg 2 punktis 1.

Nimetatud oluline rikkumine koosneb kahest elemendist. Esiteks, peab kahjustatud lepingupool ehk ostja olema olulisel määral ilma jäänud sellest, mida ta õigustatult lepingust lootis. Antud rikkumise puhul ei ole otseselt oluline mitte kohustuse range täitmine, vaid tähelepanu on suunatud just kohustuse mittetäitmisega kaasnevatele kahjulikele tagajärgedele ostjale. Olukorras, kus kohustuse täitmata jätmise tõttu jääb ostja ilma lepinguga soovitud kasumist niivõrd suures ulatuses, et ta kaotab huvi lepingu täitmise vastu, siis võib sellist kohustuse täitmata jätmist pidada oluliseks lepingurikkumiseks.¹¹³ Ehkki CISG art 25 sõnastus võib viidata sellele, et kahjustatud lepingupool peaks olema kandnud rikkumise tõttu kahju, siis sellegipoolest ei asetata rõhku mitte kantud kahju ulatusele, vaid kahjustatud poole õiguslikele huvidele,¹¹⁴ mille rikkumise tõsidust hinnatakse ostja vaatenurgast lepingu objektiivse tõlgendamise teel. Seega on lepingus kokkulepitu esmajärgulise tähtsusega,¹¹⁵ kuigi sageli võivad ostja õiguslike huvivid aidata kindlaks määrata ka kaubandustava ja praktika.¹¹⁶ Saksa ja Šveitsi kohtud on CISG-i vastava sätte alusel väljatöötanud “mõistliku kasutuse testi,” mille alusel on võimalik kaaluda, kas ostja oleks puudusega asja saanud muul viisil mõistlikult kasutada. Testi kohaselt võib müüja tugevaks argumendiks pidada ostja võimalust müüa puudustega asi oma tavapärase äritegevuse käigus ning nõuda sellest tuleneva kahju hüvitamist. Selliselt on Šveitsi kohus leidnud, et tegemist ei olnud olulise

¹¹² RKTko 3-2-1-5-10.

¹¹³ O. Lando, H. Beale (eds). PECL 8:103 (a)/C.

¹¹⁴ M. Bridge. Avoidance for fundamental breach of contract under the UN Convention on the International Sale of Goods. – International and Comparative Law Quarterly, 2010, Vol 59, p 918.

¹¹⁵ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.3.1. (2) (a), com 15, 21; I. Schwenzer, P. Schlechtriem (eds). CISG art 25, com 21, 22.

¹¹⁶ O. Lando, H. Beale (eds). PECL art 8:103 B; C. von Bar *et al* (eds). DCFR III.-3:502 B.

lepingurikkumisega, kus külmutatud liha ei vastanud kokkulepitud standarditele ja selle väärtus oli ligikaudu 25 protsenti väiksem, kuna ostja oleks saanud hiljem nõuda sellest tuleneva kahju hüvitamist.¹¹⁷ Samas juhib käesoleva töö autor siinkohal tähelepanu asjaolule, et “mõistliku kasutuse testi” tuleks eelnevast tulenevalt kohaldada üksnes selliste müügitehingute puhul, kus ostja tegutseb ja soetab esemed oma äritegevuses edasimüümise eesmärgil. Olukorras, kus ostja soetab omale puudustega asja mitteäriksel eesmärgil, ei saa rakendada nimetatud testi ega eeldada puudustega asja edasimüümist või kahju hüvitamise nõude esitamist välistades seeläbi tema võimaluse lepingust taganeda. Nimetatud testi tuleks aga PICC kommentaari kohaselt tõlgendada kitsendavalt asjade puhul, kus kaubandustavast tuleneb, et asja kvaliteet on lepingu põhiolemuseks. Taolisel juhul tuleb lepingutingimustele mittevastavust lugeda oluliseks rikkumiseks, mis annaks ostjale õiguse nimetatud alusel lepingust taganeda.¹¹⁸

Selleks, et lugeda kohustuse rikkumist käesoleval juhul oluliseks peab teise tingimusena võlgnik ehk müüja nägema kohustuse rikkumise niisugust tagajärge ette. Rikkumist ei saa pidada oluliseks, kui teine lepingupool ei näinud või ei saanud mõistlikult niisugust tagajärge ette näha.¹¹⁹ Termin “ei saanud mõistlikult ette näha” viitab hooletusele, mistõttu tuleb selle hindamisel võtta arvesse, kas keskmine mõistlik inimene samas olukorras oleks rikkumist ette näinud või mitte. Seega on ettenähtavuse hindamisel kaks tingimust, mis peavad olema täidetud lugemaks rikkumist oluliseks: esiteks, müüjal olid kindlad teadmised konkreetse olukorra kohta ning teiseks, tema teadmatus tulenes hooletusest.¹²⁰

Sarnaselt CISG-le, PICC-le, PECL-le ja CESL-le on ka VÕS § 116 lg 2 p 1 puhul tegemist juhtumitega, kus leping on rikkumise tõttu sisuliselt nurjunud ehk teisisõnu selle eesmärk on jäänud suures osas saavutamata ega ole eeldatavalt enam saavutatav ning selline tagajärg pidi olema lepingut rikkunud poolele objektiivselt ette näha. Seejuures on silmas peetud lepingust tulenevate põhikohustuste rikkumist, mis mõjutavad oluliselt kogu lepingulist suhet.¹²¹

CISG art 25 ja art 49 (1) (a) kohaselt tekib ostjal kohene lepingust taganemise õigus, kui tegemist on olulise lepingurikkumisega. CISG art 49 lg (1) p-s (a) ja (b) eristatakse selgelt

¹¹⁷ Bundesgerichtshof. VIII ZR 51/95, 03.04.1996; Oberlandesgericht Köln. 16 U 77/01, 14.10.2002; Oberlandesgericht Frankfurt am Main. 5 U 15/93, 18.01.1994; Bundesgericht. 4C.179/1998, 28.10.1998; S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.3.1. (2) (a), com 27, 28.

¹¹⁸ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.3.1. (2) (a), com 34.

¹¹⁹ O. Lando, H. Beale (eds). PECL 8:103 (a) C.

¹²⁰ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.3.1. (2) (a), com 34.

¹²¹ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.3.1.

tähtaja ületamise ja asja puuduse korral lepingust taganemise õigust. Kui oluline lepingurikkumine seisneb asja puuduses, ei pea ostja määrama müüjale enne taganemist täitmiseks täiendavat tähtaega ning võib koheselt lepingust taganeda. Üksnes tähtaja ületamisest tuleneva rikkumise korral, kui ostjal puudus konkreetne huvi täitmise täpse tähtaja vastu, on vajalik enne taganemist määrata ostjale täiendav tähtaeg.¹²²

PECL art 8:103 (b) ja 9:301 kohaselt on müügilepingus kokkulepitud tähtaja ületamise korral vajalik anda müüjale täiendav tähtaeg samuti üksnes juhul, kui ostjal ei olnud asja tähtaegse täitmise vastu erilist huvi ehk kui tegemist pole olulise lepingurikkumisega. Kui müüja pole ka pärast täiendava tähtaja möödumist suutnud ostjale üle anda müügilepingu esemeks olevat asja, võib ostja lepingust taganeda sõltumata sellest, kas lepingurikkumine oli algselt oluline või mitte. Olulise rikkumise korral tekib kohene taganemisõigus. Küll aga asja puuduse korral lepingust taganemisel peab asja puudus kujutama juba algselt olulist rikkumist, mille olemasolul on ostjal alati õigus täiendavat tähtaega andmata lepingust taganeda. Asja puuduse korral saab ostja taganemisõiguse teostamist takistada vaid müüja heastamisõigus. Seega on ka PECL-s selgelt erinev lähenemine asja puudusest ja täitmise tähtaja ületamisest tulenevatele rikkumistele just täiendava tähtaja andmise kohustuslikkuse osas.¹²³

VÕS § 116 lg 2 sõnastuses ei ole eristatud taganemist asja puuduse või tähtaja ületamisest tuleneva rikkumise korral. VÕS kommentaaris on märgitud, et VÕS § 116 lg 2 punkti 1 on võimalik kohaldada nii täitmise tähtaja ületamise kui ka oluliselt mittekohase kvaliteediga kauba tarnimise või teenuse osutamise puhul.¹²⁴ Ka kohtupraktikas on punkti 1 kohaldatud mõlemal juhul. Näiteks on VÕS § 116 lg 2 p 1 mõttes käsitatud olukorda, kus ostja soovis müügilepingust taganeda, kuna ostetud prilliklaasid olid oluliselt tugevamad (+5) kui prillireseptis märgitud (+3) tugevus. Kuna müüja ei asendanud ega pakkunud prilliklaaside asendamist õige tugevusega prilliklaaside vastu, siis leidis kohus, et ostjal oli õigus nimetatud sätte alusel lepingust taganeda.¹²⁵ Nii on nimetatud sätet kohaldatud ka müügilepingus märgitud tähtaja ületamisest tuleneva rikkumise korral, kus kohus leidis, et müügilepingut on mainitud sätte kohaselt oluliselt rikutud tulenevalt sellest, et müüja jättis ostjale vedelgaasi õigeaegselt tarnimata.¹²⁶ Seega võib öelda, et VÕS § 116 lg 2 p 1 näol on tegemist üldsättega,

¹²² J. Yovel. Buyer's right to avoid the contract: Comparison between provisions of the CISG (Article 49) and the counterpart provisions of the PECL (Articles 9:301, 9:303 and 8:106). Yale Law School, 2005, p 2. Available: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=906608, (15.03.2013)

¹²³ Sarnane regulatsioon PICC art-s 7:3.1 ja DCFR III . – 3:203, III . – 3:502, III . – 3:503.

¹²⁴ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.3.1.

¹²⁵ HMKo 2-12-18901.

¹²⁶ HMKo 2-11-40212.

milles ei eristata müügilepingust tulenevaid rikkumisi nii nagu seda tehakse CISG-i, PICC-i, PECL-i ja DCFR-i regulatsioonides. Eelmainitud regulatsioonide eeskujust on lähtunud aga VÕS § 223 koostamisel, kus on sätestatud täiendavad olulise rikkumise alused asja puuduse suhtes, mille korral võib lepingust taganeda täiendavat tähtaega andmata.

Nagu varasemalt mainitud kohustab VÕS § 116 lg 4 erinevalt VÕS § 223 lg-st 3 andma enne taganemist VÕS § 116 lg 2 punktide 1-4 alusel müüjale VÕS §-s 114 nimetatud täiendavat tähtaega, kui müüja kannaks ostja taganemise tõttu ebamõistlikult suurt kahju. Seejuures sarnaneb VÕS § 116 ja VÕS § 114 lähenemine BGB-le, mille § 323 lg 1 sätestab lepingust taganemise õiguse nii tähtaja ületamise kui ka asja puuduse korral reeglina alles pärast täiendava tähtaja andmist. Saksa õiguse kohaselt võib mistahes rikkumise puhul täiendavat tähtaega andmata lepingust taganeda vaid erandlikel asjaoludel.¹²⁷ BGB-s ei sõltu täiendava tähtaja andmise kohustus sellest, kas tegemist on asja puuduse, tähtaja ületamise või mõne muu rikkumisega ega ka sellest, kas müüja võib kanda lepingu lõpetamise tagajärjel ebamõistlikult suurt kahju. Saksa õiguses räägitaksegi seetõttu täitmise nõude primaarsusest ja teiste õiguskaitsevahendite sekundaarsusest, mille alla kuulub ka lepingust taganemine.¹²⁸

Sellist sätet, nagu seda on VÕS § 116 lg 4, kus ostja täiendava tähtaja andmise kohustus on seatud sõltuvusse müüjale tekkida võivast kahjust, ei leia aga ühestki VÕS regulatsiooni eeskujudeks olevatest allikatest. Kõige ligilähedasem võlaõigusseaduse sellisele sättele on antud juhul PICC art 7.3.1 lg 2 (e), kuid nimetatud allika kohaselt peab ostja arvestama müüjale tekkida võivat kahju eelkõige selleks, et hinnata, kas tegemist on olulise lepingurikkumisega. Näiteks, kui ostjal puudub kindlus, kas tegemist on olulise lepingurikkumisega PICC 7.3.1 lg-s 2 loetletud oluliste rikkumiste tähenduses, mille loetelu sarnaneb ka VÕS § 116 lg 2 punktidega 1-4, siis asjaolu kas müüja kannab taganemise tõttu ebamõistlikult suurt kahju võib osutada olulise rikkumise hindamisel hoopiski ostja kasuks, kui müüjal ei teki taganemise tõttu ebamõistlikult suurt kahju.¹²⁹ Küll aga ei tähenda ebamõistliku kahju tekkimine PICC-i kohaselt seda, et ostja peaks seetõttu määrama müüjale täitmiseks täiendava tähtaja, kui mõni art 7.3.1 lg-s 2 loetletud kriteeriumitest on tegelikult

¹²⁷ Bürgerliches Gesetzbuch. (viide 16), BGB § 323 lg 2 kohaselt võib lepingust täiendavat tähtaega andmata taganeda, kui: 1) müüja on keeldunud lepingut täitmast 2) müüja ei täida lepingut määratud tähtajaks või määratud perioodi jooksul ja ostja on müüjat teavitanud oma huvist lepingu täitmise vastu määratud ajaks või 3) esinevad erilised asjaolud, mis mõlema poole huvimid arvestades õigustavad kohest taganemist.

¹²⁸ H. Schulte-Nölke. The New German Law of Obligations: an Introduction. 2002. Available: <http://www.iuscomp.org/gla/literature/schulte-noelke.htm> (16.03.2013)

¹²⁹ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC, art 7.3.1 (2) (e), com 61.

täidetud lugemaks rikkumist oluliseks.

Seega põhinevad Eesti õiguses müügilepingu regulatsiooni eeskujuks olevad allikad kontseptuaalselt erinevatel alustel, mis tõenäoliselt tekitavadki segadust ja vastuolu kehtivas õiguses.¹³⁰ Käesoleva töö sissejuhatuses märgitud kahes Riigikohtu lahendis oli asja puudusest tuleneva olulise rikkumise lepingust taganemise õigust üldsätte alusel analüüsid viidatud VÕS § 116 lõikele 4.¹³¹ Seevastu lahendis 3-2-1-11-10¹³² peeti asja puudusest tulenevate rikkumiste korral taganemisõiguse üle otsustavaks hoopiski heastamise instituuti, mille kohaselt võib ostja lepingust taganeda täiendavat tähtaega määramata, kui heastamine on ebaõnnestunud. Viimast Riigikohtu seisukohta toetab ka käesoleva töö esimeses peatükis analüüsitud VÕS § 223 lõigetes 1 ja 2 sätestatud oluliste rikkumiste sisu ja olemus.

Kuna nii VÕS § 116 lg 2 punkt 1 kui ka VÕS § 223 lõiked 1 ja 2 sätestavad olulise lepingurikkumise alused asja puuduse korral, siis ei ole põhjendatud olukord, kus ühel olulise rikkumise juhul sõltub ostja lepingust taganemise õigus müüjale tekkida võivast kahjust ja teisel olulise rikkumise juhul mitte. Arvestades seda, et VÕS § 116 on üldosa norm, siis teatud lepingute puhul võib see olla isegi ehk põhjendatud.¹³³ Kuna aga VÕS §-s 223 on sätestatud müügilepingu olulise rikkumise alused asja puuduse korral, mille korral võib sama sätte lg 3 kohaselt taganeda ilma täiendavat tähtaega andmata, siis jääb mulje, et selliselt on seaduse koostajad soovinud saavutada samasuguse lahenduse, kus tuleb eristada asja puudusest ja täitmise tähtaja ületamisest tulenevate rikkumiste korral lepingust taganemist. Seetõttu leiab käesoleva töö autor, et VÕS § 223 lg 3 ei peaks kohalduma mitte ainult VÕS § 223 lõigete 1 ja 2 puhul, vaid ka VÕS 116 lg 2 p 1 alusel taganemisel asja puuduse korral. VÕS § 116 lg 4 peaks olema võlaõigusseaduse regulatsiooni eeskujudeks olevate allikate valguses VÕS § 116 lg 2 p 1 puhul kohaldatav üksnes tähtaja ületamisest tulenevate rikkumiste juhtudel. Seega, kui ostja taganeb asja puuduse korral VÕS § 116 lg 2 p 1 alusel lepingust ei peaks ta müüjale määrama täitmiseks täiendavat tähtaega. Selline lahendus on kooskõlas VÕS § 223 lõigetega 1 ja 2, mis sätestavad täiendavad olulise rikkumise alused asja puuduse korral.

Sellist arusaama, mille kohaselt peaks VÕS § 116 lg-st 4 tulenev täiendava tähtaja andmise kohustus olema müügilepingu puhul kohaldatav üksnes tähtaja ületamisega seonduvate

¹³⁰ K. Sein (viide 2), lk 720.

¹³¹ RKTKo 3-2-1-80-10, p 12; RKTKo 3-2-1-147-11, p 13.

¹³² RKTKo 3-2-1-11-10, p 11.

¹³³ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 3.

rikkumiste korral toetab lisaks VÕS-i eeskjudeks olevatele allikatele ka praegusel ajal rahvusvahelist tunnustust leidnud CESL regulatsioon. Märkimisväärseks erinevuseks on aga taganemisõiguse teostamine CESL art 87 lg 2 p-s (a) ja VÕS § 116 lg 2 p-s 1 sätestatud olulise lepingurikkumise korral. VÕS-s on ostja taganemisõigust täitmise tähtaja ületamise korral reeglina piiratud kohustusega anda müüjale täitmiseks täiendav tähtaeg isegi olulise lepingurikkumise korral. Erinevalt võlaõigusseadusest on CESL-i normistikus ostjal lepingu olulise rikkumise korral kohene müügilepingust taganemise õigus tulenevalt art 114 lg-st 1 ja art 87 lg 2 p-st (a), kui ostja jääb müüja kohustuse rikkumise tõttu olulisel määral ilma sellest, mida ta õigustatult lepingust lootis. Ostjal ei ole kohustust anda müüjale täiendavat tähtaega kohustuse täitmiseks. Kuna aga käesoleva töö eesmärgiks on analüüsida müügilepingust taganemise õigust eelkõige asja puuduse korral, siis täitmise tähtaja ületamisest tulenevat täiendava tähtaja andmise kohustust hetkel pikemalt ei käsitleta.

Töö esimeses peatükis on mainitud, et VÕS-i koostamisel eeskjudeks olevate regulatsioonide puhul kohaldub asja puuduse korral heastamise instituut (välja arvatud BGB puhul), kui lepingutingimustele mittevastavat asja on võimalik asendada või parandada. Siinkohal aga tekib küsimus, et kui mitteolulise rikkumise korral on müüjal üldreeglina õigus asja puudust kõrvaldada, siis kas müüjal tekib heastamise õigus ning ostjal heastamisest keeldumise õigus juhul, kui tegemist on olulise lepingurikkumisega VÕS § 116 lg 2 p 1 tähenduses? VÕS kommentaaris on märgitud, et ostjal ei ole VÕS § 107 lg 1 alusel võimalik heastamisest keelduda pelgalt seetõttu, et tegemist on olulise lepingurikkumisega.¹³⁴ Õigusteadlaste vahel puudub üksmeel küsimuses, kas müüja õigus heastada asja puudust peaks välistama ostja õiguse lepingust taganeda, kui tegemist on olulise lepingurikkumisega või üksnes siis, kui ostja on esitanud sellest tulenevalt taganemisavalduse.¹³⁵ Seetõttu erinevad selles osas ka VÕS ja selle eeskjudeks olevad regulatsioonid.

CISG-i kommenteeritud väljaandes on märgitud, et kui müüja on müügilepingut oluliselt rikkunud, siis ei saa ta nõuda ostjalt rikkumise kõrvaldamise võimaldamist ehk teisisõnu heastamist. See tähendab seda, et kui asja puuduse näol on tegemist olulise rikkumisega, siis on ostjal alati õigus olulise lepingurikkumise korral ilma müüjale heastamisvõimalust andmata lepingust taganeda.¹³⁶ Selline heastamise ja taganemise vahekord on aga varasemalt rahvusvahelises õiguskirjanduses tekitanud palju vaidlusi. On arutletud, et ühest küljest PICC art 7.1.4 ja CISG art 48 sõnastus „müüja võib mistahes rikkumise heastada,“ mis peaks

¹³⁴ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 107, komm 5.1.2.

¹³⁵ I. Schwenzer, P. Schlechtriem. CISG art 48, com 17.

¹³⁶ I. Schwenzer, P. Schlechtriem. CISG art 48, com 14.

hõlmama nii mitteolulisi kui ka olulisi rikkumisi viitab justkui sellele, et müüja heastamisõigus prevalveerib igal juhul ostja taganemisõiguse ees. Teisest küljest jällegi CISG art 49 lg 1 (a) ning PICC art 7.3.1 lg 1 sõnastus, et ostjal on õigus lepingust taganeda, kui müüja on mistahes kohustust oluliselt rikkunud viitab sellele, nagu ostja taganemisõigus välistaks müüja heastamisõiguse ka olulise rikkumise korral.¹³⁷ CISG- i kommentaaris on nüüdseks antud sellele vaidlusi tekitavale küsimusele vastus. Seejuures on märgitud, et olulise rikkumise olemuse ja sellest tulenevalt ostja taganemisõiguse üle otsustades ei ole määravaks üksnes asja puuduse tõsidus, vaid ka kõikide heastamise tingimuste kaalumine igal üksikjuhul, mis hõlmab müüja võimet ja valmisolekut asja puudus täielikult kõrvaldada ning täitmise viisi asjakohasust, tekitamata põhjendamatu viivitust ja põhjendamatu ebamugavusi.¹³⁸ Heastamise mõistlikkuse ehk asjakohasuse hindamisel võetakse arvesse seda, kas müüja pakutud heastamine töötab olla asja puuduse kõrvaldamisel edukas, mis asja puuduse näol saab seisneda üksnes asja parandamises või asendamises.¹³⁹ Eelneva osas kehtib aga eelkõige erand siis, kui asjal on niivõrd ulatuslikud ja tõsised puudused, millest tulenevalt kohene lepingust taganemine on õigustatud ostja erilisest huvist.¹⁴⁰ Seega on õigustatud huvi heastamisest keeldumiseks subjektiivne hinnang, mis sõltub iga juhtumi konkreetsetest asjaoludest.¹⁴¹ Näiteks, kui ostja on pagarikojast ostnud 10 saiakest, millest 7 on hiljemal avastamisel seest hallitanud ja kehtivusaja kaotanud, võib öelda, et ostjal esineb eriline huvi keelduda heastamisest, kui ta on kaotanud usalduse konkreetse pagarikoja poolt müüdavate toodete suhtes. Sellisel juhul võiks ostja kohest lepingust taganemist pidada õigustatuks.

CISG art 25 kohaselt võib ostja olulise rikkumise, st ulatusliku ja tõsise asja puuduse korral alati lepingust taganeda sõltumata taganemisavalduse esitamise hetkest. Müller-Chen on seejuures CISG-i kommentaaris märkinud, et lepingupoolte tahteavalduste järjekord ei ole tema arvates oluline. Määravaks teguriks on konkreetne ajahetk, mil ostjal tekib lepingust taganemise õigus. Seega, kui ostjal on olulise lepingurikkumise korral õigus lepingust taganeda, siis müüja ei saa seda takistada pakkudes asja parandamist või asendamist enne seda, kui ostja on jõudnud esitada taganemisavalduse.¹⁴² See aga ei tähenda, et ostja ei võiks müüjal lubada ka olulise rikkumise korral rikkumist heastada, kuid müüja peab sellisel juhul siiski arvestama ostja huvide ja heastamise üldiste eeldustega tulenevalt art-st 48.

¹³⁷ L. Chengwei. (viide 93), p 5.3; A. Lorenz. *Fundamental Breach under the CISG.* – Pace Institute of International Commercial Law, 1998, p 8.

¹³⁸ I. Schwenzer, P. Schlechtriem (eds). CISG art 48, com 15.

¹³⁹ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.1.4 (1), com 12, 13.

¹⁴⁰ I. Schwenzer, P. Schlechtriem (eds). CISG art 48, com 15.

¹⁴¹ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.1.4 (1), com 16.

¹⁴² I. Schwenzer, P. Schlechtriem (eds). CISG art 48, com 17.

Erinevalt CISG-st on PICC art 7.1.4 lg-s (2) sätestatud, et müüja võib ka mistahes rikkumise heastada isegi pärast seda, kui ostja on esitanud müüjale taganemisavalduse. See tähendab, et müüjal on võimalik leping nõ taaselustada pärast seda, kui leping on formaalselt lõpetatud pakkudes ostjale heastamist ja seda kohaselt täites. PICC kommentaarid on aga märganud, et vaevalt selline regulatsioon soodustab õiguskindlust kui ostja, kellel on jäänud mulje, et ta on õiguslikult lepingust taganenud, võib saada äkitselt heastamise teate, mille tulemusena lepingut tegelikult ei olegi lõpetatud. Samas, kui heastamine ei ole konkreetsel juhul mõistlik või pakutav heastamine osutub ebaõnnestunuks, siis jõustub taganemisavaldus uuesti ja taganemine muutub lõplikuks.¹⁴³ Seega võib müüja PICC regulatsiooni kohaselt heastada igasuguse rikkumise sõltumata selle olulisusest. Täidetud peavad olema üksnes PICC art 7.1.4 lg 1 p-s (a)-(d) sätestatud heastamise üldised eeldused, mille kohaselt peab heastamine olema asjakohane, see ei tohi tekitada ostjale kulutusi ning heastamine peab toimuma mõistliku aja jooksul.

Sarnaselt PICC-le ei välista ka DCFR art III.-3:203 lg 2 ja CESL art 109 lg 4 kohaselt lepingu lõpetamisest teatamine üldjuhul rikkumise heastamise pakkumist. Siiski kehtivad ka sellest reeglist nimetatud regulatsioonides teatavad erandid, mida käsitletakse täpsemalt töö järgnevatel punktides.

VÕS § 107 lg- s 1 on aga sätestatud, et kohustust rikkunud lepingupool võib rikkumise omal kulul heastada, muuhulgas mittekohase täitmise parandada või asendada, kuni teine pool ei ole lepingust taganenud, seda üles öelnud või nõudnud kohustuse täitmise asemel kahju hüvitamist. Seega peaks VÕS-s sarnaselt CISG-le ja vastupidiselt PICC, DCFR ja CESL regulatsioonile olema võimalik asja puuduse korral müüjale heastamisvõimalust andmata lepingust alati¹⁴⁴ olulise rikkumise korral taganeda tulenevalt sellest, et VÕS § 116 lg 1 kohaselt on taganemisõiguse teostamine võimalik üksnes olulise rikkumise korral. Küll aga erinevalt CISG-st on taganemine võimalik üksnes seni kuni müüja ei ole pakkunud heastamist. Seega olulise lepingurikkumise olemasolu ei välista automaatselt müüja heastamisõigust VÕS § 107 lg 1 kohaselt, vaid müüjal on õigus heastada mistahes rikkumist seni kuni ostja ei ole esitanud taganemisavaldust.

¹⁴³ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.1.4 (2), com 22.

¹⁴⁴ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 107, komm 5.1.2- heastamise mõistlikkuse juures on märganud, et võlausaldaja ei või keelduda heastamisest pelgalt seetõttu, et tegemist on näiteks olulise rikkumisega, kui heastamisega on võimalik saavutada lepingu eesmärk suure ulatuses.

Kuna CISG art-s 25 on sätestatud samasugune olulise rikkumise alus nagu VÕS § 116 lg 2 p 1, siis peaks ka VÕS § 116 lg 2 p 1 alusel olema ostjal eelmainitud kaalutlustel ja eelkõige juhul, kui tegemist on asja ulatusliku puudusega õigus lepingust müüjale heastamisvõimalust andmata lepingust taganeda. Kuigi CISG-i ja PICC-i puhul tuleb käesoleva olulise rikkumise olemuse hindamisel arvestada ka heastamist õigustavate tingimustega on küsitav, kas VÕS § 116 lg 2 p 1 alusel taganemise õigust tuleb jaatada ka pelgalt olulise lepingurikkumise nentimisega tulenevalt sellest, et VÕS § 116 lg 2 p 1 puhul on tegemist olulise rikkumisega, mille kohaselt müüja nägi või pidi nägema niisugust tagajärge ette. Nimelt on võlaõigusseaduses ostjal võimaldatud ka algselt mitteolulise rikkumise korral lepingust taganeda, kui VÕS § 223 alusel on heastamine ebaõnnestunud muutes seeläbi rikkumise oluliseks. Kui aga VÕS § 223 kohaselt, mis sätestab olulise rikkumise täiendavad alused, ei tule pärast heastamise ebaõnnestumist kõne alla teistkordne müüja heastamise võimalus (vt p 1.1.2), sest juba kord ebaõnnestunud heastamine moodustab olulise rikkumise, siis tundub vastuoluline kui VÕS § 116 lg 2 p 1 esineva olulise rikkumise juhul peaks hakkama kaaluma, kas ostja taganemisõigus on piiratud, kui heastamist õigustavad tingimused VÕS § 107 lg 1 p 1-3 tähenduses on täidetud.

Arvestades siiski eeltoodut peaks heastamise instituit ka VÕS § 116 lg 2 p 1 puhul tasakaalustama lepingupoolte huvisid võrdselt niikaua, kui müüja pakutud heastamine tõotab olla asja puuduse kõrvaldamisel edukas. Tulenevalt CISG-st peaks heastamisõiguse ja taganemisõiguse küsimuse üle olema otsustavaks müüja võime ja valmisolek asja puudus täielikult kõrvaldada ning täitmise viisi asjakohasus, tekitamata põhjendamatut viivitust ja põhjendamatuid ebamugavusi. Olenemata sellest, kas tegemist on olulise rikkumisega, oleks eelneval kaalutlusel liialt radikaalne eitada müüja õigust asja puudust heastada. Lähtuvalt müüja huvide kaitsest, mille kohaselt peaks müüjal olema enamasti võimalik rikkumine kõrvaldada,¹⁴⁵ kuid ka sellest, et üldjuhul peaks ka poolte huvides olema lepingu kohane täitmine, ei tohiks müüja heastamisõigus olla antud juhul ostja taganemisõiguse piiramisel ebamõistlik.

Eeltoodu kokkuvõtteks leiab töö autor, et VÕS § 116 lg 2 p 1 alusel ei peaks ostja määrama müüjale enne taganemist täiendavat tähtaega tulenevalt VÕS § 223 lg-st 3, kuna müüjal on võimalik nimetatud juhul piirata ostja lepingust taganemist kasutades õigust asja puudus heastada senikaua kuni ostja pole lepingust taganenud. Seetõttu tuleks VÕS § 223 lg-t 3

¹⁴⁵ J. Yovel. (viide 46), p 2.

täiendada sätestades, et ostja ei pea määrama ka VÕS § 116 lg 2 punktis 1 nimetatud juhul müüjale täitmiseks täiendavat tähtaega ning võib muu hulgas lepingust taganeda.

2.2 Kohustuse täpset järgimist vajava kohustuse rikkumine

VÕS § 116 lg 2 p 2 kohaselt on olulise lepingurikkumisega tegemist eelkõige juhul, kui rikuti kohustust, mille täpne järgimine oli lepingust tulenevalt teise lepingupoole huvi püsimise eelduseks lepingu täitmise vastu. Nimetatud sätte allikaks on PECL art 8:103 (a), PICC art 7.3.1 lg 2 (b) ja BGB § 323 lg 2 p 2. Nii CISG- s, DCFR- s kui ka CESL- s ei ole eraldi sarnast lepingu lõpetamise alust toodud.¹⁴⁶

PECL art 8:103 lg (a) kommentaari kohaselt on nimetatud sätte puhul oluline pooltevahelise lepingu range täitmine, mistõttu peab ostjal olema õigus lepingust taganeda lepingulise põhikohustuse täitmata jätmisel. Lepinguline põhikohustus võib seejuures olla kindlaks määratud nii lepingupoolte suulises kui kirjalikus kokkuleppes, millest tulenevalt igasugune sellise kohustuse rikkumine tähendab olulist lepingurikkumist. Siiski võib taoline kohustus tuleneda ka otsesõnu seadusest. Mitmetes õigussüsteemides peetakse müügilepingute puhul kohustuse mittetäpseks järgimiseks reeglina tarnetähtaja ületamist ja dokumentide esitamist.¹⁴⁷ Nii on see ka PICC-s, kuid PICC-i kommentaaris on lisaks eelnevale märgitud, et kohustus mida tuleks täpselt järgida võib sõltumata kokkuleppes tuleneda ka poolte tahtest.¹⁴⁸ Sarnaselt õigustab ka BGB-s lepingust taganemist täiendavat tähtaega andmata, kui on ületatud lepinguga kindlaks määratud tähtaega või kindlaks määratud perioodi.¹⁴⁹

Nagu eelnevalt mainitud puudub vastav lepingu lõpetamise alus nii DCFR-s kui ka CESL-s. DCFR-i kommentaaris on selgitatud selle põhjusena asjaolu, et vastasel juhul oleks ostjal võimalik lõpetada leping ka juhul, kui kohustuse rikkumine ei põhjustaks ostjale pöördumatuid tagajärgi. Samas võivad pooled teatud juhtudel soovida, et lepingut oleks võimalik lõpetada ka olukorras, kus lepingu rikkumine ei põhjusta ostjale kahjulikke tagajärgi. Seetõttu ei ole põhjendatud kohaldada sama põhimõtet üldpõhimõttena kõikidele juhtudele, kuna lepingupooltel on võimalik eraldiseisvate kokkulepetega lugeda ükskõik

¹⁴⁶ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 2.3.1.

¹⁴⁷ O. Lando, H. Beale (eds). PECL 8:103 (a)/B.

¹⁴⁸ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.3.1. (2) (b), com 41.

¹⁴⁹ Bürgerliches Gesetzbuch. (viide 16).

missugune rikkumine lepingu oluliseks rikkumiseks.¹⁵⁰ Taoline regulatsioon kaitseb seega oluliselt vähem ostjat kui näiteks PECL, PICC või VÕS, sest viimased ei nõua, et ostjale oleks tekkinud tingimata kahju, kui kohustust on oluliselt rikutud, vaid arvestatakse eelkõige lepingu sõlmimise eesmärki, mille mittedaavutamine õigustaks kohest lepingust taganemist. Nimelt on VÕS § 116 lg 4 teises lauses märgitud, et lepingust võib täiendavat tähtaega andmata taganeda, kui rikuti VÕS § 116 lg 2 p-s 2 sätestatud kohustust või kui teine lepingupool teatab, et ta oma kohustust ei täida.

Õiguskirjanduses on VÕS § 116 lg 2 p 2 kohta märgitud, et vastav säte peaks käima täitmise tähtpäeva ületamise kohta ja seega kehtima vaid kohustuse täitmise tähtaja rikkumise korral ehkki sätte enese teksti võib lugeda ka laiendavalt.¹⁵¹ Käesoleva töö autor leiabki, et nimetatud säte on kohaldatav ka asja lepingutingimustele mittevastavuse korral. Töö autori seisukohta toetab ka olemasolev kohtupraktika, kus kohus on rakendanud olemasolevat sätet ka asja puuduse korral. Näiteks on VÕS § 217 lg-s 1 sätestatud asja lepingutingimustele mittevastavuse ühe alusena asja juurde kuuluvate dokumentide vastavus ja lg 2 p 2 kohaselt loetakse asi lepingutingimustele mittevastavaks, kui kokkuleppe puudumisel asja omaduste kohta ei sobi asi teatud eriliseks otstarbeks, milleks ostja seda vajab ja mida müüja lepingu sõlmimise ajal teadis või pidi teadma. Nii on ka Riigikohtu kolleegium leidnud, et kasutusjuhendi puudus võib teatud juhtudel olla käsitatav müügilepingu olulise rikkumisena VÕS § 116 lg 2 p 2 järgi, mis annab ostjale õiguse müügilepingust taganeda müüjale kohustuse täitmiseks täiendavat tähtaega andmata. See võib kõne alla tulla näiteks juhul, kui müüja teadmisel ostetakse kaamera selle kindlate funktsioonide kasutamiseks teatud kindlal ajal (nt teatud sündmuse ajal), kuid kaamera eestikeelne kasutusjuhend ei ole piisav nende funktsioonide kasutamiseks.¹⁵² Lisaks eelmisele lahendile, on Riigikohus rakendanud nimetatud sätte punkti 2 ka lahendis 3-2-1-104-11, kus kinnisasi ei vastanud müügilepingus kokkulepitud tingimustele, kuna kinnisasjal puudus detailplaneering.¹⁵³ Nii on CISG kommentaari kohaselt õiguskirjanduses valdavaks arusaamaks, et kui müüja annab ostjale üle dokumendid, mis ei vasta lepingutingimustele, tuleb seda käsitada eelkõige asja puudusena, mitte asja õigeaegselt üleandmata jätmisena. Asja üleandmata jätmisega tuleb võrdsustada

¹⁵⁰ C. von Bar *et al* (eds). DCFR III.-3:502/A.

¹⁵¹ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, kamm 4.4.3.2.

¹⁵² RKTKo 3-2-1-110-08, p 13.

¹⁵³ RKTKo 3-2-1-104-11, p 25.

olukord, mil müüja on ostjale üle andnud kauba ilma selle juurde kuuluvate dokumentidega tehingute puhul, mil ostjal ei ole võimalik seetõttu kaupa edasi müüa.¹⁵⁴

Õiguskirjanduses on kritiseeritud, et Eesti õiguses on lisaks tarnetähtaja rikkumisele võimalik ka asja puuduse korral VÕS § 116 lg 4 teise lause kohaselt lepingust VÕS § 116 lg 2 p 2 alusel täiendavat tähtaega andmata taganeda. Leitakse, et seeläbi on praktiliselt iga rikkumise juhul võimalik ostjal lepingust taganeda, sest nimetatud sätte lg 2 punkti 2 kohaselt ei ole oluline, kas müüja nägi või pidi nägema niisuguse kohustuse rikkumise tagajärge ette. See paneks lepingut rikkuvale poolele määramatult suure riski lepingu täitmisel, millest tulenevalt on soovitatud järgida BGB eeskujul, mille alusel on kohene lepingust taganemine lubatud üksnes täitmisega hilinemise juhtudel.¹⁵⁵ Käesoleva töö autor aga leiab sarnaselt VÕS kommentaariga, et nimetatud sätet on võimalik iseenesest tõlgendada VÕS §-st 6 tuleneva hea usu põhimõtte valguses selliselt, et müüjal pidi eelnevalt selge olema, et kohustuse rikkumise korral võib ostja huvi lepingu täitmise vastu lõppeda, sest VÕS § 116 lg 2 p 2 sätte sõnastuses on kasutatud sõnad „lepingust tulenevalt,“ mis tähendab, et juba lepingu sõlmimisel või hiljemalt enne rikkumist tuli täpse täitmise huvi ka müüja jaoks väljendada.¹⁵⁶ Seega sarnaneb VÕS § 116 lg 2 p 2 suurel määral sama sätte p-ga 1.

Küll aga ei saa nõustuda taolise seisukohaga nagu VÕS § 116 lg 2 p 2 alusel võib lepingust täiendavat tähtaega andmata taganeda tulenevalt VÕS § 116 lg-st 4. Kuna töö eelnevas punktis (vt p 2.1) on märgitud, et VÕS § 116 lg-t 4 ei tuleks VÕS § 116 lg 2 p 1 puhul kohaldada, siis sarnastel kaalutlustel ei tuleks seda sätet kohaldada ka käesoleva VÕS § 116 lg 2 p 2 suhtes. Nimelt on müügilepingu regulatsioonis asja puuduse korral VÕS § 223 alusel lepingust taganemisel lg-s 3 ette nähtud erinorm, mille kohaselt võib lepingust asja puuduse korral täiendavat tähtaega andmata lepingust taganeda, siis tuleks seda kohaldada ka VÕS § 116 lg 2 p 2 puhul. Kuna nii VÕS § 223 lg 1 ja 2 sätestavad ühtmoodi VÕS § 116 lg 2 p-ga 2 asja puudusest tulenevad olulised rikkumised, siis tuleks VÕS § 223 lg-t 3 käsitada erinormina ka VÕS § 116 lg 2 p 2 suhtes. Seetõttu leiab käesoleva töö autor, et asja puudusest tuleneva olulise rikkumise korral ei peaks ostja VÕS § 116 lg 2 p 2 alusel taganemisel andma müüjale täiendavat tähtaega mitte tulenevalt VÕS § 116 lg- st 4, vaid hoopiski VÕS § 223 lg-st 3. Töö autori arvates tuleks VÕS § 223 lg-t 3 täiendada sätestades, et ostja ei pea määrama

¹⁵⁴ S. Kröll, L. A. Mistelis, P. P. Viscasillas (eds). UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG). Commentary. C.H.Beck-Hart-Nomos, 2011, art 46, com 1.

¹⁵⁵ I. Kull. European and Estonian Law of Obligations - Transposition of Law or Mutual Influence? – Juridica International, 2004, No 9, p 43.

¹⁵⁶ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.3.2.

müüjale tema kohustuse täitmiseks VÕS §-s 114 nimetatud täiendavat tähtaega ka VÕS § 116 lg 2 punktis 2 nimetatud juhul ja võib muu hulgas lepingust taganeda.

VÕS kommentaaris on märgitud, et VÕS § 116 lg 2 p 2 laiendav tõlgendamine võib tekitada piiritlemisprobleeme VÕS § 116 lg 2 p-ga 1, kus on juba kaetud samasugune koosseis. Iseenesest saab vastavaid sätteid kasutada ka koos, kuid on nenditud, et piiritlemise vajadus võib tekkida müüja teadmise või teadmapidamise ja sellega seonduvalt täiendava tähtaja andmise vajalikkuse osas, kui ostja soovib teostada lepingust taganemise õigust.¹⁵⁷ Käesoleva töö autor, leiab et kui ostja soovib müügilepingust taganeda asja puuduse tõttu, siis sellisel juhul ei teki punktide 1 ja 2 piiritlemise vajadust selles osas, kas ostja peab andma müüjale täitmiseks täiendavat tähtaega. Mõlemal juhul ei peaks olema ostjal vaja anda tulenevalt VÕS § 223 lg-st 3 müüjale täitmiseks täiendavat tähtaega. Piiritlemise vajadus tekib üksnes tarnetähtajaga seotud rikkumiste puhul, kuigi samas on VÕS § 116 lg 2 p 2 võimalik tõlgendada samamoodi, et ostja huvi täpse täitmise vastu tuli ostjal müüjale väljendada. Asja lepingutingimustele mittevastavuse korral on võimalik nii punkti 1 kui ka punkti 2 kohaldada samaaegselt.

Kui VÕS § 116 lg 2 p 2 kohaselt võib ostja lepingust täiendavat tähtaega andmata taganeda, siis kas ostja kohest taganemisõigust nimetatud sätte alusel võiks piirata müüja heastamisõigus? Nii näiteks on PICC art 7.1.4, DCFR art-s III.-3:201 puhul selgitatud, et müüjal ei ole lubatud rikkumist heastada, kui rikkumine seisneb lepingus kindlaksmääratud tähtaja ületamises.¹⁵⁸ Selliselt on ka CISG art 48 ja CESL art 109 kohaselt heastamine asjakohane vaid siis, kui tegemist on asja lepingutingimustele mittevastavusega ja rikkuv lepingupool on võimeline defektset asja parandama või taastama.¹⁵⁹ Kuna VÕS § 116 lg 2 p 2 on kohaldatav ka asja puuduse korral, siis võiks eeldada, et ka vastavale sättele kohaldub asja puuduse korral müüja heastamise õigus. Müüjal on VÕS § 116 lg 2 p-st 2 tuleneva olulise rikkumise korral heastamisõigus VÕS § 107 lg 1 kohaselt senikaua kuni ostja pole lepingust taganenud.

¹⁵⁷ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.3.2.

¹⁵⁸ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.1.4 (1) (b), com 11, 14; C. von Bar *et al* (eds). DCFR III.-3:201/A.

¹⁵⁹ I. Schwenzer, P. Schlechtriem. CISG art 48, com 6.

2.3 Kohustuse tahtlik ja hooletu rikkumine

VÕS § 116 lg 2 p 3 sätestab sarnaselt PICC art 7.3.1 lg 2 p-ga (c), PECL art 8:103 p-ga (c) ning DCFR art 3:502 lg 2 p-ga (b), et olulise rikkumisega on tegemist juhul, kui müüja on kohustust rikkunud tahtlikult või raske hooletuse tõttu. CESL-s ja CISG-s puudub selline kohustuse rikkumise alus.

VÕS-i ja rahvusvahelise lepinguõiguse instrumentide puhul seisneb nimetatud sätte erinevus selles, et kui PICC-s ja DCFR-s on olulist rikkumist täitvaks süü kriteeriumiks hooletus, siis VÕS vastava sätte kohaselt peab tegemist olema vähemalt raske hooletusega.¹⁶⁰ PECL-s ja DCFR-s on aga erinevalt PICC-st ja VÕS-st kohustuse olulise rikkumise kriteeriumiks esiteks see, kas müüja on kohustust rikkunud tahtlikult ning teiseks, kas selline tahtlik rikkumine andis võlausaldajale mõistliku põhjuse eeldada, et teine lepingupool ehk müüja ei täida kohustusi ka edaspidi. Need kaks mainitud tingimust peavad olema omavahel seotud. Kui ostjal puudub mõne muu täidetava kohustuse kui rikutud kohustuse täitmise suhtes usaldus või kui puudub piisav alus kahtlemaks miks müüja ei peaks oma kohustust edaspidi täitma, siis ostjal ei ole õigus lepingust taganeda.¹⁶¹ Küll aga on VÕS-s ja PICC-s rikkumised, millest võib eeldada kohustuse edaspidist mittetäitmist reguleeritud eraldi sättena, mistõttu viimaste puhul ei pea nimetatud tingimused olema seotud ning esinema koos.

Tegemist on sisult karistusliku sättega, mille kohaselt on oluline üksnes see, milline oli rikkuja enese suhtumine rikkumisse (tahtlus) või hooletus olulisel määral lepingu täitmisel (raske hooletus). Sellisel alusel võimalus lepingut ühepoolset lõpetada on küsitav ja kindlasti ka vaidlusi tekitav. Ühest küljest tekib küsimus kas vaidluse korral tuleb eeldada, et tahtlust või rasket hooletust peab tõendama lepingust taganeda sooviv pool või mitte. Seejuures on VÕS kommentaaris viidatud Riigikohtu lahendile 3-2-1-146-04 p-le 4, mille kohaselt tuleks VÕS § 116 lg 2 p 3 puhul lähtuda põhimõttest, et tahtlust või rasket hooletust siiski ei eeldata ning seda peab tõendama lepingust taganeda sooviv pool, sest vastasel juhul võiks iga lepingurikkumine anda aluse lepingust taganemiseks.¹⁶² Teisest küljest nii nagu VÕS kommentaaris, on ka PECL, PICC ja DCFR kommentaaris kritiseeritud, et antud juhul võib kohustuse rikkumist pidada oluliseks olenemata sellest, kas rikutud lepinguline kohustus on vähetähtis ja kas sellega kaasnevate tagajärgede tõttu ostja jääb või ei jää olulisel määral ilma

¹⁶⁰ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.3.3.

¹⁶¹ O. Lando, H. Beale (eds). PECL 8:103 (c).

¹⁶² P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.3.3.

lepinguga loodetud kasust.¹⁶³ On märgitud, et vastaval alusel lepingust taganemine võib iseenesest olla hea usu põhimõtte vastane, kui rikkumine on tegelikult vähetähtis. Samas on nenditud, et kuna olulise rikkumise loetelus märgitud juhtumid ei ole ammendavad ning nende eesmärgiks on, nii nagu ka VÕS § 116 lg 2 p 3 puhul, pakkuda näitlikku loetelu kaalumaks erinevaid asjaolusid igal üksikjuhul, siis tuleks tahtlusele asetada teatud juhtudel vähem rõhku kui muudele teguritele.¹⁶⁴ Kindlasti on ostjal taganemisõigust kasutades oluliselt veenvam rõhuda kohustuse rikkumisest põhjustatud tagajärgedele.

Õiguskirjanduses on märgitud, et kõige rohkem probleeme VÕS § 116 lg 2 p 3 kohaldamisel tekitab VÕS § 116 lg 4, mis kohustab ostjat andma täitmiseks täiendavat tähtaega, kui müüja kannaks ostja lepingust taganemise korral kohustuse täitmiseks või täitmise ettevalmistamiseks tehtud kulutustega võrreldes ebamõistlikult suurt kahju. VÕS § 116 lg-st 4 tulenev piirang tähendab, et sellisel juhul ei olegi karistuslik lepingu lõpetamine nimetatud sätte alusel võimalik, kui müüja peaks kandma ebamõistlikult suurt kahju.¹⁶⁵ Ka käesoleva töö autor on seisukohal, et seetõttu ei täida sätte oma karistuslikku eesmärki, sest müüjal on sellisel juhul praktiliselt iga kord võimalik lepingulist kohustust rikkuda arvestades, et ta saab seejärel tugineda ebamõistlike kulude tekkimisele, kui ostja peaks soovima lepingust taganeda. Samas tuleb märkida, et asja puuduse korral ei peaks siiski VÕS § 116 lg 4 kohalduma, vaid üksnes asja õigeaegse üleandmisega seotud rikkumiste puhul.

Nagu ka varasemalt on magistritöö autor VÕS § 116 lg 2 p 1 ja 2 analüüsidest leidnud, et VÕS § 116 lg 4 ei peaks kohalduma nimetatud juhtudel, siis ei peaks see kohalduma ka VÕS § 116 lg 2 p 3 puhul, kui tegemist on asja puudusega. Kuna VÕS § 116 lg 2 p 3 on kohaldatav ka asja puuduse korral, siis juhul kui kohaldada vastavale sättele lõiget 4 tekiks ka siinjuhul õiguskonflikt VÕS §-ga 223. Nii VÕS § 116 lg 2 p 3 kui ka VÕS § 223 lg-d 1 ja 2 sätestavad olulise rikkumise alused asja puuduse korral, mistõttu tekiks vastuolu, kus VÕS § 223 lg 3 kohaselt on VÕS § 223 lg-s 1 ja 2 sätestatud alustel asja puudusest tuleneva olulise rikkumise korral võimalik alati täiendavat tähtaega andmata lepingust taganeda, kuid VÕS § 116 lg 4 kohaselt peaks VÕS § 116 lg 2 p 3 puhul iga kord lähtuma müüjale tekkida võivast kahjust.

Juhindudes ka VÕS konkreetse sätte allikaks olevast PECL art 8:103 p (c) ja PICC art 7.3.1 lg 1 ning 2 p (c) regulatsioonist, siis PECL-s müüja tahtluse ning PICC-s müüja tahtluse või

¹⁶³ O. Lando, H. Beale (eds). PECL 8:103 (c); S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.3.1 (2) (d), com 45; C. von Bar *et al* (eds). DCFR III.-3:502 (2) (b).

¹⁶⁴ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.3.1 (2) (c), com 45.

¹⁶⁵ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.3.3.

hooletuse, sealhulgas raske hooletuse korral ei pea ostja andma müüjale täiendavat tähtaega ning võib lepingust taganeda esitades üksnes lepingust taganemise avalduse.¹⁶⁶ Seetõttu tuleks ka VÕS § 116 lg 2 p 3 alusel taganemisel kohaldada VÕS § 223 lg-t 3. Kuna PICC-s on müüjale tekkida võivat kahju loetletud ühe alusena, mida tuleks taganemisel arvestada eriti siis kui müüja tahtlusest või hooletusest põhjustatud rikkumine on tegelikult vähetähtis, siis iseenesest võiks ka VÕS § 116 lg 2 p 3 puhul asja puudusest tuleneva vähetähtsa rikkumise korral kaaluda müüjale tekkida võivat ebamõistlikult suurt kahju, kui taganemisõiguse kasutamine võiks viia vastuollu hea usu põhimõttega VÕS § 6 kohaselt. Näiteks, kui müüja on teadlikult ostjale üle andnud lepingu esemeks oleva asja, millel esineb puudus, mille parandamise või asendamise maksumuseks oleks 10 eurot, kuid kui ostja peaks lepingust taganema tekiks müüjale kahju 10 000 euro väärtuses. Samas peaks selline taganemisõiguse piirang olema kohaldatav pigem erandlikel juhtudel ja sedagi mitte täiendava tähtaja instituuti kohaldades, vaid müüja peaks ise näitama üles initsiatiivi rikkumine heastada. Eeltoodud kaalutlustest lähtuvalt leiab töö autor, et VÕS § 223 lg-t 3 tuleks täiendada sätestades, et ostja ei pea ka VÕS § 116 lg 2 punktis 3 nimetatud juhul määrama müüjale täitmiseks täiendavat tähtaega niisamuti nagu VÕS § 223 lõigetes 1 ja 2 nimetatud juhtudel ja võib muu hulgas lepingust taganeda.

Kui ostjal on müüja tahtlusest või raskest hooletusest põhjustatud rikkumise korral õigus lepingust täiendavat tähtaega andmata taganeda, siis kas seda õigust võiks käesoleval juhul piirata müüja heastamisõigusega? PICC art 7.1.4. lg 1 p (c) ja VÕS § 107 lg 1 p 3 kohaselt võib müüja rikkumise heastada, kui ostjal puudub keeldumiseks õigustatud huvi. Sarnane üldine alus heastamisest keeldumiseks on sätestatud ka CESL art 109 lg 4 punktides (a)-(c). Küll aga on DCFR-s reguleeritud ostja õigus käesoleval juhul heastamisest keelduda eraldi sättena. DCFR art III.-3:203 p (b) kohaselt ei ole müüjal õigus rikkumist heastada, kui ostjal on põhjust uskuda, et müüja on täitnud lepingut teadlikult mittekohaselt ja selline käitumine ei ole kooskõlas hea usu põhimõttega. DCFR-s on peetud ostja õigust taganeda müüja tahtluse korral lepingust ilma heastamisvõimalust andmata õigustatuks, kuna heastamise instituudi üheks ohuks on see, heastamise õigus võib muidu hakata müüjaid innustama nimetatud olukorda ära kasutama teades, et neil on alati pärast puudusest teavitamist õigus rikkumine heastada.¹⁶⁷ Ehkki CISG-i normistikus pole vastavat sätet keeldumise alusena otseselt

¹⁶⁶ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.3.1, com 4.

¹⁶⁷ C. von Bar *et al* (eds). DCFR III.-3:203 (b)/C.

reguleeritud, ei pea ka CISG-i puhul ostja nõustuma müüja pakutava heastamisega, kui ostja on müüja vastu tema nõ petliku ja valeliku käitumise tõttu kaotanud usalduse.¹⁶⁸

Kuigi heastamise eesmärk ongi nõ heastada teisele poolele oma kohustuse rikkumine, võiks heastamine VÕS § 116 lg 2 p 3 puhul kõne alla tulla erandjuhul, kui müüja soovib seda teha vabatahtlikult ning tegemist on niivõrd vähetähtsa rikkumisega, mille suhtes heastamise võimaluse andmata jätmine oleks vastuolus hea usu põhimõttega VÕS § 6 tähenduses. Küll aga ei peaks heastamisõigus käesoleval juhul olema õigustatav pelgalt asjaoluga, et müüja kannaks ostja kohese taganemise korral suuremaid kulutusi kui müüjale heastamise võimaluse andmise korral.

Seega leiab magistritöö autor, et üldjuhul peaks VÕS § 116 lg 2 p 3 alusel olema ostjal asja puuduse korral õigustatud huvi heastamisest keelduda juhindudes põhimõttest, et lepingut rikkunud pool peaks vajama vähem kaitset kui kannatanud lepingupool,¹⁶⁹ eriti kui kohustust on rikutud tahtlusest või raskest hooletusest. Müüja huvid ei peaks olema kaitstud heastamise võimalusega tulenevalt sellest, et müüja on nimetatud rikkumise korral end ise teadlikult sellisesse olukorda asetanud. Ehkki VÕS normistikus pole märgitud heastamisest keeldumise alusena nimetatud põhjust, on iseenesest siiski võimalik tõlgendada müüja teadlikku käitumist VÕS § 107 lg 1 p 3 valguses kui ostja õigustatud huvi heastamisest keeldumiseks.

Kokkuvõtvalt öeldes leiab töö autor, et VÕS § 116 lg 2 p-s 3 sätestatud olulise rikkumise juhul peaks ostjal olema õigus taganeda lepingust täiendavat tähtaega andmata tulenevalt VÕS § 223 lg-st 3. Sellisel viisil on võimalik vältida õiguskonflikti VÕS §-ga 223. Ühtlasi on töö autor seisukohal, et müüjal ei peaks DCFR-i eeskujul tekkima ostja keeldumisel ka konkreetsel juhul heastamise õigust, kui müüja on tahtlikult või raskest hooletusest rikkunud kohustust anda üle lepingutingimustele vastav asi, sest vastupidisel juhul on müüjatel võimalik heastamisõigust ära kasutada.

¹⁶⁸ I. Schwenzer. Avoidance of the Contract in Case of Non-Conforming Goods (Article 49(1))A) CISG). – Journal of Law and Commerce, 2005, Vol 25, Issue 1, p 439; I. Schwenzer. Danger of Domestic Preconceived Views with Respect to the Uniform Interpretation of the CISG: The Question of Avoidance in the Case of Non-Conforming Goods and Documents. Victoria University of Wellington Law Review, 2005, Vol 36, Issue 4, p 803.

¹⁶⁹ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.3.1 (2) (c), com 45.

2.4 Rikkumised, millest võib eeldada kohustuse edaspidist mittetäitmist

PICC art 7.3.1 lg 2 p (d), CESL art 87 lg 2 p (b) ja VÕS § 116 lg 2 p 4 kohaselt on lepingut oluliselt rikutud, kui kohustuse rikkumine annab kahjustatud lepingupoolele mõistliku põhjuse eeldada, et teine lepingupool ei täida kohustusi ka edaspidi. PECL art 8:103 p (c) seob nimetatud rikkumise aga üksnes teise poole eelneva tahtliku rikkumisega ning DCFR art 3:502 lg 2 p (b) eelneva tahtliku või hooletu rikkumisega (vt p 2.3). Sarnane lepingust taganemise alus tuleneb ka CISG art 73 lg-st 2.

Sättes on mõeldud rikkumisi, mis ei ole iseenesest olulised ja mille tõttu ostja ei jää olulisel määral ilma sellest, mida ta õigustatult lepingust lootis, kuid mis annavad mõistliku põhjuse eeldada, et lepingurikkumine võib jätkuda ka edaspidi.¹⁷⁰ VÕS kommentaarid on märginud, et VÕS § 116 lg 2 p 4 reguleerib olulises osas kestvuslepingutesse puutuvat ning kohaldub enamasti juhtudel, kus lepingulisi kohustusi on teatud ajaperioodi jooksul korduvalt rikutud. Säte oleks mõistlikult kohaldatav, kui see tähendaks õigust öelda üles kestvusleping, näiteks tarneleping tarnete korduvate hilinemiste tõttu.¹⁷¹ Samas on lisatud, et kui tõlgendada VÕS § 116 lg 2 p 4 VÕS § 116 lg 6 valguses, siis ilmselt peaks VÕS § 116 lg 2 p 4 kohalduma üksnes lepingute puhul, mis ei ole kestvuslepingud, sest kestvuslepingute erakorralisele lõpetamisele kohaldub eraldi ülesütlemise säte (VÕS § 196) ehkki selline tõlgendus võib olla vastuolus sätte algse ideega.¹⁷² Seega ei ole välistatud, et VÕS § 116 lg 2 p 4 ei peaks kohalduma ka müügilepingute puhul, mis ei ole kestvuslepingud.

Erinevalt VÕS-st on PICC art 7.3.1 lg 2 p (d) kohta märgitud, mis on VÕS vastava sätte allikaks, et käesolev säte kohaldub üksnes olukorras, mil lepingulisi kohustusi tuleb täita mitmel korral või teatud ajavahemike jooksul, seega vaid kestvuslepingute puhul.¹⁷³ Selgusetus, milliste lepingute suhtes võiks VÕS § 116 lg 2 p 4 kohalduda on tekkinud ilmselt erinevate allikate „kokkupanemisest”, sest PECL-i ja PICC-i regulatsioonis ei eristata lepingust taganemist ja ülesütlemist nii nagu VÕS-s.¹⁷⁴

Rikkumine, millest tulenevalt ostja on kaotanud usalduse müüja suhtes võib esineda näiteks

¹⁷⁰ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.3.1 (2) (c); C. von Bar *et al* (eds). DCFR III-3:502 (2) (b); O. Lando, H. Beale (eds). PECL art 8:103 (d); P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.3.4.

¹⁷¹ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.3.4.

¹⁷² P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.3.4.

¹⁷³ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.3.1 (2) (c), com 46.

¹⁷⁴ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.3.4, viide 246.

siis, kui kohustuse rikkumine on niivõrd oluline, et see tekitab ostjas kahtluse, kas müüja on üldse suuteline lepingut edaspidi nõuetekohaselt täitma. Samas võib vastav säte kohalduda ka olukorras, kus müüja on ostjale üleandnud lepingutingimustele mittevastava asja, mida ei ole võimalik heastada parandamise teel ja müüja ei suuda näidata või selgitada, kuidas ta kavatseb vältida puudusteta asjade üleandmist tulevikus (näiteks, kui müüja ei suuda näidata, millistelt tootjatelt oleks tal võimalik tarnida lepingutingimustele vastavat asja).¹⁷⁵

PICC kommentaarid on märgitud, et nn usalduse kaotuse hindamisel tuleks arvestada ja jälgida, kas tulevikus mittekohaselt täidetav kohustus võib olla niivõrd oluline, et see langeks PICC art 7.3.1 lg 2 p-de (a) ja (b) kohaldamisalasse,¹⁷⁶ täpsemalt kas tulevikus mittekohaselt täidetava kohustuse tõttu jääb ostja olulisel määral ilma sellest, mida ta õigustatult lepingust lootis või kas tegemist võiks olla kohustuse täpset järgimist vajava kohustuse rikkumisega. Sellisel viisil näeb ka CISG art 73 lg 2 õiguse lepingust taganeda üksnes tulevikus täidetava kohustuse, mitte juba rikunud kohustuse suhtes, kui on põhjendatud alus arvata, et rikutav kohustus on oluline.¹⁷⁷ Näiteks, kui asja puuduse näol on tegemist mitteolulise rikkumisega, mida ei ole võimalik parandada ja müüjal ei õnnestu tõendada, et ta suudaks vältida puudusteta asjade tarnimist, siis ilmselt võiks selline kohustuse oluline rikkumine langeda tulevikus VÕS § 116 lg 2 p 1 kohaldamisalasse. Samas on küsitav, kas mitteoluline rikkumine võiks asja puuduse korral anda ostjale mõistliku põhjuse uskuda, et müüja ei täida kohustust ka edaspidi. Pigem on magistr töö koostaja seisukohal, et selleks annab aluse olukord, kus müüja on ostjale korduvalt üle andnud lepingutingimustele mittevastava asja või on andnud üle asja, mille puudus kujutab niivõrd olulist rikkumist, et ostjal kaob müüja suhtes usaldus.

Sarnaselt PICC-le ja CISG-le kehtib ka VÕS § 116 lg 3 esimese lause kohaselt üldreegel, et kui lepingust tulenevad kohustused tuleb täita ositi ja oluline lepingurikkumine leidis aset üksnes mõne kohustuse või kohustuse osa suhtes, võib kahjustatud lepingupool taganeda üksnes selle kohustuse või kohustuse osa suhtes. Mainitud sätte teine lause aga sätestab, et kui kahjustatud lepingupoolel ei ole õigustatult kohustuse osalise täitmise vastu huvi või kui rikkumine on oluline lepingu kui terviku suhtes, võib ta sel juhul kogu lepingust tervikuna taganeda. Seega leiab käesoleva töö autor, et kui tegemist on kestvuslepingu tarnetähtsaja ületamisest tuleneva rikkumisega, siis ilmselt tähendaks lepingu lõpetamine VÕS § 116 lg 2 p 4 alusel ja VÕS § 116 lg 3 esimese lause tähenduses seda, et asju rohkem ei tellita ning

¹⁷⁵ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.3.1 (2) (c), com 47, 50.

¹⁷⁶ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.3.1 (2) (c), com 51.

¹⁷⁷ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.3.1 (2) (c), com 51; I. Schwenzer, P. Schlechtriem. CISG art 73 (2), com 19.

lõpetamine ei puudutaks juba üleantud kaupa. Küll aga kui tegemist on hoopiski olukorraga, kus asja puuduse korral on tegemist niivõrd olulise rikkumisega, et ostjal kaob usaldus müüja kohustuse edaspidise täitmise suhtes, st kus ostjal on mõistlik põhjus uskuda, et müüja ei paranda ega asenda asja kohaselt, siis võib öelda, et ostjal peaks olema sellisel juhul õigustatud huvi taganeda VÕS § 116 lg 2 p 4 ja VÕS § 116 lg 3 teise lause kohaselt ka juba rikutud kohustuse suhtes. Konkreetse sätte kohaselt aga ei ole välistatud ka olukord, kus tegemist ei ole mitte kestvuslepinguga, vaid müüja on ostjale üle andnud asja, millel esinev puudus on niivõrd ulatuslik, et ostja on kaotanud usalduse, kas müüja on üldse võimeline puudusega asja parandama või asendama lepingutingimustele vastava asjaga, siis sellisel juhul VÕS § 116 lg 3 ei kohaldu, kuna see reguleerib üksnes kestvuslepingutesse puutuvat.

PICC art 7.3.1 lg 1 ja 2 p (d) ning CESL art 87 lg 2 p (b) ja art 114 lg 1 kohaselt võib asja puuduse korral lepingu lõpetada täiendavat tähtaega andmata, kui kohustuse rikkumine annab kahjustatud lepingupoolele mõistliku põhjuse eeldada, et teine lepingupool ei täida kohustusi ka edaspidi. Samamoodi võib ka tarnetähtaja ületamisest tuleneva rikkumise korral täiendavat tähtaega andmata lepingu lõpetada, kui soovitakse lõpetada kogu lepingut tervikuna, sest sellisel juhul pole põhimõtteliselt hilinemist toimunudki.¹⁷⁸ Kui aga ostja lõpetab tarnega hilinemise tõttu lepingu osaliselt ehk üksnes tulevikus täidetava kohustuse suhtes, peab ostja määrama müüjale täitmiseks täiendava tähtaja.

VÕS kommentaaris on märgitud, et VÕS § 116 lg 2 p 4 loogikaga on vastuolus VÕS § 116 lg 4, mis kohustab andma enne taganemist VÕS § 116 lg 2 p 4 alusel täitmiseks täiendavat tähtaega, kui müüja peaks kandma ostja taganemise tõttu ebamõistlikult suurt kahju. Isegi, kui tegemist on kestvuslepingu tarnetähtaja ületamisest tuleneva rikkumisega, siis ei pruugi täitmiseks täiendava tähtaja jooksul olemasoleva rikkumise kõrvaldamine kõrvaldada kahtlust, et edaspidi lepingut täidetakse ning ühtlasi ei ole rikkumise kõrvaldamise juhul VÕS § 116 lg 2 p 4 alusel enam võimalik lepingut üldse lõpetada.¹⁷⁹ Samamoodi on VÕS § 116 lg 4 vastuolus ka asja puuduse korral VÕS § 116 lg 2 p 4 alusel lepingu lõpetamisega. Tulenevalt sellest, et ka käesoleva sätte VÕS allikateks olevate regulatsioonide puhul kohaldub asja puudusest tulenevate rikkumiste korral heastamise instituut ja ostja võib asja puuduse korral lepingu lõpetada täiendavat tähtaega määramata, siis ei peaks ka VÕS § 116 lg 2 p 4 alusel asja lepingutingimustele mittevastavusest tuleneva rikkumise puhul kohalduma mitte VÕS § 116 lg 4, vaid kohaldada tuleks seejuures VÕS § 223 lg-t 3, mida tuleks käsitada

¹⁷⁸ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.3.1 (2) (c), com 53.

¹⁷⁹ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.3.4.

VÕS § 116 lg 4 suhtes erinormina. Seega, kuna VÕS § 116 lg 2 p 4 on võimalik kohaldada ka asja puudusest tuleneva rikkumise korral, tuleks VÕS § 223 lg-t 3 täiendada sätestades, et ostja ei pea määrama müüjale tema kohustuse täitmiseks VÕS §-s 114 nimetatud täiendavat tähtaega lisaks VÕS § 223 lõigetes 1 ja 2 ning VÕS § 116 lg 2 punktides 1, 2, 3 ka punktis 4 nimetatud juhul ja võib muu hulgas lepingust taganeda.

Nii nagu VÕS § 223 lg 1 puhul mitteolulise rikkumise heastamise ebaõnnestumisel, võib tekkida ka VÕS § 116 lg 2 p 4 kohaselt ostjal mitteolulise rikkumise korral lepingust taganemise õigus. Nimetatud sätete erinevuseks on aga see, et kui VÕS § 223 lg 1 kohaselt ei ole müüja heastamise käigus suutnud asja puudust parandada või asja asendada mõistliku aja jooksul, siis heastamise ebaõnnestumisega muutub kohustuse mitteoluline rikkumine automaatselt oluliseks rikkumiseks, millest tulenevalt tekib taganemise õigus alles pärast heastamise ebaõnnestumist, kuigi välistatud ei ole ka VÕS § 223 lg 1 alusel lepingust ilma heastamisvõimalust andmata taganeda, näiteks täitmise võimatuse korral. Ehkki ka VÕS § 116 lg 2 p 4 kohaselt võib asja puuduse korral olla tegemist mitteolulise rikkumisega, siis VÕS § 116 lg 2 p 4 puhul ei peaks ostja lepingust taganemise õigus sõltuma müüja heastamise ebaõnnestumisest. Nimelt, kui VÕS § 116 lg 2 p 4 eesmärgiks on võimaldada ostjal lepingut lõpetada ootamata tulevase kohustuse olulise rikkumise toimumist (näiteks VÕS § 116 lg 2 p 1 või 2 tähenduses), kui tal on mõistlik põhjus arvata, et müüja ei suuda lepingulist kohustust täita, siis peaks ostjal olema käesoleva sätte puhul võimalik lepingut lõpetada asja puuduse korral ka ilma müüjale heastamisvõimalust andmata. VÕS § 116 lg 2 p 4 näol võib olla tegemist rikkumisega, mille puhul heastamise võimaluse andmine oleks vastuolus sätte eesmärgiga, näiteks siis, kui müüja on korduvalt ostjale üle andnud lepingutingimustele mittevastava asja. See aga eeldab, et tegemist on siiski kestvuslepinguga. Samas ei kohaldu nimetatud säte vaid kestvuslepingute puhul, vaid nagu eelnevalt mainitud ka siis, kui asja puuduse näol on tegemist niivõrd ulatusliku puudusega, mis tekitab ostjas kahtluse, kas müüja on üldse suuteline lepingut nõuetekohaselt täitma või kui asja puudust pole võimalik heastada parandamise teel ning müüja ei suuda selgitada, kuidas ta kavatseb ka edaspidi tarnida puudusteta asju. Sellest tulenevalt, kui ostjal on rikkumise tõttu mõistlik põhjus uskuda, et teine pool ei täida oma kohustusi ka edaspidi, siis võiks seda lugeda ostja õigustatud huviks keelduda müüjale heastamisvõimaluse andmisest ka VÕS § 107 lg 1 p 3 tähenduses, kuna sisuliselt on tegemist kattuvate sätetega.

DCFR art III.– 3:203 p-s (c) on sätestatud, et ostjal on lubatud jätta müüjale heastamise võimalus andmata, kui tal on alust arvata, et müüjal ei õnnestu rikkumist ka mõistliku aja

jooksul heastada. Seejuures on CESL art 109 lg 4 p-s (b) vastavat sätet täpsustatud veelgi. Ostja võib heastamisest keelduda, kui tal on põhjust eeldada, et müüja ei täida kohustusi ka edaspidi. Seega näeb CESL-i regulatsioon sõnaselgelt ette ostja õiguse käesoleval juhul lepingust taganeda ilma müüjale heastamisvõimalust andmata.

Kuna PICC, DCFR ja CESL regulatsioonide kohaselt on müüjal üldjuhul lubatud heastada ka olulist rikkumist, siis reeglina ei välista taganemisavalduse esitamine heastamist. Nagu käesoleva töö pinnalt on selgunud kehtivad sellest reeglist teatud erandid. Nii näiteks ei peaks ostja lubama müüjal rikkumist heastada juhul, kui kohustuse rikkumine annab mõistliku põhjuse eeldada, et müüja ei täida kohustust ka edaspidi. Oluline erand on müüja heastamisõiguse suhtes CESL art 106 lg 3 p-ga (a) ettenähtud aga tarbijast ostja puhul. Nii võib tarbijast ostja CESL art 114 lg 2 alusel olulise rikkumise korral lepingust taganeda ka siis, kui müüja on pakkunud heastamist. Ka DCFR art III.-3:203 lg 2 p-des (b) ja (c) sätestatud erandite kohaselt võib ostja lepingust taganeda, kui müüja on teadlikult üle andnud lepingutingimustele mittevastava asja ehk kui tegemist on müüja tahtluse või hooletusega või juhul, kui ostjal on põhjust uskuda, et müüja ei suuda rikkumist ka mõistliku aja jooksul heastada, millest viimane vastab sisuliselt CESL-s märgitud erandile. Küll aga ei ole erinevalt eelnimetatutest lubatud CISG-s olulist rikkumist heastada sõltumata sellest, kas müüja on esitanud taganemisavalduse või mitte, vaid lähtutakse eelkõige sellest, kas heastamine on konkreetsel juhul mõistlik. Seega tulenevalt sellest, VÕS § 107 lg-s 1 on sätestatud, et müüjal on lubatud rikkumine heastada niikaua kuni ostja pole lepingust taganenud, võib järeldada, et VÕS-s on heastamisõiguse koostamisel valitud nimetatud rahvusvaheliste lepinguõiguse instrumentide pinnalt kesktee.

2.5 Täitmiseks antud täiendava tähtaja rikkumine või kui müüja teatab, et ta oma kohustust ei täida

VÕS § 116 lg 2 p 5 sätestab ostja õiguse lepingust taganeda, kui teine pool ei täida oma ükskõik, millist kohustust VÕS §-s 114 nimetatud täitmiseks antud täiendava tähtaja jooksul või teatab, et ta selle tähtaja jooksul kohustust ei täida. Sätte allikateks on PICC art 7.1.5 ja 7.3.1, PECL art 8:106 ja 9:301, CISG art 47 ja 49 ning BGB § 323. VÕS § 116 lg 2 p 5 väljendab põhimõtteliselt ka allikmaterjalides tuntud põhimõtet, kuid läheb neist

kaugemale.¹⁸⁴ Selline kohustuse olulise rikkumise alus on sätestatud ka DCFR art-s III . – 3:103 ja III . – 3:503 ning CESL art-s 115.

Täiendava tähtaja kontseptsioon on rahvusvaheliste lepinguõiguse instrumentides suurel määral inspireeritud Saksa õigusest, kus see on tuntud *Nachfrist* mõistena. Täiendava tähtaja andmise eesmärgiks on anda võlgnikule selge ja lõplik aeg kohustuse täitmiseks. Lisaks sellele annab see võlausaldajale õiguse täiendava tähtaja möödumisel õiguse kasutada kõiki õiguskaitsevahendeid, eelkõige lepingust taganeda,¹⁸⁵ sest üldjuhul teiste õiguskaitsevahendite kasutamine ei sõltu täiendava tähtaja andmisest.¹⁸⁶

BGB § 323 lg 5 kohaselt tuleb üldreeglina ka olulise rikkumise korral määrata täitmiseks täiendav tähtaeg. See tuleneb eelkõige nimetatud regulatsioonis kehtivast täitmisenõude primaarsusest, mille kohaselt on ostja see, kes peab asja puuduse ilmnemisel olema aktiivne ning nõudma asja puuduse kõrvaldamist määrates müüjale täitmiseks täiendava tähtaja. Alles täiendava tähtaja möödumisel tekib ostjal lepingust taganemise õigus ja nagu eelnevalt mainitud, siis seda isegi juhul, kui tegemist on olulise rikkumisega.¹⁸⁷

Varasemalt on töös märgitud, et PICC art-st 7.1.5 tulenev täiendava tähtaja andmise võimalus kohaldub enamasti juhtudel, kus rikkumine seisneb täitmisega hilinemises ja olukorras, mil ostja pole kindel, kas selline hilinemine kujutab olulist rikkumist, mis annaks õiguse koheselt lepingust taganeda.¹⁸⁸ Seega tuleb PICC art 7.3.1 lg 3 kohaselt määrata enne lepingu lõpetamist täiendav tähtaeg üksnes siis, kui tarnetähtaja ületamine ei kujuta olulist rikkumist. Küll aga ei tähenda see seda, nagu täiendava tähtaja määramine asja puuduse korral oleks nimetatud regulatsiooni kohaselt lubamatu. Olukorras, kus oluline rikkumine seisneb asja puuduses võib ostjal olla sageli otstarbekas määrata müüjale täiendav tähtaeg müügilepingu täitmiseks, kuna see võib aidata välja selgitada, kas müüja kavatses heastamist pakkuda ning ühtlasi aitab see suurendada ostja võimalust tõendada, et asja puudusest tuleneva rikkumise näol võib tegemist olla olulise rikkumisega.¹⁸⁹ Eelnimetatud viisil on täiendava tähtaja määramine ning sellest tulenevalt taganemisõiguse teostamine võimalik ka PECL, CISG,

¹⁸⁴ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, kom 2.3.5.

¹⁸⁵ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.1.5, com 1, 2.

¹⁸⁶ Schwenzer, P. Schlechtriem (eds). CISG art 47, com 2.

¹⁸⁷ P. Schlechtriem. Subsequent Performance and Delivery Deadlines - Avoidance of CISG Sales Contracts due to Non-Conformity of the Goods. *Pace International Law Review* 2006, vol 18, p 83. Available: <http://digitalcommons.pace.edu/pilr/vol18/iss1/3> (09.04.2013)

¹⁸⁸ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.1.5, com 3, 4.

¹⁸⁹ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.3.1 (3), com 92.

DCFR ja CESL regulatsioonide kohaselt,¹⁹⁰ kus asja mitteolulise puuduse korral võib anda täitmiseks täiendava tähtaja, kuid see ei muuda rikkumist veel oluliseks, mis omakorda võimaldaks lepingust taganeda. Seoses sellega, et sageli ei pruugi ostja soovida asja puudusest tuleneva olulise rikkumise korral koheselt lepingust taganeda, siis on tal võimalik määrata nimetatud sätte alusel müüjale viimane võimalus asja puuduse kõrvaldamiseks.¹⁹¹

VÕS kommentaaris on märgitud, et VÕS § 116 lg 2 p 5 alusel peaks lepingust taganemise eeldusena olema kohaldatav VÕS §-st 114 tulenev täiendav tähtaeg eelkõige täitmisega hilinemise korral ehkki iseenesest ei ole välistatud ka ebakvaliteetse täitmise puhul täiendava tähtaja kestel puuduste kõrvaldamata jätmisel.¹⁹² Ka kohtupraktikas on nimetatud sätet asja puuduse korral rakendatud. Näiteks leidis Riigikohus lahendis 3-2-1-50-06¹⁹³ p-s 23, et ostjal oli tulenevalt VÕS § 116 lg 2 p-st 5 õigus tuletõkkeuste puudusest tingitud müügilepingu rikkumise korral lepingust taganeda olles selleks eelnevalt määranud täiendava tähtaja ning hoiatanud, et tähtaja möödudes ei ole ta enam lepingu täitmisest huvitatud.

Ka VÕS kommentaaris on märgitud sarnaselt rahvusvahelise lepinguõiguse instrumentidele, et VÕS § 116 lg 2 p 5 eesmärgiks on täiendava tähtaja andmisega kõrvaldada lepingust taganeda sooviva poole ebakindluse selle suhtes, kas vastaspoole rikkumist saab ikka lugeda oluliseks või mitte, seega annab nimetatud sätte üksnes lisavõimaluse lepingust taganemiseks. Erinevalt eeltoetletud rahvusvahelise lepinguõiguse instrumentidest võimaldab VÕS § 116 lg 2 p 5 muuta täiendava tähtaja andmisega ka mitteolulise mittekohase täitmise oluliseks lepingurikkumiseks, kui lepingu rikkumist ei suudeta kõrvaldada, mis müügilepingute puhul kujutab endast enamasti parandamise või asendamise nõuet.¹⁹⁴ Seda, et Eesti õigus lubab mitteolulise lepingurikkumise muuta oluliseks rikkumiseks on märkinud ka Riigikohtu kohtunik Villu Kõve.¹⁹⁵

Kuigi VÕS § 116 lg 2 p 5 näol on tegemist sättega, mille alusel on ostjale antud võimalus määrata müüjale täiendav tähtaeg kõrvaldamaks kahtluse rikkumise olulisuse suhtes, siis nagu

¹⁹⁰ O. Lando, H. Beale (eds). PECL art 9:301/C, art 8:106 lg 3/A; Schwenger, P. Schlechtriem (eds). CISG art 47, com 1; C. von Bar *et al* (eds). DCFR III.-3:503/A, B.

¹⁹¹ C. von Bar *et al* (eds). DCFR III.-3:103.

¹⁹² P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.2.

¹⁹³ RKTko 3-2-1-50-06, p 23.

¹⁹⁴ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.2.

¹⁹⁵ K. Saare, K. Sein, M. Simovart. The Buyer's Free Choice Between Termination and Avoidance of a Sales Contract. – *Juridica International* 2008, No 15, p 45- 46.

juba töös varasemalt mainitud on õiguskirjanduses¹⁹⁶ üldjuhul alati soovitatud ostjal tulenevalt VÕS § 116 lg-st 4 anda enne taganemist müüjale täiendav tähtaeg. Siiski leiab käesoleva töö autor, et asja puuduse korral taganemisel ei peaks VÕS § 116 lg 4 kohalduma ka VÕS § 116 lg 2 p 5 puhul ja seetõttu ei ole oluline, kas ostja määrab sel juhul tähtaja või mitte. Seoses sellega, et asja puuduse ilmnemisel kohaldub reeglina heastamise instituut, mille korral ostjal piisab puudusest teavitamisest (VÕS § 220), siis VÕS § 116 lg 2 p 5 puhul on ostjale antud üksnes lisavõimalus rakendada lepingutingimustele mittevastava asja saamisel ka täiendava tähtaja instituuti.

Seega ei nõustu magistritöö autor käesoleva töö sissejuhatuses märgitud Riigikohtu lahendites¹⁹⁷ väljendatud seisukohtadega, mille kohaselt peab ostja andma müüjale kõrvaldatavate puuduste korral reeglina täiendava tähtaja, sest nii nagu VÕS § 223 lg 1 ja 2 ning VÕS § 116 lg 2 punktide 1-4 puhul ei peaks kohalduma VÕS § 116 lg 4, vaid VÕS § 223 lg-st 3 tulenev erinorm, siis nii on ka VÕS § 116 lg 2 p 5 näol ostjale ettenähtud asja mitteolulise puuduse korral üksnes täiendav võimalus lepingust taganemiseks. Niisiis, kui esineb VÕS § 116 lg 2 punktis 5 kirjeldatud olukord, siis peaks ostjal olema tulenevalt VÕS § 223 lg-st 3 õigus lepingust koheselt taganeda.

VÕS kommentaarid on kritiseeritud, et VÕS § 116 lg 2 p-s 5 kasutatud väljend „ükskõik millist kohustust” on problemaatiline, kuna ilmselt ei ole õiglase ega põhjendatud, kui lepingu kui terviku suhtes mitteolulise kohustuse või näiteks kvaliteedilt vaid vähesel määral lepingule mittevastava täitmata jätmise korral täiendava tähtaja jooksul võib teine lepingupool lepingust taganeda. Seejuures on märgitud, et tõsiselt tuleks kaaluda VÕS § 116 lg 2 p 5 muutmist selliselt, et piirata see vaid täitmise hilinemisega või vähemalt täiendada seda BGB § 323 lg 5 teise lause eeskujul selliselt, et täiendava tähtaja andmise kaudu ei saa lepingut lõpetada mitteolulise mittekohase täitmise korral.¹⁹⁸ Magistritöö koostaja aga leiab, et sellisel viisil nimetatud sätte muutmine ei lahendaks sellegipoolest mainitud olukorda. Nimelt võimaldab ka VÕS § 223 mitteolulise rikkumise korral lepingust taganeda ning seda isegi täiendavat tähtaega andmata ehkki sellisel juhul lepingust taganemine eeldab enamasti, et müüjal on olnud võimalus rikkumine tulenevalt VÕS §-st 107 heastada. Kui võtta seisukoht, et ostjal ei peaks olema mitteolulise rikkumise korral õigus isegi täiendava tähtaja tulemusteta möödumisel lepingust taganeda, siis sellisel juhul tuleks ka VÕS § 223 lg 1 tühistada. Nii sarnaneks VÕS regulatsioon selle allikmaterjalideks olevate rahvusvahelise lepinguõiguse

¹⁹⁶ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.2.

¹⁹⁷ RKTKo 3-2-1-80-10, p 12; RKTKo 3-2-1-147-11, p 13.

¹⁹⁸ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 4.4.2.

instrumentidega, kus mitteolulise rikkumise heastamise ebaõnnestumine ei võimaldaks ostjal lepingust taganeda.

Kuna VÕS § 107 kohaselt on müüjal õigus puudulik täitmine heastada ning heastamise ajal on VÕS § 107 lg 3 järgi üldjuhul ostja õiguskaitsevahendid blokeeritud, siis võib VÕS § 114 alusel täitmiseks antud täiendava tähtaja andmine ostja poolt kattuda müüja sooviga täitmine heastada. Sel juhul on võimalik lähtuda esimesest tahteavaldusest, mis tähendab, et kui müüja jõuab teha kehtiva heastamise avalduse, siis peaks see välistama samaaegse täitmiseks täiendava tähtaja andmise. VÕS kommentaaris on märgitud, et praktikas ei tohiks viimase eristamine suuremaid probleeme tekitada.¹⁹⁹ Magistritöö autori hinnangul ei tohiks sisuliselt küsimusi tekitada ka see, kas müüja võib pärast täiendava tähtaja andmist veel lisaks ka rikkumist heastada, sest VÕS § 116 lg 2 p 5 kohaldamisel peaks täiendava tähtaja instituut asendama müüja heastamisõiguse. Selliselt on ka CISG-i puhul leitud, et kui ostja on müüjale ilma tulemusteta määranud täitmiseks täiendava tähtaja, siis ei ole müüjal õigus tugineda veel lisaks art-s 48 sätestatud heastamise õigusele.²⁰⁰

Nii CISG-i kui ka PICC-i kommentaaris on märgitud, et selleks, et lugeda täitmisenõuet kehtivaks, peab ostja olema määranud müüjale kindla kuupäeva või ajaperioodi, millal lepingut tuleb täita.²⁰¹ Kui ostja pole täitmiseks kindlat tähtaega määranud, ei saa esitatud nõuet pidada täielikuks, st see ei too kaasa õiguslikke tagajärgi, kuna müüjale peab olema teada, kui palju aega on talle täitmiseks jäänud.²⁰² Ka VÕS § 114 lg-s 1 on märgitud, et kui võlgnik rikub kohustust, võib võlausaldaja anda võlgnikule kohustuse täitmiseks täiendava mõistliku tähtaja. Küll aga ei ole VÕS § 114 lg 1 kohaselt ostjal kohustuslik määrata täitmiseks kindlat tähtaega. Seda kinnitavad nimetatud sätte teine ja kolmas lause, milles on sätestatud, et kui võlausaldaja nõuab kohustuse täitmist, kuid ei määra selleks täiendavat tähtaega, eeldatakse, et täitmiseks on antud mõistlik täiendav tähtaeg. Kui võlausaldaja on täitmiseks täiendavalt andnud ebamõistliku tähtaja, pikeneb see mõistliku täiendava tähtajani. Ka VÕS kommentaaris ei ole märgitud täiendava tähtaja andmise kehtivusena asjaolu, et ostja peaks olema määranud kindla kuupäeva või ajaperioodi. Oluline on üksnes see, et täiendava tähtaja andmine on müüjale piisavalt selgelt edastatud. Müüjal peab olema võimalik aru saada, et talle antakse nõ viimane võimalus.²⁰³ Seega ei piisa täiendava tähtaja määramisel

¹⁹⁹ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 114, komm 9.

²⁰⁰ Schwenzer, P. Schlechtriem (eds). CISG art 48, com 14.

²⁰¹ Schwenzer, P. Schlechtriem (eds). CISG art 47, com 4.

²⁰² S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.1.5, com 8.

²⁰³ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 114, komm 6.2.

lihtsalt asja puudusest teavitamisest, vaid täiendava VÕS § 116 lg 2 p 5 alusel taganemisõiguse teostamine eeldab, et ostja on müüjale eelnevalt selgeks teinud, et ta soovib rikkumise kõrvaldamist.

Kui ostja on andnud müüjale VÕS § 116 lg 2 p 5 tähenduses rikkumise kõrvaldamiseks täiendava tähtaja, siis nii nagu heastamise ajal, on ka täiendava tähtaja määramisel ostjal õiguskaitsevahendite kasutamise võimalus piiratud, eelkõige ei ole lubatud lepingust taganeda enne täiendava tähtaja möödumist.²⁰⁴ Ostja taganemisõigust on piiratud isegi siis, kui tegemist on olulise rikkumisega kaitsmaks müüja huve, juhul kui ostja peaks otsustama ootamatult meelt muuta.²⁰⁵ Sisuliselt ei saa ostja taganeda lepingust enne, kui mõistlik aeg või ostja määratud tähtaeg pole möödunud ning müüja pole suutnud selle aja jooksul puudust kõrvaldada. See, mida saab pidada mõistlikuks ajaks sõltub reeglina konkreetsetest asjaoludest. Nii võib asja puudusest tuleneva rikkumise korral sõltuda vastav ajaperiood nii rikkumisest endast kui ka asja olemusest. Igal juhul peab aga nimetatud periood olema sellise pikkusega, et müüjal oleks võimalik rikkumist üleüldse kõrvaldada.²⁰⁶ Selline mõistliku aja kriteerium kehtib ka heastamise puhul (vt p 1.1.3).

VÕS § 116 lg 5 sätestatu kohaselt võib ostja enne taganemist määrata, et kui müüja ei täida täiendava tähtaja jooksul oma kohustust, loeb ta ennast lepingust taganenuks, välja arvatud aga juhul, kui kohustus, mida müüja ei ole täiendava tähtaja jooksul täitnud, moodustas tema lepingulistest kohustustest ebaolulise osa. Sätte eesmärgiks on vältida täiendava tahteavalduse tegemist. Tahteavaldus jõustub, kui kohustust ei ole täidetud täiendava tähtaja lõpuks. Nagu ka sättest endast on võimalik järeldada, siis ei ole selline automaatne taganemine lubatud ebaolulise lepingurikkumise korral, vaid üksnes olulise rikkumise korral, kuna täiendava tähtaja määramisel ja sellega taganemisavalduse sidumisel tuleb järgida hea usu põhimõtet,²⁰⁷ mille kohaselt ostja ei tohi muuta müüja rikkumist oluliseks nõudes kohustuse täitmist täiendava tähtaja jooksul. Seega, kui ostja on andnud ebaolulise rikkumise korral müüjale VÕS § 115 lg 2 p 5 alusel täiendava tähtaja, mis möödub tulemusteta, siis tähendab see seda, et ostja peab esitama lisaks veel eraldi tahteavalduse taganemisõiguse teostamiseks.

Eeltoodust tulenevalt on võimalik järeldada, et täiendava tähtaja instituut on oma olemuselt ja sisult üsna sarnane heastamise instituudiga. Oluliseks erinevuseks on vaid see, kumb

²⁰⁴ I. Schwenzer, P. Schlechtriem (eds). CISG art 47, com 3.

²⁰⁵ C. von Bar *et al* (eds). DCFR III.-3:103.

²⁰⁶ S. Vogenauer, J. Kleinheisterkamp (eds). PICC art 7.1.5, com 19.

²⁰⁷ P. Varul (koost). Võlaõigusseadus I § 116, komm 5.

lepingupooltest, kas ostja või müüja peab rikkumise ilmnemisel initsiatiivi üles näitama. Kuna VÕS-s peaks käesoleva töö autori hinnangul sarnaselt rahvusvahelise lepinguõiguse instrumentidele kohalduma asja puuduse ilmnemisel valdavalt heastamise instituut ehk müüja ei peaks ka VÕS § 116 lg-s 2 sätestatud oluliste rikkumiste korral määrama müüjale täiendavat tähtaega, siis selline erand kehtib üksnes VÕS § 116 lg 2 p 5 puhul, millega on ostjale antud soovi korral rakendada ka eelmainitud instituuti. Seejuures soosib VÕS taoline regulatsioon oluliselt enam ostjat, võimaldades asja puuduse ilmnemisel sellest müüjat tulenevalt heastamise instituudist üksnes teavitada.

VÕS § 116 lg 2 p 5 ja VÕS § 116 lg 4 teise lause kohaselt on üheks erandiks, mil võib lepingust täiendavat tähtaega andmata taganeda ka olukord, kus müüja teatab, et ta oma kohustust ostja poolt määratud tähtaja jooksul ei täida. Sisuliselt kattub nimetatud säte VÕS § 223 lõigetega 1 ja 3, milles on reguleeritud samasugune lepingu lõpetamise alus (vt p 1.1.3), kuid viimane eeldab, et ostja on müüjat vaid teavitanud, mitte määranud täiendava tähtaja. Ehkki nimetatud sätted ei põhjusta omavahel vastuolu, kuna mõlemal juhul on võimalik täiendavat tähtaega andmata lepingust taganeda, leiab töö autor, et asja puuduse korral täiendava tähtaja andmisel ja müüja keeldumise tõttu taganemisel VÕS § 116 lg 2 p 5 kohaselt oleks ostjal siiski õigem lähtuda VÕS § 223 lg-st 3, mitte VÕS § 116 lg-st 4, kuna viimane peaks kohalduma juhtudel, kus müüja ei ole ostjale õigeaegselt üle andnud lepingu eset ning keeldub seda tegemast ka täiendava tähtaja jooksul. Sõltumata sellest, kas asja puudus kujutab endast mitteolulist või olulist rikkumist võib nii VÕS § 116 lg 2 p 5 kui ka VÕS § 223 lg 1 juhul müüja keeldumisel lepingust VÕS § 223 lg 3 kohaselt koheselt taganeda.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada, kas müügieseme puuduste korral saab ostja lepingust taganeda nii VÕS § 223 lg 1 ja 2 kui ka VÕS § 116 lg 2 punktide 1-5 alusel tähtaega andmata ning kas nimetatud juhtudel piirab ostja lepingust taganemise õigust VÕS §-st 107 tulenev müüja õigus asja puudus heastada. Töö esimeseks hüpoteesiks oli, et VÕS § 116 lg-st 4 tulenevat täiendava tähtaja andmise nõuet ei tuleks kohaldada lepingust taganemise eeldusena, kui müügilepingu oluline rikkumine seisneb asja puuduses. Töö teiseks hüpoteesiks oli, et ostjal võiks olla õigustatud huvi müüja heastamisest keelduda, kui tegemist on VÕS § 116 lg 2 p-des 3 ja 4 sätestatud rikkumistega.

VÕS-i eeskujudeks olevate rahvusvahelise lepinguõiguse instrumentide PECL art 8:104, PICC art 7.1.4, ja CISG art 48, kuid ka DCFR art III.-3:202 ja CESL art 109 kohaselt ei pea ostja andma kõrvaldatavate puuduste korral müüjale täitmiseks täiendavat tähtaega, vaid müüja peab asja puuduse ilmnemisel pakkuma ise omal initsiatiivil ostjale heastamist ehk teisisõnu asja puuduse parandamist või asendamist, kui ta soovib vältida ostja lepingust taganemist. Ostjal piisab üksnes asja puudusest teavitamisest, mille müüja peab mõistliku aja jooksul kõrvaldama. Seejuures on CESL-s ettenähtud tarbijast ostja suhtes veelgi soodsam regulatsioon. Nimelt ei ole CESL-s tarbijast ostja kohustatud müüjat asja puudusest isegi teavitama (art 106 lg 3).

Eelnimetatud regulatsioonidest erineb üksnes BGB § 323 ja § 437, mille kohaselt peab ostja andma müüjale asja puuduse kõrvaldamiseks täiendava tähtaja. BGB-s tekib ostjal lepingust taganemise õigus pärast täiendava tähtaja tulemusteta möödumist. Ilma täiendavat tähtaega andmata võib ostja BGB kohaselt taganeda vaid erandjuhtudel.

Sarnaselt rahvusvahelise lepinguõiguse instrumentidele on ka VÕS koostamisel lähtunud asja puudusest tulenevate rikkumiste korral heastamise instituudist (VÕS § 107). Seetõttu on magistritöö autor jõudnud töö pinnalt järeldusele, et ostja ei peaks andma enne taganemist müüjale lisaks VÕS § 223 lõigetes 1 ja 2 ka VÕS § 116 lg-s 2 esinevate oluliste rikkumiste korral täitmiseks täiendavat tähtaega, kui tegemist on müügieseme puudusega. Nii nagu VÕS § 223 lg-d 1 ja 2, on VÕS § 116 lg-s 2 sätestatud olulise rikkumise alused kohaldatavad ka asja puuduse korral.

Nimelt kui VÕS § 223 lg-te 1 ja 2 kohaselt peetakse asja puuduse heastamata jätmist või selle ebaõnnestumist oluliseks rikkumiseks sõltumata sellest, kas asja puuduse näol on tegemist olulise või mitteolulise puudusega ning ühtlasi, mille tulemusel võib ostja tulenevalt sama sätte lõikest 3 lepingust täiendavat tähtaega andmata taganeda, siis sellisel juhul oleks vastuoluline, kui ostja peaks ka VÕS § 116 lg-s 2 sätestatud olulise rikkumise korral taganemisel andma müüjale eelnevalt täitmiseks täiendavat tähtaega. Nii nagu VÕS § 223 lg-te 1 ja 2 kohaselt ei pea ostja enne taganemist andma müüjale täiendavat tähtaega tulenevalt VÕS § 223 lg-st 3, vaid piisab sellest, kui ostja on müüjat asja puudusest teavitanud (VÕS § 220) ja esitanud taganemisavalduse (VÕS § 188), siis rahvusvahelise lepinguõiguse instrumentide eeskujul vältimaks õiguskonflikti VÕS §-ga 223 peaks ka VÕS § 116 lg 2 alusel ostja taganemine ilma täiendavat tähtaega andmata olema õigustatud. Oleks ebamõistlik, kui ostja taganemisõigus sõltuks sellest, kas ta on müüjale esitanud täitmise nõude ja/või andnud täiendava tähtaja üksnes seetõttu, et müüja on oma kohustust rikkunud. Tulenevalt müüja õigusest asja puudus heastada, ei ole ka müüja huvid liigselt kahjustatud, kuna müüjal on võimalik piirata ostja lepingust taganemist kõrvaldades asja puuduse omal initsiatiivil. Heastamise instituudi olemus ja eelis seisneb eelkõige selles, et see aitab kiiremini selgusele jõuda, kas müüja kavatseb asja puudust heastada või mitte.

VÕS § 116 lg-st 4 tulenev täiendava tähtaja andmise nõue peaks sarnaselt PICC art-ga 7.1.5 ja 7.3.1, PECL art-ga 8:106 ja 9:301, CISG art-ga 47 ja 49, DCFR art-ga III.– 3:103 ja III.– 3:503 ning CESL art-ga 115 olema kohaldatav vaid siis, kui müüja on jätnud asja ostjale õigeaegselt üleandmata, mitte aga asja puuduse korral. Samas on ostjal lubatud alati määrata asja puuduse ilmnemisel müüjale ka täitmiseks täiendav tähtaeg. Nii on töö autori arvates võimalik ostjal täiendava tähtaja määramisel (VÕS § 114) ja selle tulemusteta möödumisel tugineda VÕS § 116 lg 2 punktile 5 või müüja keeldumisel asja puudust kõrvaldada VÕS § 223 lg 1 kolmandale alternatiivile, kuna nimetatud taganemise aluste sõnastused loogiliselt eeldavad, et ostja on müüjale esitanud eelnevalt täitmise nõude ja/või määranud täiendava tähtaja.

Seega on magistritöö esimene hüpotees leidnud kinnitust- VÕS § 116 lg 4, mis kohustab ostjat andma reeglina müüjale täitmiseks täiendavat tähtaega ei peaks kohalduma VÕS § 116 lg 2 alusel müügieseme puuduse tõttu lepingust taganemisel. Nii nagu ostjal on õigus VÕS § 223 alusel lepingust täiendavat tähtaega andmata taganeda, peaks see olema võimalik ka VÕS § 116 lg-s 2 sätestatud alustel. Seega tuleks antud töö valguses VÕS § 223 lg-t 3 täiendada sätestades, et ostja võib lisaks VÕS § 223 lg-le 1 ja 2 taganeda lepingust ka VÕS § 116 lg-s 2

sätetatud rikkumiste korral täiendavat tähtaega andmata. Tulenevalt aga sellest, et VÕS § 107 ja VÕS § 116 näol on tegemist VÕS üldosa normidega, st need peaksid kohalduma ka muude VÕS-i eriosas sätestatud lepingutele ning arvestades, et VÕS § 114 peaks olema esmajoonel kohaldatav täitmise hilinemisega seotud rikkumiste korral, tuleks suure tõenäosusega kaaluda VÕS § 116 lg 4 täiendamist selliselt, et nimetatud säte kohalduks vaid täitmise tähtaja ületamisega seotud rikkumiste korral. Nii kohalduks lepingu mittekohase täitmise puhul VÕS §-st 107 tulenev heastamisõigus.

Kõikides käsitletud õigusaktides, sealhulgas VÕS-s ja rahvusvahelistes mudelseadustes, piirab olulise rikkumise korral ostja taganemisõigust müüja heastamisõigus, kui ei esine heastamisest keeldumise aluseid. Ostjal on enamasti õigustatud huvi müüja pakutavast heastamisest keelduda nii PICC art 7.1.4 lg 1 p-de (a)-(d), CISG art 48, DCFR art III.-3:203 p-de (c) ja (d), CESL art 109 lg 4 kui ka VÕS § 107 lg 1 p-de 1-3 kohaselt, kui heastamine ei ole konkreetsel juhul asjakohane, müüja ei heasta lepingutingimustele mittevastavust mõistliku aja jooksul või ilma põhjendamatu viivitusega, heastamisega põhjustataks ostjale põhjendamatu ebamugavusi või kulutusi või kui müüja ei ole kirjeldanud pakutavast heastamise viisist ja ajast piisavalt täpselt. Kui nimetatud heastamisest keeldumise alused puuduvad, ei või ostja lepingust taganeda ilma müüjale heastamisvõimalust andmata.

Nii näiteks ei välista PICC-i, DCFR-i ja CESL-i kohaselt ostja taganemisavaldus müüja õigust asja puudust heastada, kui heastamist õigustavad kriteeriumid on täidetud. Ehkki üldjuhul on ostja taganemisõigus eelmainitud viisil piiratud ka CISG-s, on ostjal siiski CISG-i regulatsiooni kohaselt lubatud lepingust taganeda müüjale heastamisvõimalust andmata, kui asjal peaks esinema niivõrd ulatuslik puudus, millest tulenevalt on ostja kohene taganemine õigustatud ostja erilisest huvist.

Nagu eelnevalt mainitud piirab ka VÕS-s müüja heastamisõigus reeglina ostja õigust lepingust taganeda. Küll aga võib ostja lepingust koheselt taganeda, kui tegemist on asja puudusest tuleneva olulise rikkumisega VÕS § 116 lg 2 tähenduses senikaua kuni müüja pole pakkunud heastamist või kui esinevad VÕS § 107 lg 1 p-des 1-3 märgitud üldised heastamisest keeldumise alused ning selgub, et heastamine ei õnnestu. Erinevalt DCFR art III.-3:203 p-st (b), (c) ja CESL art 109 lg 4 p-st (b) ei ole VÕS normistikus otseselt sätestatud ostja õigust keelduda heastamisest, kui ostjal on põhjust uskuda, et müüja on teadlikult üle andnud puudustega asja või kui ostjal on mõistlik põhjus uskuda, et müüja ei täida oma kohustust ka edaspidi. Sõltumata sellest, et VÕS normistikus sellised heastamise keeldumise

alused otseselt puuduvad, on töö autori arvates võimalik nii VÕS § 116 lg 2 p-s 3 sätestatud müüja teadlikku käitumist kui ka VÕS § 116 lg 2 p-s 4 sätestatud olukorda, mil ostjal on mõistlik põhjus uskuda, et müüja ei täida kohustust ka edaspidi tõlgendada VÕS § 107 lg 1 p 3 valguses ühtlasi kui ostja õigustatud huvi heastamisest keelduda.

Tulenevalt sellest, et VÕS § 116 lg 2 p 3 sätestatud lepingurikkumise puhul on tegemist müüja teadliku käitumisega, st kui müüja on tahtlikult üle andnud puudustega asja, siis ei peaks ostja taganemisõiguse teostamine olema reeglina piiratud müüja heastamisõigusega. Müüjale heastamisõiguse tagamine, juhul kui ta on jõudnud pakkuda heastamist enne ostja esitatud taganemisavaldust, võimaldab müüjatel ära kasutada kehtivat olukorda, teades et neil on alati õigus pärast ostja puudusest teavitamist võimalik rikkumine heastada. VÕS § 116 lg 2 p 3 sätestatud rikkumise korral peaks müüjal olema heastamisõigus siis, kui tegemist niivõrd vähetähtsa rikkumisega, mille suhtes heastamise võimaluse andmata jätmine oleks vastuolus hea usu põhimõttega VÕS § 6 tähenduses ehk kui müüja kannaks ostja lepingust taganemise tõttu ebamõistlikult suurt kahju.

Lisaks eelmainitud sättele võiks ostjal olla õigustatud huvi keelduda heastamisest ka VÕS § 116 lg 2 p-s 4 märgitud olukorras ehk mil asja puuduse näol on tegemist niivõrd ulatusliku puudusega, mis annab ostjale mõistliku põhjuse kahtlemaks, kas müüja on üldse suuteline lepingut nõuetekohaselt täitma või kui müüja on ostjale üle andnud lepingutingimustele mittevastava asja, mida pole võimalik heastada parandamise teel ning müüja ei suuda näidata või selgitada, kuidas ta kavatses ka edaspidi tarnida puudusteta asju. Kuna õigustatud huvi hindamisel võetakse arvesse seda, kas müüja pakutud heastamine tõotab olla puuduse kõrvaldamisel edukas ning ühtlasi, et õigustatud huvi heastamisest keeldumiseks on subjektiivne hinnang, siis võiks ostjal olla õigustatud huvi müüja heastamisest keelduda ka VÕS § 116 lg 2 p 4 korral.

Seega on töö teine hüpotees leidnud kinnitust- VÕS § 116 lg 2 p-des 3 ja 4 sätestatud olulisi rikkumisi võiks pidada ostja õigustatud huviks keelduda müüja heastamisest. Muudel VÕS § 116 lg-s 2 sätestatud juhtudel peaks aga müüjal olema reeglina õigus asja puudust heastada niikaua kuni ostja pole lepingust taganenud, kui on täidetud ka VÕS § 107 lg 1 p-des 1-3 sätestatud tingimused.

Additional term for performance in order to terminate the contract in case of lack of conformity of the goods

SUMMARY

The present master's thesis examined whether the buyer has to grant the seller an additional term for performance in case of lack of conformity of the goods and whether the seller has a right to cure the lack of conformity before the buyer terminates the contract under LOA § 223 (1), (2) and LOA § 116 (2). This is motivated by the fact that the Supreme Court's rulings are inconsistent on this issue.

Namely, in case 3-2-1-11-10 the court held that the buyer does not have to grant an additional term for performance, but only has to notice the seller of the non-conformity. If the buyer has notified the seller of the defect, the seller is able to cure the breach under LOA § 107. When the seller does not cure within a reasonable period of time, the buyer is entitled to terminate the contract.

Contrary to the above mentioned Supreme Court judgment, in case 3-2-1-80-10 the court was of the opinion that if the buyer terminates the contract due to the lack of conformity of the goods, considering that it is possible to repair the defect, then the termination is allowed only if the buyer has given the seller an additional term in order to repair the defect or replace the item. When the non-conformity is reparable, the buyer has a right to terminate the contract only in rare cases. Such an exception may arise from LOA § 116 (4). According to that provision the buyer may terminate the contract without granting the seller additional term for performance only if strict compliance with the obligation which has not been performed was of the essence under the contract.

Similarly to the previous judgment, in case 3-2-1-147-11 the Supreme Court explained that according to LOA § 116 (4) the buyer is not allowed to terminate the contract without granting the seller additional term under LOA § 114 if the seller would suffer disproportionate damage as a result of the preparation or performance if the contract is terminated.

The author has come to a conclusion that in case of a non-conformity the buyer does not have to grant an additional term to the seller before terminating the contract under LOA § 223 (1),

(2) and LOA § 116 (2). According to PICC art 7.1.4, PECL art 8:104, CISG art 48, DCFR art III.-3:202 and CESL art 109, the buyer must only notify the seller of the non-conformity. However, under CESL art 106 (3) the buyer is not even obliged to notify the seller of the non-conformity. The seller who has become aware of the non-conformity and wishes to prevent the buyer from terminating the contract, must on its own initiative offer to cure the defect. As LOA § 107 and § 223 are also largely drawn from the international contract law instruments, then the same should apply when terminating under LOA § 116 (2). As LOA § 223 (1), (2) allows to avoid the contract after the seller has failed to cure the non-conformity, even if the non-conformity is irrelevant, then it would be controversial if LOA § 116 (2), that already initially represents fundamental breach, requires to grant the seller additional term for performance before terminating the contract. Just as LOA § 223 sections 1 and 2, the LOA § 116 section 2 is also applicable in case of lack of conformity of the goods. Termination under LOA § 116 (2) in the case of a non-conformity without granting the seller additional term should be justified since the seller has an opportunity to restrict the buyer's right to terminate the contract by using the right to cure the defect.

Therefore, as the buyer does not have to grant additional term before terminating the contract under LOA § 223 (1) and (2) pursuant to LOA § 223 (3), but may simply notify the seller (LOA § 220) and submit a declaration of termination (LOA § 188), then in order to avoid conflicts with LOA § 223, it should also be permitted to terminate the contract under LOA § 116 (2) without granting the seller additional term for performance. Based on the aforesaid considerations, the author of this thesis considers that LOA § 114 (4), which requires the buyer to provide additional term for performance should not apply when terminating the contract in the case of non-conforming goods under LOA § 116 (2). As LOA § 116 (2) and § 107 represent a general rule, which can be applied to multiple contracts, such as contracts of services and lease contracts, then LOA § 116 should be supplemented providing that a party does not have to grant the non-performing party additional term in case of a non-conforming performance.

LOA § 116 (4) which generally requires the buyer to grant an additional term for performance before terminating the contract, should apply similarly with PICC art 7.1.5 and 7.3.1, PECL art 8:106 and 9:301, CISG art 47 and 49, DCFR art III. - 3:103, III. - 3:503 and CESL art 115 only if the seller has failed to deliver the goods to the buyer on time, but not in case when there is a non-conforming performance. However, the buyer is always allowed to grant the seller an additional term for performance. So, the author is of the opinion, that the buyer who

has granted the seller additional term (LOA § 114) without results, can rely on LOA § 116 (2) 5), or if the seller has refused to repair or replace the goods within additional term, can rely on LOA § 223 (1) the third alternative as these provisions logically assume that the buyer has granted the seller additional term.

The only regulation which differs from international contract law instruments and LOA is BGB § 323 and § 437 according to which the buyer must grant the seller additional term before terminating the contract regardless of the type of the breach. Under German law it is not distinguished whether the breach concerns the lack of conformity of the goods or late delivery. Termination of a contract without granting the seller additional term is possible only in exceptional cases under BGB § 323 (2) and § 440.

In all analyzed international contract law instruments, including LOA the buyer's right to terminate the contract is restricted by the seller's right to cure the breach if there are no grounds for refusal to cure the non-conformity. The buyer usually has a legitimate interest to refuse cure according to PICC art 7.1.4 (1) a)- d), CISG art 48, DCFR art III.-3:20 c) and d), CESL art 109 (4) as well as LOA § 107 (1) 1)-3) if cure would be inappropriate in the circumstances, the seller would not cure the non-conformity within a reasonable period of time or without undue delay, cure would cause unreasonable inconveniences or costs to the buyer or if the seller does not indicate the proposed manner and timing of the cure. If there are no grounds to refuse cure, the buyer is not allowed to terminate the contract without giving the seller an opportunity to cure the breach.

Thus, according to PICC, DCFR and CESL the buyer's declaration of termination does not preclude the seller's right to cure the non-conformity provided that certain conditions for the right to cure are fulfilled. Although the buyer's right to terminate the contract is also restricted by the seller's right to cure, the buyer is still allowed to terminate the contract when the defect is objectively serious and immediate termination of the contract is justified by a particular interest of the buyer.

As previously mentioned in LOA, the seller's right to cure the breach limits the buyer's right to terminate the contract. However the buyer has a right to terminate the contract immediately if the lack of conformity constitutes fundamental breach under LOA § 116 (2) as long as the seller has not offered to cure the lack of conformity or if the conditions set out in LOA § 107 (1) 1)-3) are not fulfilled or if it appears that cure will not be successful. In LOA the buyer's

right to refuse cure is not expressly stipulated as in DCFR art III.-3:203 b), c) and CESL art 109 (4) b) when the buyer has reason to believe that the seller knew of the non-conformity or if the buyer has reason to believe that he cannot rely on the seller's future performance. Despite the fact that these grounds for refusal have not been clearly stated in LOA, the author of this thesis is of the opinion that under LOA § 116 (2) 3) the seller's knowledge of the non-conformity and under LOA § 116 (2) 4) the buyer's reason to believe that he cannot rely on the seller's future performance, is possible to interpret in the light of LOA § 107 (1) 3) as a buyer's legitimate interest to reject an offer to cure.

Due to the fact that the breach stipulated in LOA § 116 (2) 3) is caused by the seller's conscious behaviour, i.e if the seller has knowingly handed over the goods that do not conform to the contract, then the buyer's right to terminate the contract should not be restricted by the seller's right to cure. Affirming the seller's right to cure even after the buyer has submitted a declaration of termination allows the seller to take advantage of the current situation, knowing that they always have the right cure the defect after being informed of it by the buyer. Under LOA § 116 (2) 3) the seller's right to cure the breach should be allowed in the case of minor defects, as otherwise it would not be in accordance with the principle of good faith under LOA § 6, i.e when the seller would suffer disproportionate damage as a result of the preparation or performance if the contract is terminated.

In addition to the above mentioned provision, the buyer should also be entitled to refuse an offered cure under LOA § 116 (2) 4) according to which when the non-conformity is objectively so serious that it raises reasonable doubts as to whether the other party is actually capable of making proper performance or if the non-conformity cannot be cured by repair and where the seller cannot demonstrate how it intends to avoid delivering defective goods in the future.

However, in all other cases under LOA § 116 (2), the seller should generally have the right to cure the lack of conformity as long as the buyer has not terminated the contract and provided that the conditions set out in LOA § 107 (1) 1-3 are fulfilled.

KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU

Kasutatud kirjandus

1. Bar, C. Clive, E. Schulte-Nölke, H. Beale, H. Herre, J. Huet, J. Strome, M. Swann, S. Varul, P. Veneziano, A. Zoll, F. (eds.) Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Full edition. Vol 1. Munich: Sellier, 2009.
2. Bar, Clive, E. Schulte-Nölke, H. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline Edition. Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group). München: Sellier 2009.
3. Bridge, M. Avoidance for fundamental breach of contract under the UN Convention on the International Sale of Goods. – International and Comparative Law Quarterly, 2010, Vol 59, pp 911-940.
4. Chengwei, L. Remedies for Non-performance - Perspectives from CISG, UNIDROIT Principles and PECL. Law School of Renmin University of China, 2003. Available: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/chengwei.html> (27.03.2013)
5. Euroopa Komisjoni pressiteade – Euroopa Komisjon teeb ettepaneku vabatahtlikult kohaldatava ühise Euroopa müügiõiguse kohta, et elavdada kaubandust ja suurendada tarbija valikuvõimalusi. IP/11/1175, 11.10.2011, lk 1. Kättesaadav: http://ec.europa.eu/justice/contract/files/common_sales_law/i11_1175_et.pdf (25.04.2013)
6. Eesti e-kaubanduse Liit. Euroopa ühise müügiõigusega seotud kohtumine Justiitsministeeriumis. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://e-kaubanduseliit.ee/2012/04/euroopa-uhise-muugioigusega-seotud-kohtumine-justiitsministeeriumis/> (14.02.2013)
7. Flechtner, H. M. Funky Mussels, a Stolen Car, and Decrepit Used Shoes: Non Conforming Goods and Notice Thereof under the United Nations Sales Convention (CISG). – Boston University International Law Journal, 2008, Vol 26, Issue 1, p 1-28.
8. Hesselink, M. How to Opt Into the Common European Sales Law? Brief Comments on the Commission's Proposal for a Regulation. – European Review of Private Law 2012/20, No 1, pp 195-212
9. Hondius, E. Heutger, V. Jeloschek, C. Sivesand, H. Wiewiorowska, A. Principles of European Law. Study Group on a European Civil Code (PEL S). New York: Oxford University Press, 2008.

10. Howells, G. Schulze, R. Modernising and Harmonising Consumer Contract Law. Sellier European Law Publishers 2009.
11. Kalamees, P. Hierarchy of Buyer's Remedies in Case of Lack of Conformity of the Goods. *Juridica International* 2011, pp 63-72.
12. Kalamees, P. *Speculum practici*. Müügilepingust taganemise õigus asja lepingutingimustele mittevastavuse korral. Kommentaar Riigikohtu otsusele tsiviilasjas 3-2-1-11-10. – *Juridica* 2010, nr 10, lk 796-799.
13. Kingisepp, M. Tarbijakaitseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. Läte, 2010.
14. Kingisepp, M. The European Consumer Sales Directive- the Impact on Estonian Law. – *Juridica International* 2008, No 14, pp 219-227.
15. Koch, R. The Concept of Fundamental Breach of Contract under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. – *Kluwer Law International*, 2003, pp 177 - 354. Available: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/koch.html> (28.02.2013)
16. Kogelenberg, M. Article III.3:302 DCFR on the Right to Enforced Performance of Non-monetary Obligations: An Improvement – Albeit Imperfect – Compared with Article 9:102 PECL. *European Review of Private Law* 2009/17, Vol 4, pp 599-617.
17. Kröll, S. Mistelis, L. A. Viscasillas, P. P. (eds). *UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG). Commentary*. C.H.Beck-Hart-Nomos, 2011.
18. Kull, I. European and Estonian Law of Obligations - Transposition of Law or Mutual Influence? – *Juridica International*, 2004, No 9, pp 32-44.
19. Kull, I. *Võlaõigus I. Üldosa*. Juura kirjastus, Tallinn 2004.
20. Lando, O. Beale, H. (eds.) *Principles of European Contract Law (PECL)*. Part I and II. Combined and Revised. The Hague: Kluwer Law International, 2000.
21. Loos, M. B. M. Consumer Sales Law in the Proposal for a Consumer Rights Directive. *European Review of Private Law*, 2010, No 1.
22. Loos, M. B. M. *Review of the European Consumer Acquis*. European Law Publishers, 2008.
23. Lorenz, A. *Fundamental Breach under the CISG*. – Pace Institute of International Commercial Law, 1998.
24. Prants, A. *Ostja õigus nõuda lepingu täitmist ja leping lõpetada Euroopa ühise müügiõiguse määruse ettepanekus*. Magistritöö. Tartu 2012.
25. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law, COM (2011) 635 final. – *ELT C 37/04*. Available: http://ec.europa.eu/justice/contract/files/common_sales_law/regulation_sales_law_en.

- [pdf](#) (12.03.2013)
26. Saare, K. Sein, K. Simovart, M. The Buyer's Free Choice Between Termination and Avoidance of a Sales Contract. – *Juridica International* 2008, No 15, pp 43-53.
 27. Samoy, I. Dang Vu, T. Jansen, S. Don't Find Fault, Find a Remedy. – *European Review of Private Law* 2011, Vol 19 (6), pp 855-872.
 28. Schlechtriem, P. Huber, P. (eds). *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. New York: Oxford University Press, 1998.
 29. Schlechtriem, P. Schwenger, I. (eds). *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. Third Edition. Oxford University Press, 2010.
 30. Schlechtriem, P. Subsequent Performance and Delivery Deadlines - Avoidance of CISG Sales Contracts due to Non-Conformity of the Goods. – *Pace International Law Review* 2006, Vol 18, pp 83-98. Available:
<http://digitalcommons.pace.edu/pilr/vol18/iss1/33> (09.04.2013)
 31. Schneider, E.C. The Seller's Right to Cure under the Uniform Commercial Code and the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. 1989-1990, pp 69-103. Available:
<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/schneider.html#89> (27.02.2013)
 32. Schulte-Nölke, H. *The New German Law of Obligations: an Introduction*. 2002. Available: <http://www.iuscomp.org/gla/literature/schulte-noelke.htm> (16.03.2013)
 33. Schwenger, I. Avoidance of the Contract in Case of Non-Conforming Goods (Article 49 (1))A) CISG). – *Journal of Law and Commerce*, 2005, Vol 25, Issue 1, pp 437-442.
 34. Schwenger, I. Danger of Domestic Preconceived Views with Respect to the Uniform Interpretation of the CISG: The Question of Avoidance in the Case of Non-Conforming Goods and Documents. *Victoria University of Wellington Law Review*, 2005, Vol 36, Issue 4, pp 795-807.
 35. Sein, K. Tarbijate õiguste kaitse Euroopa müügiõiguse eelnõus: kas kõrgem tase Eesti tarbija jaoks? – *Juridica* 2013, nr 1, lk 67-73.
 36. Sein, K. Millal saab ostja müügieseme puuduste tõttu lepingust taganeda? Kommentaar Riigikohtu otsustele tsiviilasjades 3-2-1-11-10, 3-2-1-80-10, 3-2-1-147-11. – *Juridica* 2012, nr 9, lk 717-722.
 37. UNIDROIT *Principles of International Commercial Contracts* 2010. Rome: UNIDROIT 2010.
 38. Varul, P. jt (koost). *Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207)*. Komm vlj. Tallinn: Juura 2006.

39. Varul, P. jt (koost). Võlaõigusseadus II. Üldosa (§§ 208-618). Komm vlj. Tallinn: Juura 2007.
40. Vogenauer, S. Kleinheisterkamp, J. Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC). Oxford: Oxford University Press 2009.
41. Värvi, A. Lepinguõiguse ühtlustamine Euroopa Liidus. Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakond. 2011, nr VI.
42. Võlaõigusseaduse eelnõu seletuskiri (116 SE I). Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain2&content_type=text/html&page=mgetdoc&itemid=991610001 (06.03.2013)
43. Yovel, J. Buyer's right to avoid the contract: Comparison between provisions of the CISG (Article 49) and the counterpart provisions of the PECL (Articles 9:301, 9:303 and 8:106). Yale Law School, 2005. Available: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=906608 (15.03.2013)
44. Yovel, J. The Seller's Right to Cure a Failure to Perform in International Sales: an analytic comparison of the respective provisions of the CISG and the PECL. – Nordic Journal of Commercial Law, 2005, p 2-19. Available: http://works.bepress.com/jonathan_yovel/13 (24.02.2013)

Kasutatud normatiivmaterjal

45. Bürgerliches Gesetzbuch. 18.08.1896. – RGBI. P. 195.
46. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/44/EÜ, 25. mai 1999, tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta, EÜT L 171, 7.7.1999, lk 12-16.
47. United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods. 11.04.1980.a. Eestis ratifitseeritud seadusega 16. juuni 1993. - RT II 1993, 21/22, 52.
48. Võlaõigusseadus. 26. september 2001.- RT 2001, 81, 487; RT I, 08.07.2011, 21.

Kasutatud kohtupraktika

49. RKTKo 3-2-1-50-06.
50. RKTKo 3-2-1-110-08.
51. RKTKo 3-2-1-11-10.
52. RKTKo 3-2-1-80-10.

53. RKTko 3-2-1-147-11.
54. RKTko 3-2-1-104-11.
55. RKTko 3-2-1-157-12
56. HMKo 2-10-40483.
57. HMKo 2-11-40212.
58. HMKo 2-12-18901.
59. Tarbijakaebuste Komisjoni otsus 26.oktoobril 2004 nr 7-1/2852/48-04.

LÜHENDID

Art – artikkel

BGB – Saksa tsiviilseadustik (Bürgerliches Gesetzbuch)

CESL – Common European Sales Law

CISG – ÜRO Viini 1980. aasta rahvusvaheline müügilepingute konventsioon

DCFR – Draft Common Frame of Reference

Eds – Toimetajad

Et al. – Ja teised

HMKo – Harju Maakohtu otsus

Koost – Koostaja

PECL – The Principles of European Contract Law

PICC – UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts

RKTKo – Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus

Tarbijalemüügi direktiiv – Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 1999/44/EÜ

VÕS – võlaõigusseadus

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marilyn Pappel

(sünnikuupäev: 14.02.1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Täiendav tähtaeg kohustuse täitmiseks lepingust taganemise eeldusena asja lepingutingimustele mittevastavuse korral,

mille juhendaja on Piia Kalamees

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, _____